

T.C
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SAMED BEHRENGİ'NİN HİKÂYELERİNDEKİ EĞİTSEL İLETİLER
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serhat AKÇAY

İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Programı

Tez Danışman: Doç. Dr. Bayram BAŞ

Anabilim Dalı: Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalı

Programı: Türkçe Öğretmenliği Programı

EYLÜL, 2015

T.C
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SAMED BEHRENGİ'NİN HİKÂYELERİNDEKİ EĞİTSEL İLETİLER
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serhat AKÇAY

İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Programı

Tez Danışman: Doç. Dr. Bayram BAŞ

Anabilim Dalı: Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalı

Programı: Türkçe Öğretmenliği Programı

EYLÜL, 2015

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz İlköğretim Ana Bilim Dalı İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı Y1312.260004 numaralı öğrencisi Serhat AKÇAY'ın "SAMED BEHRENGİ'NİN HİKAYELERİNDEKİ EĞİTSEL İLETİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 06.08.2015 tarih ve 2015/16 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *oybirliği* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :14/09/2015

1)Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bayram BAŞ

2) Jüri Üyesi : Doç. Dr. Ferhat ENSAR

3) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Nesrin KALE

[Handwritten signature]
.....
[Handwritten signature]
.....
[Handwritten signature]
.....

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Samed Behrengi’nin hikâyelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (.../09/2015)

Serhat AKÇAY

Eşime ve Oğluma,

ÖNSÖZ

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğun kişisel gelişimini tamamlaması, insani değerler edinmesi, içinde yaşadığı topluma uyumlu hale gelmesi, çevreye ve hayvanlara karşı duyarlı olması, ulusal ve evrensel anlamda ihtiyaç duyulan değerlere sahip olması açısından çok önemlidir. Çocuk edebiyatı ürünleri eğiticilik görevini okuyucusuna sunduğu eğitsel iletilerle gerçekleştirir. Bu iletiler çocuğun kişisel, toplumsal, evrensel, dinî, ulusal gelişimine katkı sunacağı gibi bazı durumlarda yazarın kendi ideolojik fikirlerini sunduğu araç olarak da kullanılabilir.

Samed Behrengi çocuklar için yazdığı kitaplarla çocukların, içinde yaşadıkları toplumun bir parçası olarak, toplumun sorunlarına ve gerçeklerine yabancı kalmamalarını, duyarlı olmalarını amaçlamıştır.

Bu araştırmada Samed Behrengi'nin 17 hikâyesinde yer alan eğitsel iletiler tespit edilerek, bu iletiler kişisel, toplumsal, dinî, evrensel ve ulusal olmak üzere 5 farklı kategori ayrılmıştır. Kategorilere ayrılan iletiler sunuluş biçimlerine göre de doğrudan ve dolaylı anlatımla aktarılan iletiler olarak sınıflandırılmıştır.

Araştırma 4 ayrı bölüm ve kaynakçadan meydana gelmektedir.

Birinci bölümde, kavramsal çerçevedir. Kavramsal çerçeve bölümünde hikâyenin tanımı, özellikleri, türleri ve çeşitleri üzerinde durulmuş; iletinin tanımı, sınıflandırılması ve çocuk kitaplarında ileti aktarımı ortaya konmuş; Samed Behrengi'nin hayatı ve eserleri sunulmuş ve bu alanda yapılan çalışmaların yer aldığı 'ilgili araştırmalar' bölümüyle sonlandırılmıştır.

İkinci bölümde, araştırmanın önemi, araştırmanın amacı, problem cümlesi, alt problemleri, sınırlılıkları, araştırmanın yöntemi, verilerin analizi, inandırıcılık ve tutarlığı açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, Samed Behrengi'nin araştırmanın inceleme nesnelereyi oluşturan 17 hikâyesinde yer alan eğitsel iletilerin tespitine yönelik bulgulara yer verilmiş, bu eğitsel iletilere yönelik bu bulgular çizelgeler ve şekiller aracılığıyla yorumlanmıştır. Ayrıca bu bölümde 17 hikâyede yer alan ve eğitsel olarak nitelendirilmeyen iletilere ait bulgulara da yer verilmiştir.

Dördüncü bölüm sonuç ve önerilerden meydana gelmektedir. Samed Behrengi'nin 17 hikâyesinde tespit edilen bulgular ve yorumlar ışığında ortaya çıkan sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusunda önerilerden oluşmaktadır.

Araştırma boyunca maddi manevi her konuda desteğini gördüğüm, tecrübeleri, fikirleri ve çözümleriyle farklı bakış açıları kazandığım, sayın hocam Doç. Dr. Bayram BAŞ' a, desteklerini esirgemeyen yüksek lisans arkadaşlarım Enise CESUR, Funda İNAN YILDIZ ve Serpil DEMİRCİ' ye, her koşulda yanımda olan sevgili eşim Figen AKÇAY'a teşekkürlerimi sunarım.

Eylül 2015

Serhat AKÇAY

Sınıf Öğretmeni

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR	X
ŞEKİL LİSTESİ.....	XI
ÇİZELGE LİSTESİ.....	XII
ÖZET.....	XIII
ABSTRACT.....	XV
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	1
1.1 Çocuk Edebiyatında Hikâye Türü	1
1.1.1 Hikâye	1
1.1.2 Hikâyede yapı.....	2
1.1.2.1 Olay ve durum	2
1.1.2.2 Kişiler	2
1.1.2.3 Yer ve zaman	2
1.1.2.4 Bakış açısı ve anlatıcı	3
1.1.3 Konularına göre hikâyeler	3
1.1.3.1 Yakın çevreyle ilgili hikâyeler	3
1.1.3.2 Duygusal hikâyeler	3
1.1.3.3 Macera hikâyeleri	4
1.1.3.4 Mizahi hikâyeler	4
1.1.3.5 Tarihî hikâyeler	4
1.1.3.6 Hayvan hikâyeleri.....	4
1.1.4 Hikâye türleri.....	5
1.1.4.1 Olay hikâyesi	5
1.1.4.2 Durum hikâyesi	5
1.1.5 Çocuk hikâyelerinde bulunması gereken özellikler	6
1.2 İleti	7
1.2.1 İleti nedir?	7

1.2.2 Çocuk kitaplarında ileti	9
1.2.3 İletilerin sınıflandırılması	12
1.2.3.1 Sunuluş biçimlerine göre iletiler	12
1.2.3.2 Amaçlarına göre iletiler	13
1.3 Samed Behrengi	14
1.3.1 Hayatı ve edebi kişiliği	14
1.3.2 Eserleri	16
1.4 İlgili Araştırmalar	17
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	20
2.1 Araştırmanın Önemi	20
2.2 Araştırmanın Amacı	20
2.3 Problem Cümlesi	20
2.4 Alt Problemler	21
2.5 Sınırlılıklar	21
2.6 Araştırmanın Yöntemi	21
2.7 Araştırmanın İnceleme Nesneleri	21
2.8 Verilerin Toplanma Süreci	22
2.8.1 Dokümana ulaşma ve orijinalliğini kontrol etme	22
2.8.2 Dokümanları anlama	22
2.8.3 Verilerin analiz edilme süreci	22
2.8.3.1 Verilerin kodlanması ve temaların bulunması	23
2.8.3.2 Kodların ve temaların düzenlenmesi	24
2.9 İnanırcılık ve tutarlık	26
3. BULGULAR VE YORUMLAR	27
3.1 Samed Behrengi Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler	27
3.1.1 Ulduz ve Kargalar hikâyesindeki eğitsel iletiler	27
3.1.2 Pancarcı Çocuk hikâyesindeki eğitsel iletiler	37
3.1.3 Duvarda İki Kedi hikâyesindeki eğitsel iletiler	38
3.1.4 Kar Tanesinin Serüveni hikâyesindeki eğitsel iletiler	39
3.1.5 Nine ve Sarı Cıvciv hikâyesindeki eğitsel iletiler	40
3.1.6 Başkan Keçi hikâyesindeki eğitsel iletiler	41

3.1.7 Kel Güvercinci hikâyesindeki eğitsel iletiler	43
3.1.8 Aç Fare hikâyesindeki eğitsel iletiler	45
3.1.9 Küçük Kara Balık hikâyesindeki eğitsel iletiler.....	46
3.1.10 Bir Şeftali Bin Şeftali hikâyesindeki eğitsel iletiler	50
3.1.11 Püsküllü Deve hikâyesindeki eğitsel iletiler	53
3.1.12 Ulduz ve Konuşan Bebek hikâyesindeki eğitsel iletiler.....	55
3.1.13 Adsız hikâyesindeki eğitsel iletiler	59
3.1.14 Alışma hikâyesindeki eğitsel iletiler	62
3.1.15 Mandalina Kabuğu hikâyesindeki eğitsel iletiler	63
3.1.16 Bu Gelen Koroğlu'dur hikâyesindeki eğitsel iletiler.....	64
3.1.17 Deli Dumrul hikâyesindeki eğitsel iletiler.....	69
3.2 Samed Behrengi Hikâyelerindeki Eğitsel Olmayan İletiler	70
3.3 Samed Behrengi Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletilerin Değerlendirilmesi ...	71
4.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
4.1 Sonuç.....	76
4.2 Öneriler	79
KAYNAKLAR	80
ÖZGEÇMİŞ.....	83

KISALTMALAR

AD	: Adsız
AF	: A Fare
AL	: Alışma
Akt.	: Aktaran
BGK	: Bu Gelen Koroğlu'dur
BK	: Başkan Keçi
BşBş	: Bir şeftali Bin şeftali
DD	:Deli Dumrul
İK	:İnatçı Kediler
KG	: Kel GÜvercinci
KKB	: KÜçük Kara Balık
KTS	: Kar Tanesinin Serüveni
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MK	: Mandalina Kabuğu
NVSC	: Nine ve Sarı Civev
P	: Pancarcı ocuk
PD	: PÜskÜllÜ Deve
UVK	: Ulduz ve Kargalar
UVKB	: Ulduz ve Konuşan Bebek
TDK	: T¸rk Dil Kurumu
vb.	: Ve benzeri

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1 İletişim Süreci ve Temel Öğeleri	8
Şekil 1.2 İletişim Süreci ve Temel Öğeleri	9
Şekil 3.1 İletişim Sayılarının Kategorilere Göre Dağılımları	74

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 2.1 Araştırmada Kullanılan Hikâyeler ve Yayınevleri.	22
Çizelge 2.2 Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler (K).....	24
Çizelge 2.2 (Devamı) Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler (K).	25
Çizelge 2.3 Toplumsal Gelişimi Destekleyen İletiler (T).	25
Çizelge 2.4 Dinî Gelişimi Destekleyen İletiler (D).....	25
Çizelge 2.5 Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen İletiler (U).	25
Çizelge 2.6 Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen İletiler (E).	25
Çizelge 3.1 Samed Behrengi Hikâyelerindeki Kodlanmış İletilerin Hikâyelere Göre Dağılımı.....	71
Çizelge 3.2 Samed Behrengi Hikâyelerindeki İletilerin Kullanım Sıklığı.....	72
Çizelge 3.3 Amaçlarına Göre Hikâyelerdeki İleti Sayıları	73
Çizelge 3.4 Sunuluş Biçimine Göre Hikâyelerdeki İleti Sayıları	75

SAMED BEHRENGİ'NİN HİKÂYELERİNDEKİ EĞİTSEL İLETİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Çocuklar için yazılmış eserler, çocuğun kişisel gelişimini tamamlaması, insani değerler edinmesi, içinde yaşadığı topluma uyumlu hale gelmesi, çevreye ve hayvanlara karşı duyarlı olması, ulusal ve evrensel anlamda ihtiyaç duyulan değerlere sahip olması açısından çok önemlidirler. Çocuk edebiyatı ürünleri üstlendikleri eğiticilik görevini okuyucusuna sunduğu eğitsel iletilerle gerçekleştirir. Bu iletiler çocuğun kişisel, toplumsal, evrensel, dinî, ulusal gelişimine katkı sunacağı gibi bazı durumlarda yazarın kendi ideolojik fikirlerini sunduğu araç olarak da kullanılabilir. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk eğitiminde en önemli araçlardan biridir. Yazarlar, çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuğa çeşitli iletiler sunmaktadır. Sunulan bu iletiler, kimi zaman eğitsel iletilerden oluşurken kimi zaman da eğitsel olmaktan çok uzaktır. Bu yönüyle çocuk edebiyatı ürünlerinin verdiği mesajlar, çocukların yetiştirilmesinde önemli bir etkidir. Samed Behrengi, çocuklar için yazdığı kitaplarla çocukların, içinde yaşadıkları toplumun bir parçası olarak, toplumun sorunlarına ve gerçeklerine yabancı kalmamalarını, duyarlı olmalarını amaçlamıştır. Bu araştırmada, Samed Behrengi'nin 17 hikâyesi özellikle eğitsel iletiler bakımından incelenmiş ve bu iletilerin çocuk eğitimi açısından katkıları vurgulanmıştır. Araştırmada çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken özellikler ve iletilerin nasıl olması gerektiğine dair kriterler göz önünde bulundurulmuştur. Samed Behrengi hikâyelerindeki eğitsel iletilerin tespit edilmesi ve yazılı metinlerin analizi amaçlandığı için nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi modeli kullanılıp, tespit edilen eğitsel iletilerin de farklı temalar altında toplanması için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada kullanılacak kategorilerin oluşturulması ve kodların belirlenmesi amacıyla, araştırmanın inceleme nesnelerini oluşturan hikâyeler okunup, iletiler saptanmış, bu iletiler belirli kategorilere ayrılmıştır. Kategorilere ayrılan iletiler uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşlerine göre kategorilerde yer alacak iletiler yeniden düzenlenmiştir. Amaçlarına göre iletiler beş kategori altında kodlandıktan sonra sunuluş biçimlerine göre doğrudan ve dolaylı yoldan aktarım olmak üzere iki farklı kategori altında tekrar kodlandırılmıştır. Samed Behrengi'nin on yedi hikâyesinde 173 eğitsel ileti

tespit edilmiştir. Amaçlarına göre bu iletilerin 140 tanesi kişisel gelişimi, 19 tanesi toplumsal gelişimi, 12 tanesi dinî gelişimi, 1 tanesi ulusal gelişimi, 1 tanesi de evrensel gelişimi destekleyen iletilerden oluşmaktadır. Bu iletilerin sunuluş biçimlerine göre ise 170 tanesi dolaylı yoldan aktarılan, 3 tanesi doğrudan aktarılan iletilerden oluştuğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Samed Behrengi, İleti, Eğitsel İleti, Hikâye

A STUDY ON EDUCATIONAL MESSAGES OF SAMED BEHRENGI STORIES

ABSTRACT

Written works which are written for children are very important for children in terms of completing their personal development, obtaining humanitarian values, being in harmony with the society they live, being sensitive for their environment and animals and having values that are needed nationally and universally. Children's literature products perform the mission of being informative that they undertake via educational messages that they present to reader. These messages can contribute to children's personal, universal, religious, and national development and in some cases they are used as a tool which writer presents her/his own ideological opinions. Children's literature products are one of the most significant tools in children education. Writers provide various messages to children with children's literature products. These provided messages, sometimes are composed of educational messages but sometimes they are far away from being educational. From this aspect, the messages that children's literature products give are important factors when it comes to raising children. In his books written for children, Samed Behrengi has aimed children to be sensitive to the problems of society they live as a part of that society, and to be aware of the realities of the problems of their society. In this research, Samed Behrengi's stories have been examined in terms of educational messages and contributions of these messages have been emphasized with respect to children education. In the research, criteria were taken into consideration with respect to how the features and messages should be in children's literature products. Since it was aimed to identify the educational messages in Samed Behrengi's stories and to analyze written texts, document examination model has been used amongst qualitative research designs, and content analysis technique has been used in order to collect the identified educational messages under different themes. With the purpose

of establishing the categories that will be used in the research and determining the codes, the stories forming the examination objects have been read, messages have been detected and these messages have been classified into specific categories. The messages which have been classified into categories were presented to expert opinion. The messages have been rearranged which will take part in specific categories in accordance with expert opinions. Having coded the messages under five categories according to their objectives, they have been recoded under two different categories, which are direct and indirect transmission.

Key Words: Samed Behrengi, Message, Educational Message, Story

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 Çocuk Edebiyatında Hikâye Türü

1.1.1 Hikâye

Hikâyeyi Develioğlu (1995) “Arapça *hikâyet* kelimesinden türemiş, anlatma, roman, masal ve olmuş hadise” olarak tanımlarken, Özdemir (1999) “yaşanmış ya da yaşanması mümkün olaylar”, Oğuzkan (2013)“belli bir zaman ve yerde geçen”, Yalçın ve Aytaş (2011) “birtakım şahıslara yer verilen”, Kıbrıs (2010) “kısa oylumlu yazınsal tür” olarak tanımlamışlardır.

Kayahan (2005, p. 35)’e göre “hikâye, destandan masala, fıkradan menkıbeye, romandan tiyatroya, hatta senaryoya varana kadar bütün tahkiyeli metinleri kapsar”.

Araştırma boyunca öykü kelimesi yerine eş anlamlısı olan hikâye kelimesi kullanılmıştır.

Ciravoğlu (2000, p. 77) ise hikâyenin özelliklerini şu şekilde sıralar:

- a. Hikâyede metin, tanımda olduğu gibi kısa olmalıdır.
- b. Kişiler, karakterler az sayıda ve belirlidir. Bunlar her yönüyle değil, olayı ilgilendiren yönüyle işlenir.
- c. Çevre betimlemeleri süssüz ve yalın bir anlatıma sahiptir.
- d. Hikâyede zaman boyutu önemli bir özelliktir. Hikâye zaman dilimi olarak kısa bir aralıkta başlayıp sona ermelidir.
- e. Olay gerçek veya gerçeğe yakın ancak ilginç bir özellik içermelidir.
- f. Olay akışı düzenli, iç içe geçmeden sürer.
- g. Anlatım canlı, kısa cümlelerle gerçekleştirilirken, dil, genellikle “di’li geçmiş” kipinde kullanılır.
- h. Konu yazarın veya kahramanın ağızından nakledilerek dikkat canlı tutulabilecek özelliktedir.

i. Hikâyeye akıcılık kazandıracak konuşma, iç konuşma veya monologlar kısa, etkileyici cümlelerden oluşacak bir özellik taşır.

1.1.2 Hikâyede yapı

Hikâyeyi oluşturan öğeler hikâyenin yapısını oluşturmaktadır. Bu bölümde bu öğelere ele alınmıştır.

1.1.2.1 Olay ve durum

Özdemir (1981, p. 185)'e göre olay ve durum hikâyeyi oluşturan öğelerin başında gelir. Olay, bir öyküde yazarın takip etmemizi istediği aksiyondur. Hikâyede üzerine sözler söylenen yaşantı ya da durumdur.

Kolcu (2011, p. 22) ise olayı, bir hikâye içinde olup biten her şeyin genel adı olarak tanımlar.

Her hikâye bir olaya ya da duruma bağlı olarak inşa edilir. Yazar, hikâyeyi bu doğrultuda sürdürür. Her olay ya da durum bir problemi de beraberinde getirir. Hikâyenin ilk satırından son satırına kadar okuyucunun ilgisini çekmekte ancak bu problemle mümkün olur.

1.1.2.2 Kişiler

Hikâyelerde anlatılmaya çalışılan durum ve olay bir kişiyi ya da kişilerin başından geçer. Kimi zaman bu hayvan ya da diğer canlılar da olabilir.

Öykülerde kişi sayısı sınırlıdır, romana göre daha azdır. Kişiler hikâyede bütün yönleriyle görülmez. Yaşamlarının bir bölümüne tanıklık edilir.

“Öyküyle birinci derece ilgili kişiye öykünün kahramanı, öteki kişilere de yan ya da ikinci derece kişiler denir” (Özdemir, 2012, p. 300). Hikâyede kahraman olayı bizzat yaşayandır, kahramanın başından geçenler anlatılır. Yan ya da ikinci derece kişiler ise kahramanın etrafındaki kişilerdir. Olayın içinden yer alırlar fakat hikâyenin kahramanı kadar önde değillerdir.

1.1.2.3 Yer ve zaman

Demirel ve Diğerleri (2011, p. 198) hikâyede yeri, olayın yaşandığı çevre veya mekân olarak tanımlar. Boynukara (2005, p. 136)'e göre, yer (mekân) olmadan

kurgusal bir eserin varlığından söz edilemez. Kim nerede, nereye gitti, nereden geldi, ne nerede oldu gibi sorulara yer (mekân) varlığıyla cevap verilebileceğini belirtir.

Hikâyede mekân, yaşadığımız dünyadan okul, işyeri, tren, sokak, konak, çarşı vb. yerler mekân olabileceği gibi kurmaca da olabilir. “İster düzenli bir akış gösterebilirsin olaylar, ister zikzaklar çizersin olay ve durum değiştikçe yer de değişir” (Özdemir, 1981, p. 189). Diyelim ki olay okulda başlasın, gelişimi sokakta devam etsin. Öykünün yer çevresi de okul ve sokak arasında genişleyecektir. Zaman için de aynı durumdan bahsedebiliriz. Öykücü olayın akışına göre zaman öğesini de düzenler. Çünkü olayın bir başlangıcı bir gelişimi ve sonu vardır. Buna bağlı olarak da zaman değişir.

1.1.2.4 Bakış açısı ve anlatıcı

Hikâyede gerçekleşen olayların kimin tarafından anlatıldığı, kimin gözüyle okuyucuya verildiği bölümdür. İki tür anlatıcı vardır. “Ya belli bir 3.kişi tarafından anlatılabilir ya da kahraman anlatıcıdır” (Akın, 2009, p. 69).

Birincil kişili anlatımda anlatıcı, benli bir anlatım kullanır. “Yazar, bu benim ağzından konuşur” (Özdemir, 2012, p. 300).

Üçüncü kişili anlatımda olaylara dışardan bakan bir göz anlatıcıdır. “Burada anlatıcı olayları istediği gibi çeker çevirir olaylara yön verir. Anlatıcı aslında, üçüncü kişinin psikolojik ve fiziksel özelliklerini kendisi belirler” (Güleryüz, 2003, p. 266).

1.1.3 Konularına göre hikâyeler

1.1.3.1 Yakın çevreyle ilgili hikâyeler

Zengin ve Zengin (2007, p. 179)’e göre “çocuklar, aile, sokak, mahalle ve okul hayatını anlatan hikâyeleri okumaktan zevk alırlar”. Çocuklar kendinden bir şeyler bulduğu hikâyelere ilgi duyarlar. O nedenle çocuklar kendi çevrelerinde geçebilecek hikâyeleri okumaktan sıkılmazlar.

1.1.3.2 Duygusal hikâyeler

“Bazı hikâye ve romanlar, çocukların iç dünyalarında duygusal izlenimler uyandırma amacını güder” (Demirel ve Diğerleri, 2011, p. 200). Duygusal izlenim amacı güden bu hikâyelerde çocuklara, sevgi, acıma, kızgınlık ve tikslenme vb. duygular uyandırılacak biçimde işlenir.

1.1.3.3 Macera hikâyeleri

Çocukların hemen hemen her yaşta zevkle okudukları hikâye türüdür.

“Çocukların hareket ve heyecan ihtiyaçlarını karşılayan bu tür eserlerde hayale, entrikaya, tehlikelice esrarlı olaylara, ruhsal gerilimleri yansıtan durumlara geniş yer verilir” (Oğuzkan, 2013, p. 102).

Bu tür hikâyeler çocukların hayal gücünü zenginleştirir ve merakla bağlı olarak okuma alışkanlığı kazandırılmasında etkili olur.

1.1.3.4 Mizahi hikâyeler

Amacı çocukları eğlendirmek ve güldürmek olan hikâyelerdir. Çılgın (2006)’a göre mizahi hikâyeler, çocukların bir yandan hoş zaman geçirmelerini sağlarken öte yandan ders verirler, hatalar üzerinden düşünmeye teşvik ederler. Bu tür hikâyeler ayrıca soyut düşüncenin gelişmesinde de etkilidir.

Bu tür hikâyeler de çocukların sevdiği türler arasındadır.

1.1.3.5 Tarihî hikâyeler

Tarihî hikâyeler Zengin ve Zengin (2007, p. 181), “konusunu tarihten alan, tarihî kahramanların ve onların etrafındaki gerçek veya hayali kişilerin hayat maceralarını edebiyata mahsus teknik ve usullerle anlatan hikâyeler olarak” tanımlar.

Bu tür hikâyeler çocuklara tarih bilinci, vatan sevgisi, bağımsızlık ve hür yaşamının önemini anlatır.

1.1.3.6 Hayvan hikâyeleri

Hayvan hikâyeleri Oğuzkan (2013, p. 101)’a göre, hayvanların hayatını sağlam gözlemlerle ve dikkatli incelemelerle dayanarak bir hikâye çerçevesinde anlatan eserlerdir.

Hayvan hikâyeleri özellikle çocukların çok sevdiği türler arasındadır. “Küçük çocuklar kedi, köpek gibi evcil hayvanların başlarından geçenleri; aslan, kaplan ve timsah gibi yırtıcı hayvanların yaşayışlarını ve kuşların özelliklerini anlatan hikâyeleri heyecanla okurlar” (Oğuzkan, 2013, p. 101).

1.1.4 Hikâye türleri

Hikâyeleri anlatım tarzı bakımından iki farklı kategoride ele alınır. Bu iki kategori için Kolcu (2011, p. 62) şunları söyler: “Yaklaşık iki yüz yıllık bir geçmişe sahip olan modern öyküde iki temel anlatım tarzının bugüne kadar öyküye egemen olduğunu görürüz. Bunlardan biri Fransız yazar Guy de Maupassant diğeri Rus yazar Anton Pavloviç Çehov’dur”.

1.1.4.1 Olay hikâyesi

Yazar Maupassant’ın adıyla anılan ve bu akımın yaygınlaştırılmasını sağladığı için Maupassant tarzı olarak adlandırılmıştır.

Maupassant Uçan (2005, p. 162)’e göre, “yazdığı öykülerde, öykü düzenine dikkat eden bir öykücüdür. Gerçekliği, kullandığı dille, anlatı tekniği ile sağlar. Yaşamış gibi anlatır”.

“Olay öyküsünde ağır basan öge olaydır. Genellikle öykücü gücünü seçtiği olayın yırtıcılığından alır daha doğrusu öyküyle okur arasındaki ilgi bağlantısını çarpıcılığıyla sağlamaya, kurmaya çalışır” (Özdemir, 1981, p. 195).

Bu tür öykülerde olay plan ve kurgu yönüyle ele alınıp buna göre tasarlanıp okuyucuya sunulur. “Bu öyküler; yer, zaman ve olayın kısaca tanıtıldığı giriş bölümü (serim), okuyucunun okuma isteğini ve sonuçla ilgili merakın artmasına neden olan düğümün işlendiği gelişme bölümü ve düğümün çözüldüğü sonuç bölümü olmak üzere üç bölümden oluşur” (Kıbrıs,2010, p. 239).

1.1.4.2 Durum hikâyesi

“Durum öyküsünde olaydan çok kişisel duyarlılıklar, düşünceler, toplumsal bir olgu, yaşamda gözlenen sıradan bir “durum” çarpıcı, dikkat çekici bir şekilde sunulur” Uçan (2005, p. 164). Bu yönüyle durum öyküsü ile olay öyküsü birbirinden ayrılır.

“Durum hikâyesinde olay neredeyse yok denecek kadar azaltılmış ve yerine durumlar, hayattan kesitler öne çıkarılmıştır. Buna bağlı olarak hikâyede, merak ve entrika olayları ortadan kalkmış; büyük çatışmalar en az seviyeye inmiştir. Bununla birlikte büyük arzuları olmayan ve büyük çatışmalar yaşamayan insanlar hikâyeye girmiştir” (Doğan ve diğeri, 2006, p. 333).

Durum öyküsünde olay öyküsünde olduğu gibi giriş ve sonuç bölümleri bulunmaz. Durum öyküsünün klasik yapısının olmayışıyla ilgili olarak Kolcu (2011, p. 72) şu ifadeleri kullanır: “Öykünün giriş ve sonuç bölümleri bilerek ihmal edilir. Aslında bu özellik okuyucunun eserin inşasına katılımını sağlamak konusunda atılan bir adımdır”. Bitmeyen öykü okuyucunun zihninde yeniden şekillenebilir. Okuyucu yazar tarafından öykünün inşasına katılmış olur.

1.1.5 Çocuk hikâyelerinde bulunması gereken özellikler

Hikâyenin tanımı yapılırken yetişkin veya çocuk ayrımı yapılmamıştır. Fakat çocuk hikâyelerinde bulunması gereken özellikler ile bu ayrım sağlanmaya çalışılmıştır.

Oğuzkan (2013, p. 108)’a göre çok eski tarihlerden günümüze kadar çocukların hoşuna giden ve bu özellikleriyle “Çocuk Klasikleri” arasında yer alan hikâye ve romanlar topluca gözden geçirildiği zaman bu eserlerin birtakım ortak nitelikler taşıdıkları görülmektedir.

Oğuzkan (2013, p. 109)’a göre, çocuk hikâye ve romanlarında bulunması gereken nitelikler şu şekilde sıralanabilir:

- a. Çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun bir konu,
- b. Çocuk düşüncesine aykırı olmayan, sade gerçekçi bir plan,
- c. Mantıklı sonuçlarla biten hareketli olaylar,
- d. Somut, doğru fakat dikkati dağıtmayan ayrıntılar,
- e. Özellikleri iyi anlatılan, gerçekliğe uygunluğu bakımından hiç şüpheye yer vermeyen kişiler,
- f. Kısa cümle ve paragraflar ile kısa, bol ve canlı konuşmalara dayalı canlı bir anlatım,
- g. Çocukların seviyesine uygun, basit ruh çözümlenmeleri,
- h. Kabalığa kaçmamak ve yerinde olmak şartıyla güldürücü sahneler ve konuşmalar,
- i. Küçük şeylere (ayrıntılara) karşı sürekli bir ilginin uyandırılmış olması,

- j. Her durumun heyecanlı yanlarının daima belirtilmesi,
- k. Metinle ilgili güzel ve anlamlı resimler

Demiray (1973, p. 26)'e göre çocukların, hikâye ve romanları zevk duyarak okuyabilmeleri için, eserlerde şu niteliklerin bulunması gereklidir:

- a. Hikâye ve roman, çocukta gerçek hissi uyandırmalıdır.
- b. Karakterler iyi belirtilmelidir. Bu karakterlerin çocuğa olumlu etkiye bulunması is son derece önemlidir.
- c. Olaylar hareketli olmalı, çevre iyi belirtilmelidir.
- d. Paragraflar kısa olmalı, sık sık konuşmalarla hareket, canlılık ve çeşitlilik sağlanmalıdır.
- e. Dil sade ve açık olmalıdır.
- f. Hikâye ve romanların resimlendirilmiş olmaları çocuğun ilgisini daha çok çeker.

Çocuk hikâyeleri, hitap ettiği kitlenin farklı olması nedeniyle yetişkin hikâyelerine göre daha farklı nitelikler barındırmak zorundadır. Baş (2006, p. 75)'a göre "Hikâyeler eğitici malzemeler olarak kullanılacaklarından, çocuğu eğlendirirken, eğitir de. Ancak bu bilinçli hikâye yazarlarınca sağlanabilir. Herkes çocuk hikâyesi yazamaz ve yazmamalıdır da". Çocuklara yönelik yazılan hikâyeler pedagojik açıdan olduğu kadar kültürel anlamda da çocuğa uygun olmalıdır. Yalçın ve Aytaş (2013, p. 146)'a göre, "gelişmiş ülkelerde hikâyeler, çocuk psikologları, pedagoglar ve sosyologların işbirliği ile yazılmaktadır". Bu şekilde yazılan hikâyeler çocukların ruh ve düşünce dünyasının gelişmesine yardımcı olur.

1.2 İleti

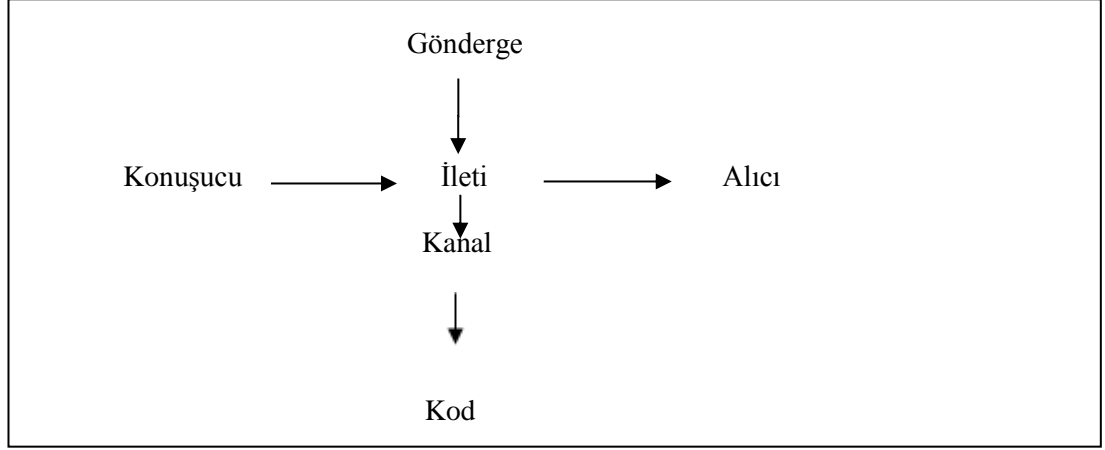
1.2.1 İleti nedir?

İletinin daha iyi anlaşılabilmesi için önce iletişimin tanımlanması ve iletişimin öğeleri üzerinde durulması gerekir.

"İletişim, duygu düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme" (Göğüş, 1998, p. 70) şeklinde tanımlanabilir. İletişim kaynaktan çıkan iletinin (mesajın), alıcıyla buluşma sürecidir. Bu süreci oluşturan öğelere de temel iletişim öğeleri denir.

“Tüm bu öğeler R. Jakobson’un belirttiği iletişim şemasında olduğu gibi, belli bir düzen içerir” (Akt: Kıran ve Kıran, 2006, p. 81)

Şekil 1.1 İletişim Süreci ve Temel Öğeleri.

1. Konuşucu ya da Yaza (n)r

“Konuşucu iletiyi (metni) sözle ifade eden yazan, kaleme alan kişidir. Bu, bir yazar, gazeteci, bir mektubun, teknik bir metnin yazarı, bir notu kaleme alan biri olabilir” (Kıran ve Kıran, 2006, p. 83). İletişim sürecinin ilk ögesidir, çıkış noktasıdır. Ortaya koyduğu yazılı ya da sözlü metinle iletmek istediklerini dile getirir.

2. Alıcı (Okur)

“Alıcı, konuşucunun kodladığı iletiyi alıp, kodunu çözen kişidir. “Sen” ya da “siz” ile ifade edilir. Her zaman bir kişiyi gösterir ama konuşucunun dışında bir kişi olduğu için öznel değildir” (Kıran ve Kıran, 2006, p. 85). Akşit (2003, p. 20)’e göre, iletiyi alacak bir kişinin ya da alıcının var olması gerekir, yazınsal iletişimin alıcısı, okurdur.

3. İleti

İleti (mesaj), Nazik ve Bayazıt (2005, p. 106)’a göre alıcılara iletilmek istenen duygu ve düşünceler olarak ifade edilir. Yazınsal metinlerde ileti, yazarın okuyucuya vermek istediği mesajdır.

4. Gönderge

“Gönderge, kendisinden söz edilen nesne, kişi, kavramdır. Her zaman, üçüncü tekil kişi ve iyelik ekleriyle ifade edilir” (Kıran ve Kıran, 2006, p. 86).

5. Kanal

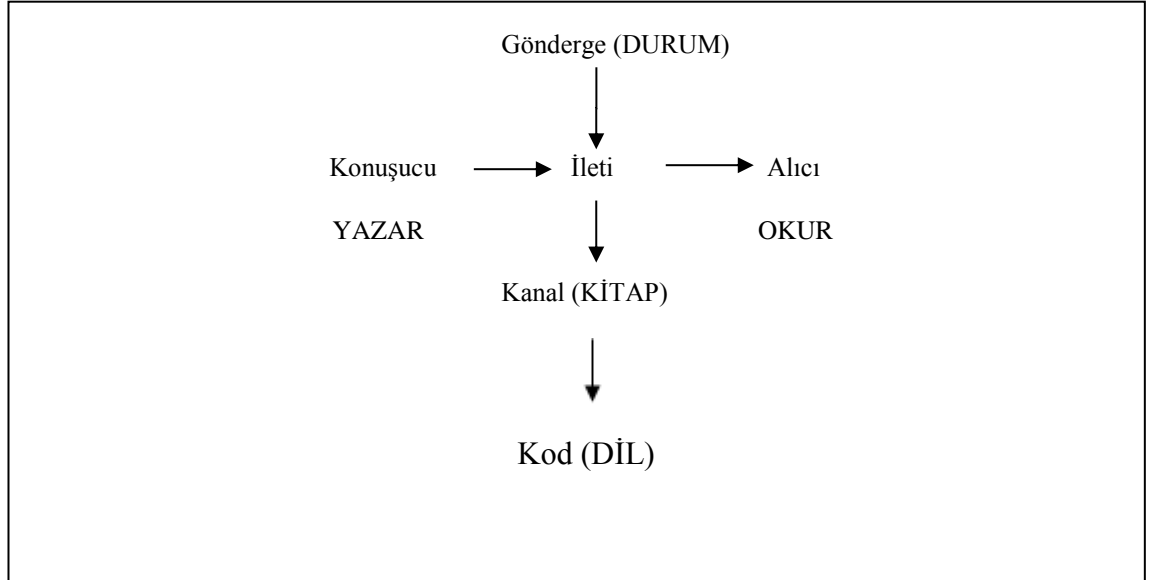
Kanal, Ergin (2010, p. 69)'e göre “iletişim sürecinde kaynağın (yazarın) amaçları doğrultusunda alıcısına (okuyucuya) gönderdiği mesajları taşıyan yöntem ve tekniklerdir”. Yazınsal ürünlerde bu bir kitap, gazete, dergi vb. olabilir.

6. Kod

İletişim sözlüğünde kod, “insanların anlamlı mesajları değiş tokuş etmeleri için sisteme aşina olmalarına olanak verecek şekilde düzenlenmiş bir göstergeler sistemi” şeklin tanımlanmıştır (Mutlu, 2000, p. 245). Sözlü ve yazılı eserlerde kod dildir.

Kıran ve Kıran (2006, p. 82) yazılı iletişimi şu şekilde görselleştirmişlerdir.

Şekil 1.2 İletişim Süreci ve Temel Öğeleri

Yazınsal iletişimin en önemli öğelerinden birisi iletidir. İletiyi, Püsküllüoğlu (2002, p. 797) “söz ya da yazıyla gönderilen ve belli bir amacı olan haber” olarak tanımlarken, Sever (2013, p. 140) da “yazarın okurla paylaşmak istediği asıl düşünce”, Özdemir (1983, p. 16) de “yazarın konuya yüklediği anlam” olarak tanımlamışlardır.

1.2.2 Çocuk kitaplarında ileti

“Her yazı belirli bir amaca yöneliktir. Türü ne olursa olsun her metinde, iletilmek istenen temel bir düşünce ya da duygu vardır” (Beyreli ve diğerleri, 2005, p. 42).

İster öğretici olsun ister yazınsal olsun metinler bir amaç üzerine yazılırlar ve bu amaca uygun olarak da okuyucuya bir ileti (mesaj) verirler.

Özdemir (2011, p. 71)'e göre yazar iletisini okuyucuya aktarmak için konuyu bir araç olarak kullanır. Asıl amacı vermek istediği iletidir. İleti, yazıyı yönlendiren temel öğedir.

Öğretici ve yazınsal metinlerde mesajın verilme şekli farklıdır. Öğretici metinlerde mesajın verilmesini Sever (2013, p. 134) “öğretici metinlerde amaç okura bilgi vermek, öğretmektir. Bu metinlerde amaç, yazının içinde bir önerme biçiminde yer alır” şeklinde özetler. Özdemir (2011, p. 71)'e göre ise öğretici metinlerde amaç cümlesi (ileti cümlesi), “yazıda vurgulanıp geliştirilen düşüncüyü yoğun ve özlü bir biçimde içerir bu cümle. Bu yönden ileti, amaç ya da ana düşünce cümlesi okunan metnin kavranmasında okura kılavuzluk görevi de yapar”.

Yazınsal metinlerde ileti öğretici metinlerde olduğu gibi açık olarak okuyucuya verilmez. Özdemir (1983, p. 16), “yazınsal metinlerdeki ileti kesin bir yargıya dönüştürülerek aktarılamaz. Metnin dokusuna sindirilir. Örtük ileti, gizli bir anlam, gizli bir öz yükler” diyerek edebi eserlerde iletinin metnin içine yedirilmesi gerektiğini savunur. Öte yandan Dilidüzgün de bunu şöyle ifade eder: “Kitabın iletisi, yazarın kafasındaki düşüncüyü ortaya koyar nitelikte olmamalıdır” (1996, p. 123).

Sever (2013, p. 134)'e göre ise yazınsal metinlerde, “öğretmekten çok, yaşama ve insana yönelik duyarlık oluşturmak öncelikli amaçtır”. Yazınsal metinler, öğretici metinler gibi iletiyi bir önerme şeklinde sunmazlar, metnin içinde ipuçlarıyla sunarlar.

Çocuk edebiyatı ürünleri Arseven (2005, p. 42)'e göre, “hedef kitlesi ne olursa olsun genellikle çocuklara doğru davranış kalıpları ve toplum içinde uyması gerek kuralları öğretme amacı güderler”. Çocuklar için yazılan eserlerde verilmek istenen iletilerle, çocukların doğru davranışlar kazanması ve topluma uygun bireyler olarak yetişmesi amaçlanmaktadır. Sever (2013, p. 142)'e göre ise çocuk edebiyatı ürünlerinin temel amacı, öğretmekten çok, çocuklara duyarlılık kazandırmak, onların güzele yönelik duygularını geliştirmektir. “Yazınsal nitelikli metinler bu amaca, iletilerinin sezdirme gücüyle ulaşır. İletiler, öğretici metinlerde olduğu gibi, bir önerme cümlesi özelliği taşımaz” (Sever, 2009, p. 52).

Çocuklar için yazılan eserlerde verilecek iletiler çocuklar şunu yap bunu yapma şeklinde olmamalıdır. Bu durumla ilgili olarak Sever (2013, p. 22), “çocuk kitabı yazarının kural koymaktan yaptırımcı tutum sergilemektense, çocukların gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak neden-sonuç ilişkileri sunacak yaşam durumları ortaya koymaları gerektiğini söyler”.

Güleryüz (2002)’e göre de, verilmek istenen iletiler öğüt verici olmamalı, değişik olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurmaya yardımcı olmalı, esnek düşünmesini sağlamalı, yaratıcılığını destekleyip, öğrenmeye karşı güdülemelidir. Çılgın (2007, p. 80),çocuklara doğrudan nasihat verilmemesi gerektiğini şöyle ifade eder: “Çocuk kitabı bir nasihatname şeklinde kesinlikle düzenlenmemeli, verilecek mesajlar eserin içine yedirilmelidir”.

Çocuk kitabı yazarlarının iletilerini aktarırken sakıncaları gereken bazı konular vardır. Bu konular Tür ve Turla (2005, p. 40)’ya göre, çocuk yanlış yargılara, boş inançlara, kaderciliğe, saldırganlığa yöneltmemelidir. Uslu çocuk olma, yetişkinlerin sözünden çıkmama ve yaramazlığın kötü sonuçları üzerinde durmanın doğru bir tutum olmadığını söyler. Çocuklara, iletiler aracılığıyla ırkçılık, düşmanlık ve öç alma duygularının aşılınmaması gerektiğini belirtir. İletilerin aktarılmasında dikkat edilmesi gereken konularla ilgili olarak çocuk kitapları yazarı Dayıoğlu (1987, p. 16) da, ideolojik sloganlarla yüklü çocuk kitaplarını okudukça tedirgin olduğunu, bu tür kitapları yazarların çocukları iyi tanımadığını ve çocuklarda itici bir etki bıraktığını dile getirir.

Demirel ve diğerleri (2010, p. 61), çocuk edebiyatı ürünlerindeki iletilerde bulunması gereken özellikleri şöyle sıralamaktadır:

“1) İletiler çocuğun bilişsel, duyuş-sal gelişim özelliklerine uygun olmalı, çocuğun söz konusu gelişim boyutlarına olumlu katkıda bulunmalıdır.

2) İletiler ile konu-tema arasında yakın bir ilişkinin olmasına dikkat edilmeli.

3) İletilerin aktarımında önemli bir araç olan konu, dil ve anlatım gibi özellikler, kendi içlerinde bir uyumu barındırmalıdır.

4) İletilerin aktarımında anlatılan metnin özelliği de dikkate alınarak, elden geldiğince zengin bir yola başvurulmalıdır. Yani sadece örtük iletiler şeklinde değil, yerine göre doğrudan, dolaylı ve soru şeklindeki iletileri de metnin içine yedirmiş olmalıdır.

5) İletiler tıpkı tema/ana fikir gibi bir bakıma eserin yazılma nedeni haline gelir.

1.2.3 İletilerin sınıflandırılması

1.2.3.1 Sunuluş biçimlerine göre iletiler

Sunuluş biçimlerine göre iletileri, iletilerin aktarım biçimleri olarak da adlandırabiliriz. Edebi eserlerdeki iletiler anlatılan konuya veya işlenen temanın özelliğine göre farklı biçimlerde okuyucuya aktarılabilmektedir.

Doğrudan aktarılan iletiler

İletilerin doğrudan aktarılması öğretici metinlerde kullanılan aktarma yöntemidir. Özdemir (2007, p. 71) bunu şöyle açıklar: “Adı üzerinde, öğretici nitelikli metinlerin temel amacı okuyucuya birtakım bilgileri, doğruları ve gerçekleri öğretmektir. Bu amaç, yazının dokusu içinde açıkça belli eder kendini”. Amacı bilgi vermek olan her türlü öğretici metin iletmek istediğini okuyucuya doğrudan iletir.

Nasihat ve öğüt içeren iletiler doğrudan aktarılan iletilerdir. Çocuğa hem edebi anlamda çekici gelmez hem de çocukta kalıcı davranış değişiklikleri meydana getirmez. Sever (2013, p. 22), çocuk kitaplarında yazarın kural ya da kurallar koymaktan uzak olması ve yaptırımcı yargılara başvurmaması gerektiğini vurgular.

Dolaylı aktarılan iletiler

Dolaylı iletileri Demirel ve diğerleri (2011, p. 57) şu şekilde tanımlar “3. kişi anlatımı olan öykü, roman ve benzer nitelikte olan öyküleme tekniğiyle yazılmış eserlerde yazar tarafından kahramanlar adına söylenmiş iletilerdir”.

Özdemir (1999, p. 25)’e göre, dolaylı aktarmada ileti metnin dokusuna sindirilmiştir ve açık bir önerme olarak verilmez. Dolaylı aktarmada iletmek istenen iletiler metnin içindeki ipuçlarıyla verilir. Sever (2013, p. 87)’e göre iyi kurgulanmış bir çocuk kitabında yazar çocuklarla paylaşmak istediği duygu ve düşünceleri (iletileri) uygun ipuçlarıyla sunar.

Çocuk kitaplarında yazar iletiyi metnin içine gizlemiştir yani dolaylı olarak aktarmıştır. Çocuğa düşen görev iletiyi bulup içselleştirmektir.

1.2.3.2 Amaçlarına göre iletiler

Dolaylı ya da dolaysız olarak verilen her ileti belli bir amaca yöneliktir. Amaçlarına göre iletileri şöyle sınıflandırılabilir.

Kişisel gelişimi destekleyen iletiler

Oğuzkan (1981, p. 94)'a göre, kişilik terimi, “1.Bireyin, toplumsal çevresi içinde karşılaştığı ve edindiği izlenimlerle oluşturduğu davranış özelliği.2. Bireyin ruhsal ve toplumsal tepkilerinin tümüne verilen ad. 3. Bir kimsenin kendine göre belirgin bir özelliği olması durumu” şeklinde tanımlanabilir.

Sever (2013, p. 58) çocuk kitaplarının, çocukların kişilik gelişiminde önemli etkileri olan araçlar olduğunu ve ilk çocukluktan başlayarak, ilköğretim sonlarına kadar sürdüğünü söyler. Bu etkinin amaca uygun olarak gerçekleşmesi için çocukların kişilik gelişim özelliklerine uygun etkinliklerin uygun kitaplarla desteklenmesi ve bütünleştirilmesi gerektiğini dile getirir.

Kişisel gelişimi destekleyen iletiler çocuğun yaşamında önemli yer tutar. Kişisel gelişim çocuğun toplum içinde var olabilmesi, kendini birey olarak kabul ettirebilmesi için önemli bir gelişim basamağıdır. Bu süreçte kitaplar aracılığıyla verilen amacına uygun iletiler çocuğun kişisel gelişimine olumlu katkı sağlayacaktır.

Toplumsal gelişimi destekleyen iletiler

“Çocuk gelişiminde en önemli süreçlerden biri toplumsallaşmadır. Yalın bir anlatımla toplumsallaşma, bireyin, Özellikle de çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir” (Gander ve Gardiner, 2001, p. 297).

Sever (2013, p. 65)'e göre toplumsallaşma, “toplumun genel geçer değerlerinin kişiler tarafından kazanılması sürecidir”. Bu yönüyle çocuk içinde bulunduğu toplumun değerlerini hem yaşantı yolu ile hem de ona sunulan edebi yapıtlarla kazanır. Bu nedenle edebi yapıtlarda çocuklara sunulan iletilerin, çocuğun topluma uyumunu

Dinî gelişimi destekleyen iletiler

Din, “1.Tanrı'ya doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum, diyanet” (tdk.gov.tr). “Dinî gelişim konusunu gelişim psikologlarının çoğu müstakil bir gelişim alanı olarak ele almamışlar; bu

konuyu ahlaki gelişim, duygusal gelişim ya da sosyal gelişimin içinde değerlendirmişlerdir” (İnanç, Atıcı ve Bilgin, 2005, p. 13).

Dinî kavramların iletildiği edebi eserler, çocukların vicdani gelişimini, ahlaki ve manevi gelişimini destekler. Bu nedenle dinî gelişimi destekleyen iletilere çocuk kitaplarında yer verilebilir.

Ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen iletiler

Ulusal sıfat olarak, “milli” (Türkçe Sözlük, 2005, p. 2033) anlamında kullanılmaktadır. Ulusal düşüncenin yani milli düşüncenin geliştirilmesi olarak adlandırılır.

Türk Milli Eğitiminin Temel Kanunu 1739/2. maddesinde: “Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Ana; ailesini, vatanını, milletini yasada ifadesini bulan milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren seven ve daima yüceltmeye çalışan;” bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır. Bu özelliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi için çocuk kitaplarında dil, vatan, bayrak, aile gibi konularla ilgili iletiler yer verilmelidir (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html)

Evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen iletiler

Evrensel, “evrenle ilgili; bütün insanlığı ilgilendiren, âlemşümül, cihanşümül; dünya ölçüsünde ve dünya çapında” (TDK, 2005, pp. 668-669) olarak tanımlanır.

Toplumsal ve ulusal değerler dışında kalan ve tüm insanlığı ilgilendiren konularla ilgili değerlere evrensel değerler olarak adlandırılır. Evrensel iletiler tüm insanlık için ortaktır. Çocuklar için yazılan eserlerde evrensel iletilere yer verilerek tüm dünya çocuklarının ortak bir paydada toplanması sağlanmış olur.

1.3 Samed Behrengi

1.3.1 Hayatı ve edebi kişiliği

Samed Behrengi 1939 yılının Haziran’ında Tebriz’de beş çocuklu yoksul bir Azerî işçi ailesinin oğlu olarak dünyaya geldi. Yirmi dokuz yıllık yaşamı boyunca öğretmenlik, çocuk hikâyeleri ve halk masalları yazarlığı, derleyicilik ve çevirmenlik yaptı. İlkokulu bitirdikten sonra Tebriz’deki öğretmen okullarında okudu ve öğrenimini tamamladıktan sonra on bir yıl boyunca yani ömrünün sonuna kadar

İran'ın Azerî kesimini köy köy dolaşarak öğretmenlik yaptı. Öğretmenlik yaparken bir taraftan da Tebriz Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde gece derslerine devam etti ve mezun oldu.

Ertan (2011, p. 165)'a göre Samed Behrengî, öğretmen iken bile öğrenciliği bırakmadı. Halkın sosyal, ekonomik ve folklorik yapısını inceledi. Bütün birikimini, yıllarca öğretmenlik yaptığı çocuklara kalacak bir hediye vermek için kullandı. Halk edebiyatından ve folklorundan yaptığı derlemeleri temel alarak belki de dünyanın en nitelikli çocuk hikâyelerini yazdı.

Bu esnada Azerbaycan ve İran halk edebiyatını inceledi, ağızdan ağza dolaşan halk masallarını toplayarak bu malzemeyi Türkçe ve Farsça olarak tekrar kaleme aldı. Edebî faaliyetlerinin belki de en önemlisi olan bu çalışmasının yanı sıra, Azerî folkloru ve İran eğitim sistemi üzerine eğildi.

“Behrengî hem Farsçaya hem Azerbaycan Türkçesine oldukça hâkimdi. Ana dilinde yazmayı Farsça yazmaya tercih ediyordu. Ancak kitaplarını Azerbaycan Türkçesi ile yayımlaması yasak olduğundan, Farsça yayımlıyordu. Yasağa rağmen Azerî Halk şiirlerini bir araya getirdiği bir şiir kitabı yazıp, büyük Fars şairlerinin şiirlerini Azerbaycan Türkçesine çevirdi” (Ertan, 2011, p. 166).

Aldı (2005, p. 167)'ya göre, okumayı ciddi ve uzun süreli bir yaşamsal yolculuk olarak algılayanların okuma serüvenlerinin başlangıcında mutlaka Samed Behrengî adının inkâr edilemeyecek boyutta bir etkisi söz konusudur. Ertan (2011, p. 166) da şu cümleleri ekler: “Bir edebiyatçı olarak tüm dünya çocuklarına hediye ve miras olacak onlarca kitap yazmıştır. Öyle ki yazmış olduğu kitaplar, okuyan büyükleri bile büyüyecek sanatsal güce, ancak bir çocuğun beyninin kıvrımlarına işleyebilecek kadar da sadeliğe sahiptir”.

Behrengî, tüm bunları harmanlayarak özgün bir evrensellik yaratmayı bilmiş ve bu yüzden de yazdıkları ile çok uzun süreler var olmayı başarmıştır.

“Kötülüğe, kolektif aldatılışa, zulme, haksızlığa çocuk kalesinin en önemli sanatsal enstrümanı masallarla başkaldıran örnek bir çilekeştir” (Aldı, 2005, p. 167).

“Behrengî, çocukların bu masalları salt hoşlanmak ve iyi vakit geçirmek için okumalarını istemeyecektir. Çünkü okumak, bireyin önce kendi benliğini inşa sürecidir. Beraberinde toplumsal ıslahında önünü açacak olan bu inşa süreci, Behrengî için her şeyden çok daha önemli ve önceliklidir” (Ceran, 2005, p. 438).

Küçük Kara Balık kitabı 1969'da ödüller kazanmış ve uluslararası bir üne sahip olmuştur.

Önce kitapları ve yazıları yasaklanan Samed Behrengi ardından da 1968 yılının Ağustos ayında, Aras Nehri'nde ölü olarak bulunmuştur.

Sonuç olarak, Yavuz, Samed Behrengi ile ilgili Bir Günlük Düş ve Gerçek kitabının sunuş bölümünde şu ifadelere yer vermiştir. “Ülkesinde bu kadar acı çeken ve kendisine “gün yüzü gösterilmeyen”, yaşam hakkı tanınmayan Behrengi, Dünya Edebiyatı'nda hak ettiği değeri bulmuş, yaşam biçimi, ilkeli duruşu ve daha aydınlık, daha adil, daha yaşanılabilir bir dünya yaratmak için yazdığı kitaplarıyla, yeryüzünün ölümsüzleri arasında yerini almıştır” (Behrengi, 2014, p. 10).

1.3.2 Eserleri

Hikâyeleri

- 1.Ulduz ve Kargalar
- 2.Ulduz ve Konuşan Bebek
- 3.Kel Güvercinci
- 4.Pancarcı Çocuk
- 5.Sevgi Masalı
- 6.Küçük Kara Balık
- 7.Nine ve Sarı Cıvciv
- 8.Bir Şeftali Bin Şeftali
- 9.Bir Günlük Düş ve Gerçek
- 10.Köroğlu ve Kel Hamza
- 11.Talhun ve Diğer Hikâyeleri
- 12.Ah Masalı, Edi ile Bütü, Feleğin Ardında, Aç Fare
- 13.Deli Dumrul

Kitapları ve Makaleleri

- 1.İran'daki Eğitim Sorunlarının Araştırılması
- 2.Azerbaycan Çocukları İçin Fars Alfabeti

- 3.Folklor ve Şiir
- 4.Azerbaycan Efsaneleri Cilt 1- Cilt 2
- 5.Atasözleri ve Bulmacalar
- 6.Makaleler Mecmuası
- 7.İlkokul 2. ve 3. Sınıflar için Kompozisyon ve Mektup Yazımı
- 8.Meşrutiyet Hareketinde Azerbaycan

Tercümelere

- 1.Biz Eşekler
- 2.İranlı Birkaç Şairin Çağdaş Şiirler Mecmuası
- 3.Harabkar
- 4.Siyah Karga ve Sibirya Mamin

Samed Behrengi Hakkında Yazılmış Bazı Kitaplar

- 1.Samed Edebiyata Kavuştu
- 2.Cuma Kitabı
- 3.Kardeşim Samed

1.4 İlgili Araştırmalar

2002 yılında Erdi tarafından hazırlanan “İpek Ongun’un ‘Bir Genç Kızın Gizli Defteri’ Adlı Romanında Yer Alan Eğitim Amaçlı İletiler” isimli çalışma hazırlanmıştır. Bu çalışmanın konusu İpek Ongun’un “Bir Genç Kızın Gizli Defteri” adlı kitabındaki eğitim amaçlı iletilerin sınıflandırılması ve çözümlenmesi olarak belirtilmiştir.

2005 yılında “İlköğretim 6., 7. ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi” isimli çalışma hazırlanmıştır. Bu çalışmada 6.,7. ve 8. Sınıf Türkçe kitaplarında yer alan metinlerin çocuğa göreliği ve metinlerde yer alan eğitsel iletiler incelenmiştir.

2006 yılında Arpacı tarafından “*Çocuk Kitaplarında İletiler ve İletilerin Aktarım Biçimi (Sevim Ak Örneği)*” isimli çalışma hazırlanmıştır. Yapılan çalışmada Sevim Ak’ın kitaplarındaki iletiler ve iletilerin aktarım biçimi betimlenmiştir.

2008 Erdi tarafından “*Türkiye’de 1980-1985 ve 2000-2005 Yılları Arasındaki Çocuk Kitaplarında Eğitsel İletiler (Karşılaştırmalı Bir Çalışma)*” isimli çalışma hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında Türkiye’de, Türk yazarların ilk basımı 1980-1985 ve 2000-2005 yılları arasında yapılan toplam yüz seksen çocuk kitabı incelenmiş ve iletiler yönüyle karşılaştırılmıştır.

2008 yılında Özdemir tarafından “*Sevim Ak’ın Hikâye ve Romanlarındaki Yer Alan Eğitsel İletiler*” isimli çalışma hazırlanmıştır. Sevim Ak’ın çocuklara yönelik hikâye ve romanlarındaki eğitsel iletiler belirlenmiş ve bu iletilerin aktarılmasına aracılık eden kişi, olay ve durumlar betimlenmiştir.

2008 yılında Akkaya tarafından “*Mustafa Kutlu’nun Hikâyelerindeki İletiler ve Bu İletilerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi*” isimli çalışma hazırlanmıştır. Mustafa Kutlu’nun kitaplarındaki iletiler sınıflandırılmıştır. Mustafa Kutlu’nun hikâyelerinde kişisel gelişimi destekleyen iletilerin, diğer iletilere oranla daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir.

2010 yılında Kılıç tarafından “*Çeviri Çocuk Klasiklerinde Eğitici İletiler (MEB’in 2005 Yılında İlköğretim Öğrencilerine Önerdiği 100 Temel Eser Örneğinde)*” isimli çalışma hazırlanmıştır. Çalışmanın amacı, çeviri çocuk klasiklerinin hangi değerlerle ilgili eğitici iletiler içerdiğinin ortaya konmasıdır. Sonuç olarak, çeviri çocuk klasiklerinin başta toplumsal ve ahlaki değerlerle ilgili iletiler olmak üzere birçok eğitici iletiyi içinde barındırdığı tespit edilmiş, bazı klasiklerin okunma ve beğenme oranları yüksek çıkarken bazılarının oldukça düşük olduğu belirlenmiştir.

2011 yılında Barış tarafından “*Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Romanlarındaki Eğitsel İletiler*” isimli çalışma hazırlanmıştır. Bu çalışmada yazarın on dört çocuk romanının içerdiği eğitsel iletiler yönüyle incelenmiştir. Yazarın okurla hangi milli ve insani değerleri vermek istediği belirlenmeye çalışılmış, bu iletilerin ne içerdiği ve hangi amaca yönelik olduğu çocuk edebiyatı metni açısından nasıl işlendiği üzerinde durulmuştur.

2012 yılında Özaslan tarafından “*Muzaffer İzgü’nün Çocuklara Yönelik Hikâye ve Romanlarındaki Eğitsel İletiler*” isimli çalışma hazırlanmıştır. Bu çalışmada yazarın

on çocuk romanı ve on çocuk hikâyesi kitabı seçilmiş ve araştırmaya konu edilmiştir. Çalışmada yazarın çocuk, eğitim ve çocuk edebiyatı üzerine düşüncelerine de yer verilmiştir. Sonuç bölümünde çocuk edebiyatı yazarlarına, öğrenci kitap seçimine özen gösteren öğretmenlere, çocukların gelişimlerine yardımcı olmak isteyen ebeveynlere katkıda bulunulacağı düşünülmüştür.

2013 yılında Kaplan tarafından “*Hidayet Karakuş’un Roman ve Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletiler*” isimli çalışma hazırlanmıştır. Bu çalışmada Hidayet Karakuş’un çocuklar ve gençler için yazmış olduğu on üç hikâye kitabında yer alan doksan iki hikâye ve on üç roman incelenmiştir. Sonuç olarak çocuk kitabı yazarlarının kitap yazarken dikkat etmesi gereken hususlar ortaya konmuştur. Çocuklara kitap seçerken öğretmenlerin, velilerin dikkat etmesi gereken hususlara da ortaya çıkarılmıştır.

2014 yılında Sert tarafından “*Mustafa Ruhi Şirin’in şiirlerinin Türkçe Öğretimi bağlamında tema ve iletiler açısından incelenmesi*” isimli çalışma hazırlanmıştır. Bu çalışmada günümüz çocuk edebiyatı sanatçılarından Mustafa Ruhi Şirin’in sekiz şiir kitabında yer alan şiirlerin ortaokul 6, 7, 8. sınıflar Türkçe Dersi programı gözetilerek Türkçe öğretimi bağlamında tema ve iletiler açısından incelenmiştir.

2014 yılında Kılınç tarafından “*Mevlana İdris Zengin’in hikâye ve masallarındaki iletiler ve bu iletilerin Türkçe eğitimi açısından incelenmesi*” isimli çalışma hazırlanmıştır. Mevlana İdris’in masal ve hikâyelerindeki iletiler incelendiğinde pek çok iletinin çocuğa uygun olduğu, bazılarının da çocuğa uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

2014 yılında Gülgönül tarafından “*Bilgin Adalı’nın hikâye ve romanında yer alan eğitsel iletiler*” isimli çalışma hazırlanmıştır. Adalı’nın eğitici yönü nasihatlerle değil, dolaylı aktarımlar yoluyla kendini göstermektedir. Yapılan çalışmada Bilgin Adalı’nın hikâye ve romanlardaki eğitsel iletiler belirlenmiş, bu iletilerin aktarılmasına araçlık eden kişi, olay ve durumlar betimlenmiştir. İletiler, yönelik oldukları yaşantı alanlarına göre sınıflandırılmıştır.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

2.1 Araştırmanın Önemi

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk eğitiminde en önemli, araçlardan biridir. Yazarlar, çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuğa çeşitli iletiler sunmaktadır. Sunulan bu iletiler, kimi zaman eğitsel iletilerden oluşurken kimi zaman da eğitsel olmaktan çok uzaktır. Bu yönüyle çocuk edebiyatı ürünlerinin verdiği mesajlar, çocukların yetiştirilmesinde önemli bir etkindir.

Bu araştırmada Samed Behrengi'nin hikâyeleri özellikle eğitsel iletiler bakımından incelenmiş ve bu iletilerin çocuk eğitimi açısından katkıları vurgulanmıştır. Araştırma, annelere, babalara, öğretmenlere ve bu konuda araştırma yapan araŐtırmacılara yardımcı olması amacıyla önemlidir.

2.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada asıl amaç, Samed Behrengi hikâyelerinde yer alan eğitsel iletilerin tespit edilmesi, tespit edilen bu iletilerin çocuğun kişisel, toplumsal, dinî, evrensel, ulusal gelişimine hangi etkilerde bulunduğunun belirlenmesidir. Ayrıca yazarın hikâyelerinde yer alan iletilerin aktarım biçimlerinin tespit edilmesidir.

Diğer amaç ise, Samed Behrengi hikâyelerinde tespit edilen eğitsel iletilerin kişisel, toplumsal, dinî, evrensel, ulusal gelişimi destekleyen iletilere göre dağılım sonuçlarının karşılaŐtırılması ve çıkan sonuçlar üzerinden, çocuk kitapları yazarlarına, anne-babalara, öğretmenlere ve bu alanda araştırma yapan araŐtırmacılara rehberlik yapacak sonuçları ortaya koymaktır.

2.3 Problem Cümlesi

Samed Behrengi hikâyelerinde yer alan eğitsel iletiler nelerdir?

2.4 Alt Problemler

a) Samed Behrengi hikâyelerinde yer alan kişisel gelişimi destekleyen iletiler nelerdir?

b) Samed Behrengi hikâyelerinde yer alan toplumsal gelişimi destekleyen iletiler nelerdir?

c) Samed Behrengi hikâyelerinde yer alan dinî gelişimi destekleyen iletiler nelerdir?

d) Samed Behrengi hikâyelerinde yer alan evrensel gelişimi destekleyen iletiler nelerdir?

e) Samed Behrengi hikâyelerinde yer alan ulusal gelişimi destekleyen iletiler nelerdir?

f) Samed Behrengi hikâyelerinde yer alan eğitsel olmayan iletiler nelerdir?

g) Samed Behrengi hikâyelerinde yer alan eğitsel iletilerin aktarım biçimleri nasıldır?

2.5 Sınırlılıklar

Bu araştırmanın konusu Samed Behrengi'nin hikâyelerindeki eğitsel iletilerin tespiti olduğu için araştırmada sadece Samed Behrengi'nin 17 adet hikâyesine yer verilerek, araştırma sınırlandırılmıştır.

2.6 Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, Samed Behrengi hikâyelerindeki eğitsel iletilerin tespit edilmesi ve yazılı metinlerin analizi amaçlandığı için nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, p. 217).

2.7 Araştırmanın İnceleme Nesneleri

Samed Behrengi'nin yayınlanan tüm hikâyelerindeki eğitsel iletilerin saptanmasının amaçlandığı bu araştırmada 17 hikâye araştırmanın inceleme nesnelərini oluşturmaktadır. Araştırmanın inceleme nesneleri olarak kullanılan 17 hikâye Can Çocuk, Büyülü Fener, Say ve Kaynak Yayınlarından temine edilmiştir.

Araştırmanın inceleme nesneleri olarak belirtilen hikâyeler ve yaynevleri Çizelge 1’de görülmektedir.

Çizelge 2.1 Araştırmada Kullanılan Hikâyeler ve Yaynevleri.

Sıra No	Hikâyenin Adı	Yayınevi
1	Ulduz Ve Kargalar	CAN ÇOCUK
2	Ulduz Ve Konuşan Bebek	BÜYÜLÜ FENER
3	Pancarçı Çocuk	BÜYÜLÜ FENER
4	Püsküllü Deve	BÜYÜLÜ FENER
5	Nine Ve Sarı Cıvıv	BÜYÜLÜ FENER
6	İnatçı Kediler	CAN ÇOCUK
7	Bir Kar Tanesinin Serüveni	BÜYÜLÜ FENER
8	Aç Fare	CAN ÇOCUK
9	Başkan Keçi	CAN ÇOCUK
10	Küçük Kara Balık	CAN ÇOCUK
11	Bir Şeftali Bin Şeftali	CAN ÇOCUK
12	Adsız	SAY
13	Alışma	SAY
14	Mandalina Kabuğu	SAY
15	Bu Gelen Köroğlu’ dur	CAN ÇOCUK
16	Deli Dumrul	KAYNAK ÇOCUK
17	Kel Güvercinci	BÜYÜLÜ FENER

Araştırmanın inceleme nesneleri olarak 17 hikâye kullanılmıştır.

2.8 Verilerin Toplanma Süreci

2.8.1 Dokümana ulaşma ve orijinalliğini kontrol etme

Araştırma İnceleme Nesneleri olarak seçilen hikâyeler Can Çocuk, Büyülü Fener, Say ve Kaynak Çocuk Yaynevlerinden kitapların orijinalleri temin edilmiştir. Hikâyelerin orijinal olması için denetim pullu kitaplar tercih edilmiştir.

2.8.2 Dokümanları anlama

Hikâyelerde yer alan eğitsel iletilerin bulunması, iletilerin çeşitli kategorilere ayrılması ve yorumlanması için hikâyeler incelenmiştir. İncelemeler sırasında iletiler çizelgelere yazılarak, kategorilere ayrılmıştır.

2.8.3 Verilerin analiz edilme süreci

Bu araştırmada Samed Behrengi hikâyelerinde yer alan eğitsel iletileri tespit etmek, tespit edilen eğitsel iletileri farklı temalar altında toplamak için içerik analizi tekniği kullanılmıştır. “İçerik analizi yoluyla verileri tanımlamaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaya çalışırız” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, p. 259).

Nitel araştırma verileri dört aşamada analiz edilir.

“1.Verilerin Kodlanması

2.Temaların Bulunması

3.Kodların ve Temaların Düzenlenmesi

4.Bulguların Tanımlanması ve Yorumlanması” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, p. 260).

Yıldırım ve Şimşek (2013, p. 270)’e göre, bu dört aşama, her zaman birbirinden belirgin bir biçimde ayrılmayabilir. Buna dayanarak verilerin analizini alt başlıkları birleştirilmiştir.

2.8.3.1 Verilerin kodlanması ve temaların bulunması

Bu araştırmada “Verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama kullanılmıştır”. Yıldırım ve Şimşek (2013, p. 264)’e göre, “bu tür araştırmalarda araştırmacı, verileri satır-satır okur ve araştırmanın amacı çerçevesinde önemli olan boyutları saptamaya çalışır. Ortaya çıkan anlama göre araştırmacı, belirli kodlar üretir ya da doğrudan verilerden hareketle kodlar oluşturur”. Araştırmada kullanılacak kategorilerin oluşturulması ve kodların belirlenmesi amacıyla, araştırmanın inceleme nesnelere oluşturulan hikâyeler okunup, iletiler saptanmış, saptanan iletiler belirli kategorilere ayrılmıştır. Kategorilere ayrılan iletiler uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşlerine göre kategorileri düzenlenen iletiler Çizelge 2, Çizelge 3, Çizelge 4, Çizelge 5 ve Çizelge 6’daki gibi tespit edilmiştir.

İletiler, sunuluş biçimlerine göre ve amaçlarına göre iki ayrı başlık altında toplanmıştır.

1. Sunuluş Biçimlerine Göre Eğitsel İletiler

1.1. Doğrudan Aktarma

1.2. Dolaylı Yoldan Aktarma

2. Amaçlarına Göre Eğitsel İletiler

2.1. Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler

2.2. Toplumsal Gelişimi Destekleyen İletiler

2.3. Dinî Gelişimi Destekleyen İletiler

2.4. Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen İletiler

2.5. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen İletiler

Eğitsel ileti gruplarının başlıkları öncelikle bir harfle kodlanmıştır. Bu başlık altında yer alacak eğitsel iletiler de harfin yanına bir sayı gelecek şekilde kodlanmıştır.

Amaçlarına Göre Eğitsel İletiler şu şekilde kategorik kodlanmıştır:

1. Kişisel gelişim destekleyen iletileri “K” harfi ile kodlanmıştır.
2. Toplumsal gelişimi destekleyen iletileri “T” harfi ile kodlanmıştır.
3. Dinî gelişimi destekleyen iletileri “D” harfi ile kodlanmıştır.
4. Evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen iletileri “E” ile kodlanmıştır.
5. Ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen iletileri “U” ile kodlanmıştır.

Amaçlarına göre iletiler beş kategori altında kodlandıktan sonra sunuluş biçimlerine göre doğrudan ve dolaylı yoldan aktarım olmak üzere iki kategori altında tekrar kodlandırılmıştır.

Bu kodlama yapılırken:

Doğrudan Aktarılan İletiler “1”

Dolaylı Olarak Aktarılan İletiler “2” rakamı ile kodlanmıştır.

Örnek: K1.1 kodlu ileti “Doğrudan Aktarılan İleti” olurken

K1.2 kodlu ileti “Dolaylı Yoldan Aktarılan İleti” olarak kodlanmıştır.

2.8.3.2 Kodların ve temaların düzenlenmesi

Hikâyelerde yer alan iletileri kategorilere göre ayırıp kodlandırdıktan sonra aşağıdaki çizelgeler elde edilmiştir.

Çizelge 2.2 Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler (K).

İleti Kodu	İleti Adı	İleti Kodu	İleti Adı
K1	Kibirli Olmamak	K25	Alçak Gönüllü Olmak
K2	Hoşgörülü Olmak	K26	Cömert Olmak
K3	Teşekkür Etmek	K27	Merhamet Etmek
K4	Temiz Olmak	K28	Pişmanlık Duymak
K5	Bilinçli Olmak	K29	Başkalarının İşine Karışmamak
K6	Sabırlı Olmak	K30	Açık Sözlü Olmak
K7	Tedbirli Olmak	K31	Doğru İletişim Kurmak
K8	Yaşama Sevinci Duymak	K32	Onurlu Yaşamak
K9	Korkusuz Olmak	K33	Sevgiye Değer Vermek
K10	Özgür Olmak	K34	Düşünceli Davranmak
K11	Yalan Söylememek	K35	İspiyonculuk Yapmamak
K12	Bencil Olmamak	K36	Kötü Yürekli Olmamak
K13	Sır Saklamak	K37	Aklını Kullanmak

Çizelge 2.2 (Devamı) Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler (K).

K14	Güvenmek	K38	Eleştiriye Açık Olmak
K15	Merak Etmek	K39	Dostluğa Önem Vermek
K16	Hakka Saygı Göstermek	K40	Zorda Kalana Yardım Etmek
K17	Verdiği Sözü Tutmak	K41	Fedakâr Olmak
K18	Karamsar Olmamak	K42	Aç Gözlü Olmamak
K19	Çalışmak-Çalışmaya Değer Verme	K43	Araştırmacı Kişiliğe Sahip Olmak
K20	Vefalı Olmak	K44	İzin İstemek
K21	Okumaya Önem Vermek	K45	Arkadaşlık-Arkadaş Sevgisi
K22	İyi İnsan Olmak	K46	Sorunlara Çözüm Bulmak
K23	Bilime Önem Vermek	K47	Anne Sevgisi
K24	Kararlı Olmak		

Kişisel gelişimi destekleyen 49 farklı ileti adı ve ileti kodu çizelgede yer almaktadır.

Çizelge 2.3 Toplumsal Gelişimi Destekleyen İletiler (T).

İleti Kodu	İleti Adı
T1	Toplumsal Eşitlik
T2	Birlik ve Beraberlik Sağlamak
T3	Yardımsever Olmak
T4	Gelenek ve Görenekleri Yaşatmak
T5	Emeğe Saygı Göstermek
T6	Paylaşmak
T7	Selamlaşmak
T8	Emanete Sahip Çıkmak

Toplumsal gelişimle ilgili 8 ileti adı ve ileti kodu çizelgede yer almaktadır.

Çizelge 2.4 Dinî Gelişimi Destekleyen İletiler (D).

İleti Kodu	İleti Adı
D1	Günah
D2	Batıl İnançlar
D3	Helal-Haram Bilmek
D4	Şükür Etmek
D5	Dua Etmek

Dinî gelişimle ilgili 5 ileti adı ve ileti kodu çizelgede yer almaktadır.

Çizelge 2.5 Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen İletiler (U).

İleti Kodu	İleti Adı
U1	Vatansever Olmak

Ulusal gelişimle ilgili 1 ileti adı ve ileti kodu çizelgede yer almaktadır.

Çizelge 2.6 Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen İletiler (E).

İleti Kodu	İleti Adı
E1	Barış İçinde Yaşamak

Evrensel gelişimle ilgili 1 ileti adı ve ileti kodu çizelgede yer almaktadır.

2.9 İnanırdıcılık ve tutarlık

Nicel araştırmalardaki “geçerlik” ve “güvenirlik” kavramları yerine nitel araştırmalarda doğasına uygun alternatif kavramlar kullanılmaktadır. “Bu çerçevede “iç geçerlik” yerine “inandırdıcılık”, “dış geçerlik” yerine “aktarılabirlik”, “iç güvenilirlik” yerine “tutarlık” ve “dış güvenilirlik” yerine “teyit edilebilirlik” kavramlarını kullanmayı tercih etmektedirler” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, p. 298).

Araştırmada kullanılacak kategorilerin oluşturulması ve kodların belirlenmesi amacıyla, araştırmanın inceleme nesnelarini oluşturan hikâyeler okunup, iletiler saptanmış, saptanan iletiler belirli kategorilere ayrılmış ve kodlanmıştır. Kategorilere ayrılan iletiler uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü alınıp, kategoriler yeniden yapılandırılarak düzenlenmiştir. Bu şekilde araştırmanın inandırdıcılığı ve tutarlığı sağlanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1 Samed Behrengi Hikâyelerindeki Eğitsel İletiler

3.1.1 Ulduz ve Kargalar hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K33.2)Sevgiye Değer Vermek

Ulduz, hikâyede kargaları seven bir çocuktur. Ulduz aracılığıyla Behrengi çocuklara “hayvanları sevmek gerektiği” eğitsel iletisini dolaylı olarak iletmek istemiştir:

“Ulduz karganın dişi olduğu nasıl anlaşılır bilemedi. Ne kadar da sevecendi. Ulduz onu bağrına basıp sevmek istedi” (UVK,2014, p. 11).

“Anne karga güzel bir kuş değildi. Düpedüz çirkindi. Ama sevgi dolu bir yüreği vardı, biraz daha yaklaşırsa Ulduz onu tutup öpecekti” (UVK,2014, p. 11).

Ulduz Anne Karga'nın yavrusunu görünce ona olan sevgisini şöyle dile getirmiştir:

“Ah ne kadar da şirin” (UVK, 2014, p. 16).

(T3.2) Yardımsever Olmak

İhtiyacı olanlara yardım etmek güzel bir davranıştır. Ulduz, bu hikâyede kargaya yardım etmeye çalışmaktadır. Hikâyede, yardımseverlik dolaylı olarak aktarılmıştır:

“Ah, sana sabun vermeyi çok isterdim, ama üvey annem bunu duyarsa çok kızar, yoksa getirirdim sana” (UVK, 2014, p. 12).

Nine Karga, iyi ve çalışkanlara yardıma hazır olduklarını söylemektedir. Hikâyede, yardımsever olmak iletisi dolaylı olarak iletilmiştir:

“Kargalar her zaman iyi ve çalışkan olanlara yardım etmeye hazırdır yavrum. Sen hiç merak etme. Gerekli olan yünü biz getiririz, siz de eğirip ağı översiniz” (UVK, 2014, p. 64).

(K35.2) İspiyonculuk Yapmamak

Gammazlamamak, birinin söz ve davranışlarını duymaması gereken kişilere aktarmamak olarak adlandırılabilir. Hikâyede karga Ulduz'u kimseye

gammazlamayacağını dile getirmektedir. Hikâyede gammazlamamak iletisi, dolaylı olarak verilmiştir:

“Yalan bütün bunlar, yemin ederim ki yalan. Ben kimseyi gammazlamam. Evet, su içme bahanesiyle havuz kıyısına konup sabun ya da balık aşırımı olmuştur, ama gammazladığım asla” (UVK, 2014, p. 13).

(T1.2) Toplumsal Eşitlik

Anne Karga toplumsal sıkıntıların çözümünde boş ve kuru öğütlere yer olmayacağını, toplumdaki bireylerin kendi aralarında eşit olmaları gerektiğini söylemektedir. Behrengi toplumsal eşitlik iletisini Anne Karga'nın dilinden dolaylı olarak aktarmıştır:

“Çok uzun bir ömür yaşadım ben,Ulduz. Uzun yıllar boyunca çok şey gördüm, geçirdim. Şunu çok iyi biliyorum, böyle boş ve kuru öğütlerle toplumsal sıkıntıların çözüm getirilemez. Herkesin yalnızca kendi çıkarlarını düşündüğü bu düzende hırsızlık da olacaktır, elbet”(UVK, 2014, p. 13).

(K3.2) Teşekkür Etmek

Teşekkür etmek, bir durum karşısında iyi dileklerini ve memnuniyetini sunmaktır. Behrengi, teşekkür etmek iletisini dolaylı olarak çocuklarailetmiştir:

“Bizim mutfakta bunlardan çok var, ben de getiririm sana. Bunu duyan Oğlan Karga yutkundu, Ulduz'a bakışlarıyla teşekkür etti” (UVK, 2014, p. 20).

Hikâyenin diğer bir bölümünde Ulduz, gerçekleri yüzüne söylediği için Oğlan Karga'ya teşekkür etmektedir. Burada da teşekkür etmek iletisi dolaylı olarak aktarılmıştır:

“Niçin güceneyim? Gücenmek yerine sana teşekkür etmem gerek. Yanlışımı yüzüme söyledin” (UVK, 2014, p. 22).

(K4.2) Temiz Olmak-Temizliğe Önem Vermek

İnsanların temiz olması ve temizliğe önem vermesi gereklidir. Behrengi, çocuklara temiz olmanın gerektiğini dolaylı yoldan şu şekilde aktarmıştır:

“Ama neden yemiyorsun benim küçük kargam” diye sordu. “Neden olduğunu tırnaklarına, ellerinin kirine bak da anla. Tırnakların çok uzamış, içleri kir dolu. Ellerin de pis. Ben bu şekilde ellerinden yemek yiyemem. Beni anlıyorsun, değil mi?” (UVK, 2014, p. 21).

(K5.2) Bilinçli Olmak

Behrengi, üvey anneyle Anne Karga'yı bilinçli olmak yönünden karşılaştırmış, bunu doğrudan bir dille aktarmıştır:

“Anne karga, üvey anneye hiç benzemiyordu, bilinçliydi. Yavru kargaya sırası gelince neyin iyi neyin kötü olduğunu açık açık anlatıyordu” (UVK, 2014, p. 22).

(K6.2) Sabırlı Olmak

Sabırlı olmak “acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini beklemek erdemidir” (tdk.gov.tr). Anne Karga, Oğlan Karga'ya karşı sabırlı davranmaktadır. Bu durum, hikâyede dolaylı yoldan şöyle dile getirilmektedir:

“Yavru karganın ara sıra Anne Karga'dan zararlı şeyler istediği de oluyordu, Anne Karga buna hiç kızmıyor, onu azarlamıyordu. Ona bıkmadan usanmadan anlatıyordu” (UVK, 2014, p. 22).

Hikâyenin başka bir bölümünde sabırlı olmak yeniden karşımıza çıkmaktadır

“Ama Yaşar'ı evde bulamadı. Merakla annesine sordu:

-Yaşar nerede teyze?

-Okulda yavrum. Okullar dün açıldı.

Ulduz, oturup sabırla Yaşar'ın dönmesini beklemeye başladı” (UVK, 2014, p. 40).

(K7.2) Tedbirli Olmak

Sakınılması gereken her şeyde işi sağlam tutmayı elden bırakmamalıdır. Ulduz, tedbirli davranarak Anne Kargayla olan dostluğunu belli etmemektedir. “Tedbirli olmak” iletisi dolaylı olarak aktarılmıştır:

“Ama görür o gününü. Bir elime geçirirsem onu darağacında sallandıracağım. İdam edeceğim,” diyerek Anne Karga'ya sövüp saydı Ulduz hiç sesini çıkarmıyordu. Kalkıp kargayı korusa aralarındaki dostluk anlaşılacaktı” (UVK, 2014, p. 23).

Yaşar, tedbirli olması gerektiğini düşünmüştür. Kimselere belli etmeden yavru kargayı getirir. Hikâyede tedbirli olmak iletisi dolaylı olarak aktarılmıştır:

“İyi, iyi, peki... Bugün öğleden sonra okula gitmem. Kimseye belli etmeden senin yavru kargayı alırsan buraya getiririm” (UVK, 2014, p. 42).

Ölen karganın abisi ve kız kardeşiyle karşılaşan Yaşar, tedbirli olması gerektiğini düşünmektedir. Yaşar onlarla kendi evlerinde konuşmanın daha iyi olacağını söylemiştir. Tedbirli olmak iletisi dolaylı olarak aktarılmıştır:

“Yaşar biraz düşündükten sonra, ‘Burada konuşmamız doğru değil, bir gören olabilir,’ dedi” (UVK, 2014, p. 59).

Nine Karga, çocukları tedbirli olmaları gerektiğini söyleyip, onları uyarmıştır:

“Aman dikkat edin, yün eğirdiğinizi görmesinler, kimse amacınızı öğrenmesin. Dikkat edin, e mi” (UVK, 2014, p. 66).

Hikâyenin devamında Nine Karga, tedbiri elden bırakmama konusunda çocukları uyarmaktadır. Dolaylı olarak şöyle aktarılmıştır:

“Ziyaretlerimizi azaltmalıyız. Yoksa üvey anne bizden kuşkulananacak, o zaman da işlerimiz altüst olur” (UVK, 2014, p. 73).

(K8.2) Yaşama Sevinci-Yaşama Bağlılık

Hayatta başımıza her ne gelirse gelsin, yaşama sevincini yitirmemeli, zorluklarla başa çıkmasını bilmeli. Hikâyede, Anne Karga'nın yaşama bağlılığı ve yaşama arzusu dile getirilmiştir. Yaşama sevinci ve yaşama bağlılık iletisi dolaylı olarak iletilmiştir:

“Daha ne oluyor demeye kalmadan sabuncuların biri, elindeki sopayı bana doğru savurdu. İşte o anda sol kanadım altından yaralandım. Sopa'nın açtığı yara çok büyüktü. Buna rağmen bütün gücümü toplayıp havalandım, oradan hızla uzaklaştım. Yaramın iyileşmesi tam beş yıl sürdü. Dere tepe demeden uçtum, yarama iyi gelecek yaban otlarından, meyvelerden yedim. Ölmek, yaşamımı sürdürmek için direndim” (UVK, 2014, p. 25).

Dünyaya gelen her canlı'nın yaşama hakkı vardır. Hikâyede yaşama hakkı iletisi Anne Karga'nın dilinden dolaylı olarak şöyle aktarılmıştır:

“Anne Karga bu dünyada yaşamak bizim de hakkımız değil mi?’ diyordu” (UVK, 2014, p. 33).

(K9.2) Korkusuz Olmak

Behrengi, hikâyenin kahramanı Ulduz'a Anne Karga'nın ağzından korkusuz olmayı öğrenmesi gerektiğini dolaylı olarak aktarmıştır:

“Ulduz, ben artık gidiyorum. Ama sakın sözlerimi unutma. Korkusuz bir çocuk olmayı öğren” (UVK, 2014, p. 29).

(K10.2) Özgür Olmak

Özgürlük, insanın kimseye bağlı olmadan kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak davranması olarak adlandırılabilir. Yavru karganın dilinden özgürlüğün güzelliği dolaylı olarak aktarılmıştır.

“Ulduz kümesinin kapısını açtı, yavru kargayı dışarı çıkardı. Kargacık buna çok sevindi. Kanatlarını çırptı. Gagasını yere sürttü ve Ulduzcuğum, özgürlük çok güzel bir şey dedi” (UVK, 2014, p. 33).

Anne Karga istediği kişiyle dost olmakta özgür olduğunu söylemektedir. “Özgür olmak” iletisi dolaylı olarak aktarılmıştır:

“Niçin biz dilediğimiz kimseyle dostluk kuramayalım?” (UVK, 2014, p. 33).

Yaşar gökyüzündeki kuşlar kadar özgür olmak istemekteydi. Behrengi, özgürlüğün güzel bir duygu olduğunu bize dolaylı olarak iletmiştir:

“Gökyüzü bulutsuz ve maviydi. Çok yükseklerde uçan birkaç kuşun belli belirsiz karaltısı bu maviliği yer yer lekeliyordu. Yaşar neşeyle uçuşan kuşların özgürlüğüne özlem duydu” (UVK, 2014, p. 60).

Dünyaya gelen her canlının yaşama hakkı vardır. Hikâyede yaşama hakkı iletisi Anne Karga'nın dilinden dolaylı olarak şöyle aktarılmıştır:

“Anne Karga bu dünyada yaşamak bizim de hakkımız değil mi?’ diyordu” (UVK, 2014, p. 33).

(K12.2) Bencil Olmamak

Bencillik kendini, kendi çıkarlarını başkalarınınkinden daha çok önemsemektir. İnsan her zaman kendini düşünmemeli, başkalarına değer vermelidir. Hikâyede bencil olmamak iletisi dolaylı olarak iletilmiştir:

“Peki, şimdi biz onsuz ne yapacağız? Önce benim uçmayı öğrenmem gerek. Ya, evet doğru söylüyorsun. Ben yalnızca kendimi düşündüm galiba” (UVK, 2014, p. 34).

İnsan istediklerini yalnızca kendisi için istememelidir. Etrafindakileri de düşünmelidir. Behrengi dolaylı olarak şöyle iletmiştir:

“-Nereden biliyorsun kargaların dilinden anladığı mı?”

-Anlarsın, çünkü iyi ve temiz yürekli bir insansın. Üvey annem gibi değilsin. Her şeyi yalnızca kendin için istemiyorsun. İşte bu yüzden kargalarla konuşabilirsin” (UVK, 2014, p. 57).

(K13.2) Sır Tutmak

İnsanlar başkalarının sırlarını tutmaları gerektiğinde bunu yapabilmelilerdir. Hikâyede Yaşar adlı çocuğun sır tutma konusunda başarılı olduğundan söz edilmektedir. Behrengi, dolaylı olarak sır tutmanın önemini bize aktarmıştır:

“İyi bir Çocuksa benim diyeceğim yok. Güvenebilir miyiz ona?

-İyidir. Hem sır saklamasını da iyi bilir. Acaba nasıl haber versek ona?” (UVK, 2014, p. 35).

Ulduz ve Yaşar sır tutmanın önemli olduğunu dile getirmektedirler. Behrengi, sır tutmanın önemli olduğunu Yaşar ve Ulduz ile okuyucuya dolaylı olarak iletmektedir:

“Yaşımız küçük sayılır, ama aklımız büyüktür. Şunu iyi biliyoruz ki insan sır tutmasını bilmeli, her yaptığı işi ona buna yaymamalı” (UVK, 2014, p. 66).

(T2.2) Birlik ve Beraberlik Sağlamak

Birlik ve beraberlik, belli bir amaç için bir araya gelip o amaca ulaşmaya çalışmaktır. Ulduz, Yaşar da yardım ederse sorunun üstesinde gelebileceklerini söylemiştir. Behrengi, dolaylı olarak birlik ve beraberlik içinde olmak gerektiğini şöyle aktarmıştır:

“Ulduz’un bütün umudur artık Yaşar’daydı. Yaşar yardım ederse işler yoluna girebilirdi” (UVK, 2014, p. 39).

Nine Karga, kargaların birlikte hareket edip, Ulduz’un babasını ve üvey annesini etkisiz hale getirmelerini istemiştir:

“Size sesleniyorum. Şu karı kocanın ellerine, ayaklarına yapışıp onların kımıldamasını önleyin. Hadi saldırın” (UVK, 2014, p. 78).

Kargalar hep birlikte hareket ederek Ulduz ve Yaşar’ın kurtulmasını sağlamışlar:

“Bunun üzerine kargalar hep birlikte harekete geçtiler. Gagaları ve pençeleriyle ağı tutup havaya kaldırdılar. Yaşar’ın ağın kenarına eklediği çamaşır tellerinden tutup ağı kolayca kaldırabiliyorlardı” (UVK, 2014, p. 79).

(K14.2) Güvenmek

Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma bağlanma duygusudur.(TDK 2015) Ulduz, hikâyede doğru dürüst tanımadan bir insan güvenilemeyeceğini söylemiştir. Behrengi, bu iletiyi dolaylı olarak çocuklara şöyle aktarmıştır:

“Yaşar’ın annesi ara sıra Ulduzlara geliyordu. Ama ona da bir şey söyleyemiyordu. Çünkü onun da üvey anneden taraf olup olamayacağını bilemiyordu. Doğru dürüst tanımadan bir insana güvenilmezdi ki” (UVK, 2014, p. 39).

Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde Ulduz, Yaşar’ın annesine güvenme konusunda tereddütler yaşamıştır. Güven iletisi dolaylı olarak şöyle sunulmuştur:

“Yaşar’ın annesi her sabah erkenden Ulduzların evine temizliğe gidiyordu. Bulaşıkları yıkıyor, evi temizliyor, öğleye doğru dönüyordu. Ulduz onu çok seviyordu. İyi bir kadına benziyordu. Üvey annesi evde yokken onunla dertleşiyor, Yaşar’ı sorup selam gönderiyordu. Yine de ona açılmıyor her şeyi söylemiyordu” (UVK,2014, p. 52).

(K15.2) Merak Etmek

İnsanlar günlük hayatta birçok şeyi merak ederler ve öğrenmek isterler. Bu insanın doğasında vardır. Merak etme iletisi, Ulduz’un Yaşar’ın nerede olduğunu sormasıyla dolaylı olarak verilmiştir:

“Sevinçten içi içine sığmıyordu Ulduz’un. Mutluydu. Ama Yaşar’ı evde bulamadı. Merakla annesine sordu:

-Yaşar nerede teyze?” (UVK, 2014, p. 40).

Ulduz’un arkadaşı Yaşar, Anne Karga’nın kim olduğunu merak etmişti. Yazar, merak etmek iletisini dolaylı olarak şu şekilde sunmuştur:

“Yaşar meraklanmıştı:

’Anne Karga mı? O da kim’ diye sordu” (UVK, 2014, p. 41).

(K16.2) Hakka Saygı Göstermek

Yapılan haksızlıklara karşı çıkmak, haksızlığa uğrayanın yanında olmak ve haksızlık yapanı acımamak gerekir. Hikâyede Behrengi, haksızlığa karşı çıkmak gerektiğini, haksızlık yapanlara da acımamak gerektiğini dolaylı olarak dile getirmiştir:

“Hem haksızlığa karşı çıkmaktan kalkıyorsun hem de bu işi yaparken haksızlık edenlere acıyorsun. Böyle şey olmaz” (UVK, 2014, p. 44).

(K17.2) Verdiği Sözü Tutmak

İnsan, verdiği sözü tutmalı. Verdiği sözü tutmak gerektiği iletisi, dolaylı olarak şu şekilde iletilmiştir:

“O zaman baba yine böyle hemen sokağa çıkmış,daha sonra bir polisle birlikte eve dönmüş, kızılca kıyamet kopmuştu. Bu biraz canın sıkırsa da Ulduz’a söz vermişti. Sözünü tutacaktı” (UVK, 2014, p. 45).

(K18.2) Karamsar Olmamak

Karşılaşılan kötü olaylar karşısında hemen karamsarlığa kapılmamalı, olayların daha da kötüye gitmesine mani olmalıdır. Hikâyede Yaşar, karamsar olmaması gerektiğini Ulduz’a söylemiştir. Dolaylı bir anlatımla bu ileti çocuklara verilmeye istenmiştir:

“Ulduz çok üzüldü. Ağlamaya başladı. Yaşar ona, ‘Artık olan oldu, ağlamanın ne yararı var. Hem durumun daha kötüye gitmesini istemiyorsan artık ağlamaya bir son vermelisin.’ dedi” (UVK, 2014, p. 46).

(D2.2) Batıl İnançlara Kapılmamak

Batıl: Din dış ve dayanağı olmayan şeylerdir. Batıl inançlar toplumdaki bilinçsiz kişileri etkisi altına almaktadır. Behrengi, cahil ve bilinçsiz kişilerin batıl şeylere kolay kapıldıklarını ve inanmakta zorlanmadıklarını, hikâyenin dört farklı bölümünde dolaylı anlatımla şu şekilde iletilmiştir:

“ Baba hala deliler gibi bağıyor, dövünüp duruyordu, ‘Vay, vay, vay. Vay başıma gelenler. İyi saatte olsunlar basmış evimi. Yardım edin a dostlar, diyordu” (UVK, 2014, p. 47).

“Baba ikide bir köpeğin ölüsünü göstererek, ‘ Hele buraya bakın. Kim bunu buraya getirip koydu? Kim buradaki taşı alıp götürdü? Kanları kim yıkayıp temizledi? Cinler basmış bu evi... Önce köpeği öldürdüler, sonra da... Vay başıma gelenler. Vay, vay, vay...’diyordu” (UVK, 2014, p. 47).

“Baba kendini iyice kaybetmiş, dehşet içinde bahçeye tekrar fırlamıştı. Sağa sola koşup bağıyordu. Oda da baş aşağı duran kova herkesi çılgına çevirmişti. Yaşlı bir

adam, 'Cinler basmış bu evi, her yeri iyice arayın. Belki bulursunuz. Biriniz koşun, cincini getirin, biriniz de muskacı, hadi çabuk olun.' ” (UVK, 2014, p. 48).

“Yok-yok, içeri sokmayın gebe kadını. Önce cincini ve muskacı gelip cinleri kovsun, daha sonra girsin evine. Hiç bu durumda gebe kadın cinli eve sokulur mu?” (UVK, 2014, p. 49).

Üvey anne, çatıda bulduğu yün parçalarını cinlerin koyduğunu düşünerek Ulduz'un babasına söylenmiştir. Batıl inançlara kapılmamak gerektiği iletisi, şöyle iletilmiştir:

“Görüyor musun? İyi saatte olsunlar yine yakamıza yapıştı. Bir türlü rahat bırakmıyorlar. Bunları onlardan başka kim koyabilir ki taşların arasına?” (UVK, 2014, p. 69).

(K19.2) Çalışmak-Çalışmaya Değer Vermek

İnsanlar bir işte başarılı olmak istiyorlarsa çalışmak zorundadırlar. Yaşar da derslerinde başarılı olmak için düzenli okula gidip, ders çalışan bir çocuktur. Çalışmak gerektiği iletisi, yazar tarafından dolaylı olarak şöyle iletilmiştir:

“Yaşar minik karganın ölüsünü iyi bir yere gömmüştü. Okuluna düzenli olarak gidip geliyor, derslerine çalışıyordu” (UVK, 2014, p. 51).

(K20.2) Vefalı Olmak

Bağlılığını, dostluğunu sürdürmek olarak adlandırabiliriz. Nine Karga, vefalı olmak gerektiğini, öyle davranmayanları hiç sevmediklerini söylemiştir. Behrengi, vefalı olmanın önemini dolaylı olarak çocuklara aktarmıştır:

“Bundan hiç kuşkun olmasın. Zaten biz kargalar sadece kendi çıkarlarını düşünüp kaçanları, geride bıraktıklarını, evini dostlarını umursamayanları hiç sevmeyiz!” (UVK, 2014, p. 64).

Vefalı olmak gerektiği iletisi, dolaylı olarak Nine Karga'nın ağzından şöyle iletilmiştir:

“Gelebilirsin, ama anneni düşünmüyor musun? Sen gidince tek başına ne yapacak? Hem senin annen Ulduz'un annesi gibi kötü bir insan değil ki! Onun gibi bir insanı yalnız bırakıp nasıl gideceksin?” (UVK, 2014, p. 68).

Ulduz ve Yaşar, Anne Karga ve yavru kargaya olan sevgilerini dile getirirken, Behrengi, dolaylı yoldan sevdiklerimize vefalı olmamız gerektiği iletisini şöyle sunmuştur:

“Yaşar da ben de Anne Karga’yı ve yavru kargayı hiçbir zaman unutmayacağız. Çünkü onlar bizim için canlarını feda ettiler ve yüreğimize gömüldüler” (UVK, 2014, p. 81).

(K21.2) Okumaya Önem Vermek

Hikâyede Yaşar, okula gidip gelen çalışkan okumayı seven bir çocuktur. Behrengi dolaylı olarak okumanın önemli olduğunu çocuklara iletmek istemiştir.

“Yaşar’ın Okulu tatile girmişti. Artık Farsçayı sökmüştü. Zaman zaman babasından gelen mektupları annesine okuyordu. Fırsat buldukça da kitap okuyordu” (UVK, 2014, p. 65).

(E1.2) Barış İçinde Yaşamak

Bazı iletiler belli bir zümre için değil, tüm insanlık için verilmiştir. Barış içinde kavga etmeden yaşamak bu iletilerden biridir. Behrengi dolaylı olarak kargalar gibi insanların da barış içinde ve kavga etmeden yaşamaları gerektiğini iletmiştir.

“Kız Karga, ‘Bizim Kargalar kentinde bir milyondan fazla karga yaşar, ama bu bir milyondan fazla karga aralarında hiç kavga etmez,’ diyordu” (UVK, 2014, p. 67).

(K22.2) İyi İnsan Olmak

İnsanın yaptığı tavır ve davranışlarla iyi bir insan olması önemli bir erdemdir. Yaşar ve annesi hikâyede iyi birer insan olarak karşımıza çıkmışlardır. Behrengi, Yaşar ve annesi üzerinden iyi insan olmanın önemini çocuklara iletmeyi amaçlamıştır:

“Yaşar’ın akıllı, iyi bir çocuk olduğunu, kötü bir iş yapmayacağını bildiğinden içi rahattı kadının. Oğlunu çok severdi. Gündüzleri çamaşıra, gündelikçiliğe gittiğinde hep onu düşünür, yemez içmez ona giysi, kalem, kitap alırdı. Sevecen, iyi yürekli bir anneydi. Yaşar da iyi bir çocuktı. Öyle küçük işler için annesine üzüntü verecek davranışlarda bulunmaz, onu hiç üzmezdi” (UVK, 2014, p. 75).

(T8.2) Emanete Sahip Çıkmak

Emanete sahip çıkmak, onu korumak bizim en önemli görevimiz olmalıdır. Nine Karga, Ulduz’un verdiği ölen kargaya ait tüyleri canı pahasına saklayacağını ve

saklamaları gerektiğini söyleyerek emanete sahip çıkmıştır. Yazar, emanete sahip çıkmamız gerektiğini dolaylı olarak okuyanlara iletmiştir:

“Biraz önce Ulduz arkadaşınız bana ölen yavru karganın birkaç tüyünü verdi. Bunları canımız gibi saklayacağız, bundan emin olabilirler. Çünkü onlar iyi yürekli ve özverili bir oğuldan geriye kalan tek şey. Ayrıca bu tüyler bize yiğit olmayı, iyi yürekli olmayı da öğretecek” (UVK, 2014, p. 81).

3.1.2 Pancarcı Çocuk hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K24.2) Kararlı Olmak

İnsan hayatının her döneminde karşısına çıkan zorluklar karşısında daima dik durmalı ve kararlı olmalıdır. Doğru bildiğinin arkasında tutarlı, kararlı ve inançlı bir şekilde durmalıdır. Behrengi, öğretmen olarak gittiği köy okulunda, çocukları okula toplama konusunda kararlı davranmıştır. Dolaylı anlatımla kararlı olmak gerektiği iletisi, okuyucuya şöyle verilmiştir:

“Ama sınıfı toplamam beş günümü aldı. Kimini halı atölyesinden, kimini otlaklardan, kimini de şurada burada başıboş gezerken bulup getirdim okula” (PÇ, 2014, p. 138).

(K25.2) Alçak Gönüllü Olmak

Alçak gönüllü olmak, mütevazı olma durumu olarak adlandırılabilir. Hikâyede pancar satan Tanrıverdi, alçak gönüllü bir çocuk olarak karşımıza çıkmıştır. Behrengi, dolaylı olarak alçak gönüllü olmanın önemini şöyle dile getirmiştir:

“Kemik saplı bir bıçak duruyordu pancarların üzerinde. Bir pancar seçti ve ‘Siz kendiniz soysanız daha iyi olur beyefendi, ellerim kirli. Ne de olsa köylüyüz biz. Kent görmedik. Yolunu yordamını bilmeyiz belki’” (PÇ, 2014, p. 139).

(K26.2) Cömert Olmak

Cömert olmak, elindekini karşılık beklemeden paylaşabilmektir. Cömert olmak iletisi, dolaylı olarak şöyle iletilmiştir:

“Benden para almadı. ‘Bu kez benden olsun. Bir daha ki sefere alırım.’ Dedi” (PÇ, 2014, p. 141).

(K32.2) Onurlu Yaşamak

İnsanın hayatında başka birilerine muhtaç olmadan, boyun eğmeden yaşaması önemli bir erdemdir. Behrengi, bu hikâyede onurlu yaşamının önemine değinmiştir. Bunu da dolaylı bir anlatımla çocuklara iletmek istemiştir.

“Özür dilerim, beyefendi. Ayrıntılı anlatmamı istediniz diye anlatıyorum. Yoksa anlatılacak bir konu değil bunlar. On beş kıranı attım suratına ve Hacı sadakaya ihtiyacımız yok. Anam kızıyor” (PÇ, 2014, p. 143).

(K20.2) Vefalı Olmak

Vefalı olmayı sevgiyi bağlılığını, dostluğunu sürdürmek olarak adlandırabiliriz (tdk.gov.tr). Pancarcı çocuk, evlenerek annesine bir yoldaş getirmiş olacağını ve onu yalnızlıktan kurtaracağını söylemiştir. Bunu yaparak annesine karşı vefa borcunu da ödemiş olacağını düşünmüştür. Yazar vefalı olma iletisini dolaylı olarak şöyle iletmiştir:

“Şimdi kendim için para biriktiriyorum. Ablam, koca evine gideli annem yalnız kaldı. Ona yardım edecek biri olmalı, bir can yoldaşı” (PÇ, 2014, p. 145).

3.1.3 Duvarda İki Kedi hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K24.2) Kararlı Olmak

İnsan hayatının her döneminde karşısına çıkan zorluklar karşısında daima dik durmalı ve kararlı olmalıdır. Hikâyedeki iki kedi de birbirlerine yol vermemek konusunda çok kararlıdırlar. Hikâyenin birkaç bölümünde kararlı olma iletisi dolaylı olarak şu şekillerde iletilmiştir:

“-Miyav çekil yolumdan. Yoksa karışmam ha!

Kahkahayla güldü Ak Kedi, bıyıklarını yaladı.

-Güldürme beni. Hiç güleceğim yoktu. Sana mı yol vereceğim? Yol vermek kolaysa sen ver de çekip gideyim öte uca!” (DİK, 2014, p. 147).

Bu kararlı tutumlarını iki kedi de hikâye boyunca sürdürmüşlerdir:

“Kuru güriültüye pabuç bırakacağımı sanma. Geriye de bir adım atmam kesinlikle. Oturur beklerim. Sen bıkip gidine dek oturur beklerim” (DİK, 2014, p. 148).

“Birden Ak Kedi:

-Ben bir çözüm yolu buldum.

-Neymiş o

-Benim çok önemli bir işim var. Çok çok önemli bir iş, sen dön duvarın öbür ucuna kadar git. Ben geçeyim, sonra sen geçersin.

Güldü Kara Kedi.

-Amma da çözüm ha! Benim daha da çok önemli ve acil bir işim var. Yarım saniye bile bekleyemem” (DİK, 2014, p. 149).

(K7.2) Tedbirli Olmak

Olaylar ve durumlar karşısında iş işten geçmeden önlemimizi almalıdır. Kara Kedi ortalığı velveleye vermemeleri gerektiğini aksi halde sopa yiyeceklerini dile getirmiştir. Dolaylı olarak tedbirli olmak gerektiği iletisi şu şekilde iletilmiştir:

“Bir kere kokmuş fare senin gibi ak olur, kara değil. Sonra ortalığı velveleye verme öyle, herkesi uyandıracaksın. Gelip ikimizi de sopadan geçirirler o zaman” (DİK, 2014, p. 148).

3.1.4 Kar Tanesinin Serüveni hikâyesindeki eğitsel iletiler

(T2.2) Birlik Ve Beraberlik Sağlamak

Belirli amaçlar için bir olma durumunu, birlik ve beraberlik sağlamak olarak adlandırabiliriz. Toplumu ayakta tutan en önemli şey birlik ve beraberliktir. Hikâyede, su damlacıkları birlik ve beraberliğe örnek olarak gösterilerek, birlik ve beraberlik iletisi dolaylı olarak iletilmiştir:

“Öyle yükseklere çıktık ki artık insanları göremiyorduk. Her yönden buhar kitleleri katılıyor, birbirimize kaynaşıp sıklaşıyorduk. Giderek çoğalıyor, sıklaşıyor ve yoğunlaşıyorduk. Bazen güneşin önünü kesiyor, bazen ay ve yıldızları kapatıp geceyi daha da koyultuyorduk” (KTS,2014, p. 151).

(K27.2) Merhamet Etmek

Zor durumda olana, zulme uğrayana karşı merhametli olmalıdır. Hikâyede, kar tanesi zor durumdaki köpeğe acımaktadır. Behrengi, dolaylı olarak merhamet etmenin önemini okuyuculara iletmiştir:

“Tam altımda eli sopalı bir çocuk var. Bir köpeği dövüyor. Acı acı inliyor köpekçik. Bu çocuktan çok ürktüm, onun bulunduğu yere, onun başına inmek beni üzdü, rüzgârdan beni başka yere göndermesini, beni, onu görme üzüntüsünden kurtarmasını diledim” (KTS, 2014, p. 153).

3.1.5 Nine ve Sarı Cıvciv hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K14.2) Güvenmek

Güvenmek korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma bağlanma duygusudur. Nine, sarı cıvcive güvenmiştir. Yazar dolaylı olarak güvenmek iletilisini şu şekilde okuyucuya sunmuştur:

“ Kes sesini! Benim sevgili cıvcivim yapma böyle şey. Sever beni” (NVSC, 2014, p. 155).

(K27.2) Merhamet Etmek

Zor durumda olana, zulme uğrayana karşı merhametli olmalıdır. Hikâyede ceviz ağacı, zor durumda kalan cıvcive çok üzölmüştür. Ona yardım etmek için cevizlerini taş gibi yağdırmaya başlamıştır. Merhamet etmek iletilisi dolaylı olarak şöyle iletilmiştir:

“Bunun üzerine yaşlı kadın mangalı yaktı. Cıvcivi yakaladı. Poposunu ateşe tuttu, cayır-cayır yaktı. Ceviz ağacı cıvcive öyle üzöldü ki sarsılmaya başladı, cevizlerini taş gibi yağdırdı kadının üzerine, yaraladı onu” (NVSC, 2014, p. 157).

(K28.2) Pişmanlık Duymak

İnsanlar bazen yaptıkları işin veya davranışın sonucunu görerek üzölürler. Biz buna pişman olmak diyoruz. Hikâyemizde de nine, cıvcive yaptıklarından dolayı pişman olmuştur. Pişman olmak iletilisi dolaylı olarak şöyle iletilmiştir:

“Canım cıvcivim, kalk ne olur, başışla beni. Cevizler dökölmüş yerlere, kır da bol bol ye hadi, benim altın tüylüm” (NVSC, 2014, p. 158).

3.1.6 Başkan Keçi hikâyesindeki eğitsel iletiler

(T2.2) Birlik ve Beraberlik Sağlamak

Belirli amaçlar için bir olma durumudur. Toplumu ayakta tutan en önemli şey birlik ve beraberliktir. Keçi, kuzu, köpek, dana birbirleriyle tanıştılar ve birlikte yaşamaya başlamışlardır. Birlik ve beraberliği sağlamak iletisi dolaylı olarak şöyle iletilmiştir:

“İşte bu dört hayvancık, keçi, kuzu, köpek, dana, bırakıldıkları o dağ başında birbirlerini bulup hemen arkadaş oldular. Ne buldularsa birlikte yediler, nerede akşam olduysa orada birlikte uyudular. Bu yüzden de güçlendiler, şişmanladılar”
(BK, 2012, p. 7).

(K35.2) İş Bölümü Yapmak

İş bölümü yapmayı yapılacak bir işi iki ya da daha çok kişiye bölmek diye ifade edebiliriz. İnsanlar, iş bölümü yaparak işlerin daha kolay yapılmasını sağlarlar. Hikâyede, keçinin nargile içmesi için iş bölümü yapılmıştır. Dolaylı olarak iş bölümü yapmak iletisi verilmiştir.

“Keçi içini çekti:

-Ah, şimdi bir nargile olsaydı da içseydim.

Keçiyi başkan seçmişlerdi.

-Bundan kolay ne var başkan.

-Ben su getiririm.

Dedi köpek.

-Ben de tütünü, tömbekiği bulurum.

Dedi dana.

-Ben de ateşi getiririm.

Dedi kuzu.

-İşte al sana nargile.

Dediler” (BK, 2012, p. 8).

(K6.2) Sabırlı Olmak

Sabırlı olmak: Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini beklemek erdemi. Kuzu, içine düştüğü durum karşısında şaşkına dönmüştür. Kurtlar ona sabırlı olup beklemesini söylemişler. Behrengi, sabırlı olmak iletisini dolaylı yoldan okuyucuya vermiştir:

“İçlerinden biri:

-E, ne bekliyoruz.

Ötekiler:

-Dur. Biraz sabırlı ol. Öteki de gelecek” (BK, 2012, p. 9).

(K7.2) Tedbirli Olmak

Sakınılması gereken her şeyde, işi sağlam tutmayı elden bırakmamalıdır. Keçi, arkadaşlarını ve kendini korumak için tedbirli davranmaları gerektiğini söylemiştir. Tedbirli davranmak gerektiği iletisi dolaylı olarak şöyle iletilmiştir:

“Keçi arkadaşlarını aldı, eski yerlerine döndüler. Arkadaşlarına:

-Kurtlar, bu gece bizi rahat bırakmazlar. Gidip bir yere gizlenelim” (BK, 2012, p. 13)

Keçi, kurtların tekrar geleceğini düşünerek bir oyun hazırlamıştır:

“Bana sorarsanız, kurtlar yeniden buraya gelecekler. Gelin şunlara bir oyun edelim de görünler” (BK, 2012, p. 14).

(D2.2) Batıl İnançlara Kapılmamak

Batıl, dini dış ve dayanağı olmayan şeylerdir. Batıl inançlar toplumdaki bilinçsiz kişileri etkisi altına almaktadır. Behrengi batıl inançlara kapılmamak gerektiğini dolaylı olarak şöyle dile getirmiştir:

“Tilki, dosdoğru o uyduruk türbenin başına geldi.

-Yalan söylüyorsam, bu mezarda yatan her kimse, yattığı yerden kalksın da çarpsın beni.

Dedi. Tilki, bu lafi eder etmez, köpek, mezardan doğrulup tilkinin boğazına yapışarak onu oracıkta boğdu. Bunu gören kurtlar, yeniden tabanları yağlayıp çok uzaklara kaçtılar” (BK, 2012, p. 15-16).

3.1.7 Kel Güvercinci hikâyesindeki eğitsel iletiler

(T4.1) Gelenek ve Görenekleri Yaşatmak

Yazar, hikâyede padişahın kızının derdini kimseye anlatmamasını, gelenek ve göreneklerin bağnazlığına bağlamıştır. Bunu da okuyucuya doğrudan iletmiştir:

“Öykü buraya gelince, öykücüler genellikle, “Padişah kızı gönlünün derdini kimseye açmamış,” derler. Korkudan ya da gelenek göreneklerin bağnazlığından olacak” (KG, 2014, p. 163).

(K30.2) Açık Sözlü Olmamak

Padişahın kızı, babasına derdini açık ve net bir şekilde dile getirmiştir. Yazar, açık sözlü olmanın önemini dolaylı bir anlatımla dile getirmiştir:

“Oysa ben derim ki: ”Kız babasına derdini apaçık anlatmış .” Evet, padişahı görmeliydiniz kızının bir kel güvercinciye sevdalandığını duyunca ne denli kızdığını” (KG, 2014, p. 163).

(D3.2) Helal –Haram Bilmek

Helal, dinî kurallara göre yasaklanmamış olan, dinî kurallara uygun demektir. (tdk.gov.tr) Haram ise dinî kurallarca yasaklanmış, dinî kurallara uygun olmayan demektir. (tdk.gov.tr). Hikâyede, Keloğlan'ın annesi oğlundan harama el sürmemesini istemiştir. Yazar, harama el sürülmemesi gerektiğini dolaylı olarak aktarmak istemiştir:

“Keloğlan anasına:

-Uzatma da ver şu külahı, gidip azıcık yiyecek bulayım, açlıktan ölmek üzereyim.

Anası:

-Olur, ama haram mala el uzatmayacağına ant içersen veririm külahı.

Demiş” (KG, 2014, p. 167).

(T6.2) Paylaşmak

Kendine yeteni ayırdıktan sonra kalanı ihtiyaç sahipleriyle paylaşmak güzel bir erdemdir. Keloğlan, Hacının kasasından elde ettiği paralardan ihtiyacı kadarını kendine ayırdıktan sonra, kalanını ihtiyaç sahiplerine dağıtmıştır. Böylece yazar, paylaşmanın güzel bir erdem olduğunu dolaylı olarak okuyucuya iletmiştir:

“Elde ettiği paranın birazını kendine ayırıp üstünü yol boyunca yoksullara dağıtmış. Yoksulun kapısını çalıyor, kapısını açana:

-Al şu altını, şu iki bin tümeni. Çocuklarına harcarsın. Bu da senin payın: kimseye de bir şey söyleme” (KG, 2014, p. 169).

(T5.2) Emeğe Saygı Göstermek

Bir amaca ulaşmak için harcana çabaya emek denir. Emek verilen her şey değerlidir. Keloğlan, Hacı Ali'nin emekçilerden çaldıklarını geri almıştır. Behrengi, dolaylı olarak emeğe saygı göstermek gerektiğini okuyucuya aktarmıştır:

“Annesi Keloğlan'a:

-A benim canım oğlum, nerelerdeydin bu zamana kadar?

Keloğlan annesine:

-Kumaşçı Hacı Ali'nin köşkündeydim. Emekçilerden çaldıklarını geri aldım. Gerçek sahiplerine dağıttım” (KG, 2014, p. 169).

(K40.2) Zorda Kalana Yardım Etmek

Sıkıntı yaşayana, zor durumda kalana yardım etmek gereklidir. Keloğlan ve annesine, keçi ve güvercinler yardım etmişler. Yazar, zor durumda olana yardım etmenin güzel bir davranış olduğunu dolaylı yoldan aktarmak istemiştir:

“Keloğlan güvercinleri başına toplamış:

-Benim güzel güvercinlerim, keçimi görüyor musunuz, sizler için gülle döküyor. Hadi siz de gösterin kendinizi güzel güvercinler, sevindirin beni de, anamı da” (KG, 2014, p. 173).

Keloğlanın annesi, zorda kalan oğlunun saraydan kurtarılması için keçi ve güvercinlerden yardım istemiş. Onlar da seve seve yardıma koşmuşlar. Yazar, dolaylı anlatımla zorda kalana yardım etmek gerektiğini okuyucuya iletmiştir:

“Keloğlanın annesi:

-Ey benim sakallı ve akıllı keçim, ey evladımın güzel güvercinleri, oğlum sarayda darda kalmış. Gösterin kendinizi güzel güvercinler. Sevindirin beni de, oğlumu da... Keçi gülle yapmış. Güvercinler de gülleleri alıp götürmüşler saraya, başlamışlar askerlere ve nöbetçilere atmaya” (KG, 2014, p. 180)

(K25.2) Alçak Gönüllü Olmak

Padişahın kızı, fakir Keloğlan'ı eş olarak kabul edeceğini söyleyerek alçak gönüllü davranmıştır. Yazar, dolaylı anlatımla alçak gönüllü olmanın önemini dile getirmiştir.

“Padişahın kızı:

-Sevgilim, sana nasıl tutkun olduğumu bilmiyor musun? Al beni, götür, yoksa zorla vezirin oğluna verecekler beni.

Keloğlan:

-Ama sen bir padişah kızıydın, benimle isli paslı bir kulübede nasıl yaşarsın?

Padişahın kızı:

-Seninle olduktan sonra her şeye katlanırım” (KG, 2014, p. 176).

(K32.2) Onurlu Yaşamak

Hiç kimseye muhtaç olmadan onurlu yaşam önemli bir erdemdir. Keloğlan, annesi ve eşiyle kimselere muhtaç olmadan onurlu bir yaşam kurmuştur. Behrengi, onurlu yaşamın önemini doğrudan okuyucuya iletmiştir:

“Padişah kızının bohçasında getirdiği birkaç takıyı, kendisin, anasının ve kızın emekleriyle elde ettiklerini yan yana koyarak şirin bir yuva, onurlu hayat kuran Keloğlan, yine çalı çırpı ve ot topluyor, güvercin uçuruyor, keçiyi dut ağacının altına bağlıyor, anası ve karısı yün eğiriyor, böylece geçinip gidiyorlarmış” (KG, 2014, p. 182).

3.1.8 Aç Fare hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K37.2) Aklını Kullanmak

Tehlike karşısında plan yapıp aklımızı kullanarak, tehlikeli durumlardan kurtulabiliriz. Yaşlı kadın, aç farenin saldırısından kurtulmak için akıllıca bir plan yapıp, tehlikeden kolayca kurtulmuştur. Behrengi, bu durumu dolaylı anlatımla şöyle iletmiştir:

“Yaşlı kadın biraz düşündü.

-Bir deri bir kemik koca karının biriyim ben. Benimle doymazsın sen. Oysa dün gece ağzına layık bir tirit yapmıştım. Gidip getireyim de onu ye.

-Çok iyi. Git getir hemen. Ama çabuk dön.

Koca karının tüyleri parlak, besili, çevik bir kedisi vardı. Evine gidip kediyi eteğinin altına gizleyerek geri geldi” (AF, 2012, p. 54).

3.1.9 Küçük Kara Balık hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K43.2) Araştırmacı Kişiliğe Sahip Olmak

Bir bireyde bulunması gereken en önemli özelliklerden birisi de araştırmacı bir kişiliğe sahip olmaktır. Küçük Kara Balık, yaşadığı dünyayı olduğu gibi kabul etmek yerine, sorgulayan, araştıran bir balıktır. Behrengi, bir bireyin araştırmacı kişiliğe sahip olması gerektiğini dolaylı anlatımla okuyucuya iletmek istemiştir:

“Küçük Kara Balık:

-Gidip derenin sonunu arayacağım. Düşünebiliyor musun anne? Aylardan beri derenin sonunda ne olabileceğini düşünüp duruyorum. Ama bir türlü bulamıyorum. Bu gece yine sabaha kadar gözüme uyku girmedi. Hep düşündüm durdum. Sonunda kararımı verdim. Gidip bulacağım derenin sonunu” (KKB, 2014, p. 213).

Küçük Kara Balık araştırmacı tavrını sürdürmüştür:

“Hayır anne. Bıktım ben bu dolaşmalardan. Çıkıp gitmek, başka yerlerde ne olup bittiğini görmek istiyorum... İnan bana, uzun süredir düşünüyorum bunları” (KKB, 2014, p. 214).

Küçük Kara Balık sorgulayıcı tavrını sürdürmüştür:

“Şu amaçsız dönüp dolaşmalardan usandım artık. Ben yokum bu işte. Kandıramam kendimi. Günün birinde yaşlanınca, cahil bir bunak gibi köşeme sinmek, boşuna tükettiğim günler için yakınmak istemiyorum” (BBK, 2014, p. 215).

Yazar, Küçük Kara Balık’ın araştırmacı kişiliğini dolaylı yoldan aktarmak istemiştir:

“Küçük Kara Balık:

-Şu birikintiden dışarıya adım atmadan dünyayı gezmekten nasıl söz edersiniz?

Diğer balıklar:

-Birikintinin dışında başka bir dünya mı var?

Küçük Kara Balık:

-Hiç olmazsa buradaki suyun nereden geldiğini bir düşünün. Ayrıca suyun dışında olanları da” (KKB, 2014, p. 219).

(K1.2) Kibirli Olmamak

Küçük Kara Balık, kimsenin kendini başkalarından üstün görmemesi gerektiğini iribaşlara söylüyor. Yazar, dolaylı olarak kibirli olmamak gerektiğini iletmiştir:

“İribaşlardan biri:

-Soylu sopluyuz biz.

Diğeri:

-Bizden güzelini analar doğurmamış.

Bir başkası:

-Senin gibi çirkin ve kılıksız değiliz yani...

Küçük Kara Balık:

-Kendinizi bu kadar beğenmenize şaşırdım doğrusu. Neyse, hoş görüyorum. Görgüsüzlüğünüzden olmalı” (KKB, 2014, p. 218).

(K9.2) Korkusuz Olmak

Küçük Kara Balık, hiçbir şeyden korkmadığını, Dünya’yı gezmeye çıktığını ve bunun için elinden geleni yapacağını söylemiş. Behrengi, ulaşmak istediğimiz hedefler için korkusuz olmamız gerektiğini dolaylı olarak iletmiştir:

“Küçük Kara Balık:

-Gezmeye çıktım. Dünyayı gezmeye. Avınız olmaya hiç niyetim yok.

Yengeçse:

-Amma da kuşkucu ve ödleksin.

Küçük Kara Balık:

-Hiç de boş yere kuşkulanmıyorum, üstelik ödle de değilim! Gördüklerime inanır, aklıma yatanı yaparım” (KKB, 2014, p. 220).

Yazar, ölümden korkmamak gerektiğini dolaylı anlatımla vermek istemiştir:

“Artık ölüm korkutmuyor beni, ama hayattayken de onu arayacak değilim” (KKB, 2014, p. 230.)

(K3.2) Teşekkür Etmek

Küçük Kara Balık kendisine yardım eden kertenkeleye çok teşekkür etmiş. Yazar, yapılan iyilikler karşısında teşekkür etmek gerektiğini dolaylı anlatımla vermiştir:

“Derken kertenkele taş yarıklarına daldı, az sonra döndü, yanında minnacık bir hançer getirmişti. Küçük Kara Balık hançeri aldı:

- Kertenkele sen çok iyisin. Sana ne kadar teşekkür etsem azdır” (KKB, 2014, p. 222).

(K44.2) İzin İstemek

Kertenkele, Küçük Kara Balıkla konuşurken, yavrularının uyandığını fark ediyor ve izin isteyerek oradan ayrılmıştır. Yazar, dolaylı anlatımla izin istemenin güzel bir davranış olduğunu iletmek istemiştir:

“Kertenkele:

-Yavrularım uyandı. İzninle gitmem gerek. Yolun açık olsun” (KKB, 2014, p. 222).

(K24.2) Kararlı Olmak

Küçük Kara Balık, derenin sonunu bulmak için kararlı bir şekilde ilerlemektedir. Yazar, dolaylı anlatımla, varmak istediğimiz hedeflere ulaşmak için kararlı olmamız gerektiğini iletmek istemiştir:

“Minik balıklardan biri:

-Biliyor musun sen, bu yolun başını pelikan kesmiş.

-Evet biliyorum.

Pelikanın koca bir torbası var. Bunu da biliyor musun?

-Onu da biliyorum.

-Ve bunları bile bile yine de gidecek misin?

-Ne olursa olsun gideceğim” (KKB, 2014: 224).

Küçük Kara Balık’ın kararlılığını ay dede ile sohbetinden de anlıyoruz.

“-Selam sana, güzel ay dedem.

-Selam Küçük Kara Balık, burada ne arıyorsun sen?

-Dünyayı geziyorum.

-Dünya çok büyüktür, yavrum. Her yanını gezemezsin ki...

-Ben de gezebildiğim kadarını gezerim” (KKB, 2014, p. 225).

(T2.2) Birlik ve Berberlik Sağlamak

Küçük Kara Balık diğerlerine, eğer beraber hareket ederlerse kurtulabileceklerini söylemiştir. Yazar, dolaylı anlatımla birlik ve beraberlik içinde olmanın önemini dile getirmiştir:

“Küçük Kara Balık:

-Dostlar, pelikanın torbasına düştük. Ama korkuya kapılmayın. Kurtulmanın bir yolu vardır elbet. Beraber bir plan yapalım” (KKB, 2014, p. 126).

(K40.2) Zorda Kalana Yardım Etmek

Küçük Kara Balık, karabatağın karnında çaresizlik içinde ölümü bekleyen minik balığı ve kendini kurtarmıştır. Behrengi, dolaylı anlatımla zorda kalana yardım etmek gerektiğini iletmek istemiştir:

“Minik balık:

-Hadi canım sen de! Kendin ölmek üzereyken karabatağı nasıl kurtaracaksın?

-Karnını deşerek! Beni dinle bak, şimdi ben kendimi sağa sola vurarak huylandıracağım. O gıdıklanacak ve ağzını açarak gülecek. İşte tam o sırada sen dışarı fırlayacaksın” (KKB, 2014, p. 233).

(K41.2) Fedakâr Olmak

Küçük Kara Balık, minik balığı kurtarmak için kendini bile feda edebileceğini dile getirmiştir.

Yazar, fedakâr olmanın önemini, dolaylı anlatımla sunmuştur:

“-Peki, sen ne olacaksın?

-Beni düşünme, ben bu zalimi öldürmeden buradan çıkmayacağım” (KKB, 2014, p. 233).

3.1.10 Bir Şeftali Bin Şeftali hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K33.2) Sevgiye Değer Vermek

Meyve vermeyen şeftali ağacını keserek korkutmak isteyen bahçıvana, karısı karşı çıkmış ve kemesine engel olmuştur. Yazar, doğa sevgisini ağaç sevgisini, dolaylı anlatımla vermek istemiştir.

“Bahçıvan:

-Seni kökünden öyle bir keseyim ki, âleme ibret olsun.

O anda karısı yerinden fırladı, yetişti ona ve elini tuttu arkadan.

-ölümü öp kesme. Göreceksin, önümüzdeki yıl şeftalilerini dökmeyip büyütecek”
(BŞBŞ, 2014, p. 237).

(T1.2) Toplumsal Eşitlik

Şeftali, Ağa'nın sofrası ile halkın sofrasının aynı olmadığını dile getirmektedir. Behrengi, dolaylı olarak toplumsal eşitsizliğe vurgu yapmak istemiştir:

“Sepete dizildiğim gibi ağanın evine varsaydık, ister istemez onun şımarık kızına sunulacaktım. O da bir ısırık alıp çöpe atacaktı beni. Varsıl bir ağanın kızı değil mi, atar elbet. Varsıl sofralarda büyümüş. Ağanın sofrası yoksullarinkine benzer mi hiç?” (BŞBŞ, 2014, p. 239).

(K16.2) Hakka Saygı Göstermek

Sahip Ali ve Polat, tüm meyvelerin toplanıp onlara verilememesine kızmış ve karşı çıkmışlar. Yazar, dolaylı olarak haksızlığa karşı çıkmak gerektiğini iletmek istemiştir:

“- Biz insan değil miyiz sanki? Tüm meyveyi toplayıp zıkkımlansın diye ağa olacak o ite götürüyor.

-Kabahat bizde, elimizi kolumuzu bağlamışız, Herifçioğlu köyümüzü soyup soğana çeviriyor, ses çıkarmıyoruz” (BŞBŞ, 2014, p. 242).

Polat ve Sahip Ali ettikleri şeftalinin meyvesini bahçıvanın almasına karşı çıkacaklarını, haksızlığa boyun eğmeyeceklerini belirtmişler. Behrengi dolaylı olarak haksızlığa karşı çıkmak gerektiğini iletmiştir:

“Polat:

-Ya bahçivan olacak o it oğlu it ağacımızı bulursa?

Sahip Ali:

-Hiçbir halt edemez! Ağacı eken biz, büyüten biz, meyvesi de bizim olacak” (BŞBŞ, 2014, p. 260).

(K41.2) Fedakâr Olmak

Şeftali, annesinden ve güneşten aldığı gücü iki çocuğa vermek istemiş. Fedakârlık örneği göstermiştir. Yazar, dolaylı olarak fedakâr olmanın önemini iletmiştir:

“Güneşten ve annemden aldığım tüm gücü bu iki köy çocuğuna vermek boynumun borcuydu” (BŞBŞ, 2014, p. 245).

(K7.2) Tedbirli Olmak

Yazar, kötü durumlarla karşı karşıya kalmamak için tedbirli davranmak gerektiğini dolaylı olarak iletmiştir:

“Sahip Ali:

-Polat, çevir yüzünü öteye.

-Niyeymiş, şalvarını mı çıkaracaksın?

-Evet. Babam suya girdiğimi anlamamalı. Yoksa döver beni” (BŞBŞ, 2014, p. 247).

Polat, keçinin başına kötü bir şey gelmemesi için köpeği başına bekçi olarak bırakmıştır. Yazar, tedbirli olmak iletisini şu şekilde sunmuştur:

“- Peki, keçiyi ne yapacağız?

-Eve salarız.

-Ama anam güneş batmadan getirme demişti.

-Öyleyse köpeği burada bekçi bırakırız, keçiyeye göz kulak olur” (BŞBŞ, 2014, p. 249).

(K33.2) Sevgiye Değer Vermek

Yazar, hikâyede hayvanları sevmek gerektiği iletisini, dolaylı olarak Polat’ın davranışlarıyla şöyle iletmiştir:

“Bir ara iri bir köpek çit üzerinden önümüze atladı. Polat başını, yüzünü okşadı köpeğin, sonra evine girdi. Köpek te ardi sıra eve daldı” (BŞBŞ, 2014, p. 247).

Hikâyenin devamında yine Polat köpeğe olan sevgisin şöyle göstermiştir:

“Polat köpeği sevgiyle okşadı.

-Ben dönene dek, keçiyeye göz kulak ol e mi?” (BŞBŞ, 2014, p. 249).

(K8.2) Yaşama Sevinci

Toprağın üstüne çıkmayı başaran şeftali ağacı, yaşama sevinci içerisinde. Yazar, dolaylı olarak yaşama sevincini iletmek istemiştir:

“Birkaç saat geçince başımı uzatarak toprağı yardım, güneşin ışığını ve sıcaklığını gördüm. Güneş, “Hoş geldin,” dedi. İçtenlikle sarıldı bana. Artık toprak üstündeydim. Toprak, annemin de annesiydi, benim de annemdi, kuşkusuz tüm canlıların anasıydı toprak...

Badem ağacı, baştan aşağı beyazlara bürünmüş, az ötemde güneşte parlıyordu. Öyle sevinçliydi ki onu görünce içim sevinçle doldu” (BŞBŞ, 2014, p. 255).

(K24.2) Kararlı Olmak

Şeftali, verimli bir ağaç olup bin şeftali üretmekte çok kararlıydı. Yazar, şeftali ağacının ağızından dolaylı olarak kararlı olmak gerektiğini iletmek istemiştir:

“Şeftalim ta tepemdeki tomurcuğunun azıcık altından çıkmıştı. Daha çağlayken bile ağırlığıyla başını eğmişti. Demek ki istediğim büyüklükte bir şeftali olunca belimi bükecek, belki de kıracak diye bir kuşku düştü içime. Ama ne olursa olsun, kararım kesindi, güçlüklerden korkup kaçarak şeftalimin yok olmasına göz yummayacaktım. Gelecekte verimli bir ağaç olmaktı kararım, bin şeftali üretecektim” (BŞBŞ, 2014, p. 259).

Şeftali, emek vermeden kendini sahiplenen bahçivana bir meyve dahi vermemekte kararlıydı. Behrengi kararlı olmak iletilisini dolaylı olarak şöyle iletmıştır:

“O gün bugün, kaç yıl geçti ömrümden bilmiyorum. Bahçivan tek bir şeftalimi bile tadamadı, tadamayacak da... Ona baş eğmiyorum, ister korkutsun beni, ister kessin ya da tersine, sevsin, baş tacı etsin, boyun eğmiyorum işte!” (BŞBŞ, 2014, p. 265).

(K45.2) Arkadaşlık- Arkadaş Sevgisi

Sahip Ali ve Polat iyi arkadaşlardı. Birbirlerine büyük bir sevgiyle bağlıydılar. Sahip Ali ölünce Polat büyük bir boşluğa düştü. Yazar, dolaylı olarak arkadaşlığa vurgu yapmıştır.

“Polat ağlamayı kesti, yeniden anlatmaya koyuldu.

-Artık bu köyde kalamam ben. Nereye gitsem neye baksam onu görür gibiyim karşımda. Üzüntüden kendimi yiyip bitiriyorum. Dağa çıksam, karakeçiyi bozkıra salsam, köpeklerin başını okşasam, tezekler üstünde yürüsem, öteki çocuklarla birlikte tarlada çekirge, kertenkele yakalasam, ot yolsam, damarda yürüsem, yanı başımda hep onu görür gibiyim” (BŞBŞ, 2014, p. 263).

3.1.11 Püsküllü Deve hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K46.1) Sorunlara Çözüm Bulmak

Yazar, hikâyenin girişinde sorunları göstermek, bu sorunlara çözüm buldurmak amacıyla olduğunu doğrudan şöyle iletmiştir:

“Sevgili okur,

İbret olsun diye yazmadım bu öyküyü, çocuklarımızı daha iyi tanıman, sorunlarını öğrenmen, çözüm araman için yazdım” (PD, 2014, p. 268).

(K41.2) Fedakâr Olmak

Mahmut, sahip olduğu ayakkabıların önemli olmadığını, kim isterse ona verebileceğini dile getirmiştir. Behrengi, Mahmut’un kelimeleriyle dolaylı olarak fedakâr olmak gerektiğini iletmiştir:

“Gözler Mahmut’un yeni ayakkabılarına dikildi yine. Mahmut dostça:

-Benim için ayakkabıların bir önemi yok çocuklar... Kim isterse veririm” (PD, 2014, p. 272).

(K42.2) Aç Gözlü Olmamak

Oyuncak aslan, zengin çocuklarının kendileriyle birkaç kez oynadıktan sonra, bıktıklarını ve başka oyuncaklar istediklerini dile getirmiştir. Behrengi, açgözlü olmamak iletisini dolaylı olarak aktarmıştır:

“Aslan:

-Zenginlerin çocukları çabuk bıkar bizden. Babaları onlara sık sık yeni oyuncaklar alır. Ancak bir iki oyundan sonra doyuyorlar, daha fazla oynamak istemiyorlar. Bizi bir köşeye atıp bir daha yüzümüze bakmıyorlar; çürümeye, yok olmaya mahkûm ediyorlar” (PD, 2014, p. 282).

(D4.2) Şükür Etmek

Çocuğun babası, içinde buldukları durum için Tanrı'ya şükretmeleri gerektiğini söylemiştir. Yazar, şükür etmek iletilisini dolaylı olarak vermek istemiştir:

“- Zengin olmak iyi bir şey, değil mi baba? İnsan her istediğini alır, değil mi baba?”

Babam:

-Oğlum günaha girme, şükret. Ulu Tanrı kimin zengin, kimin yoksul olması gerektiğini bilir” (PD, 2014, p. 285).

(D1.2) Günah Kavramı

Behrengi, dolaylı olarak günah kavramı iletilisini vermek istemiştir:

“- Zengin olmak iyi bir şey, değil mi baba? İnsan her istediğini alır, değil mi baba?”

Babam:

-Oğlum günaha girme, şükret. Ulu Tanrı kimin zengin, kimin yoksul olması gerektiğini bilir” (PD, 2014, p. 285).

(T7.2) Selam Vermek

Çocuğun babası gittiği yerdeki kişiyi hem selamlamış hem de hatırını sormuştur. Behrengi, dolaylı olarak selamlaşmanın önemini iletmek istemiştir:

“Çorbacı ihtiyar her zamanki gibi sırtı caddeye dönük, arkın kenarına çömelmişti... Babam ihtiyarı selamladı, hal hatır sordu. Oturduk. İki küçük kâse çorbayı yarım ekmekle yedik” (PD, 2014, p. 286).

(K47.2) Anne Sevgisi

Yazar, çocuğun annesine olan sevgisini, özlemini dolaylı olarak dile getirmek istemiştir:

“Konuşacak durumda değildim. Konuşmadan çile doldurmak hoşuma gidiyordu. Annemi istiyordum. Onun sesini, kokusunu duymak istiyordum. Annemi kucaklamak, öpmek istiyordum” (PD, 2014, p. 292).

3.1.12 Ulduz ve Konuşan Bebek hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K34.2) Düşünceli Davranmak

Ulduz, yanlışlıkla kırdığı şişe parçalarının başkalarına zarar vermemesi için onları uyarmıştır. Yazar, dolaylı olarak düşünceli davranmak gerektiğini iletmek istemiştir:

“Ulduz:

-Burada kalıp onlara şişeyi kırdığımı söylemeliyim. Yoksa kırıklara basarlar, iyi olmaz” (UVKB, 2014, p. 90).

(K1.2) Kibirli Olmamak

Kibirli olmak, kendini beğenmişlik olarak ifade edilir. Yazar, dolaylı olarak kibirli olmamak gerektiğini Bebek Hanım’ın dilinden iletmek istemiştir:

“Yaşar:

-Bebek Hanım. Tavus kuşunu tanır mısınız?

-Tanımaz olur muyum hiç, hem de çok iyi tanırım. Kendini beğenmişin tekidir. Kasılmaktan başka bir şey yapmaz.

-Konuşan Bebek, konuşalım diye ona götürdü bizi. Ama o hiç fırsat vermedi, hep kendi güzelliğini övdü durdu

-Konuşan Bebek, kendini beğenenlerin nasıl olduklarını göstermek için götürmüştür sizi” (UVKB, 2014, p. 104).

Ateşböceği, Bebek Hanım’ın tavus kuşundan daha güzel olmasına rağmen böbürlenmediğini söylemiştir. Yazar da okuyucuya, dolaylı bir anlatımla kibirli olmamak gerektiğini iletmıştır:

“Ateşböceği:

-Yaşar yoldaş, Bebek Hanım’ın cicili biçili giyindiğini görüyorsun değil mi? Belki de tavus kuşundan daha güzel görünüyor. Ama o böbürlenmeye kalkmıyor. İşte bu yüzden biz onu severiz, giysileri güzel olmuş, çirkin olmuş fark etmez” (UVKB, 2014, p. 107).

(K3.2) Teşekkür Etmek

Teşekkür etmek, bir durum karşısında iyi dileklerini ve memnuniyetini sunma eylemi olarak adlandırılır. Sara, önce kendilerine teşekkür etmeleri gerektiğini dile getirirken. Yazar da dolaylı olarak teşekkür etmek gerektiğini iletmiştir:

“Yaşar:

-Bizi aranıza aldığınız, bize dostlarınız gibi davrandığınız için çok sevinçliyiz. Hepinize çok teşekkür ederiz.

Sara:

-Önce kendinize teşekkür etmelisiniz. Siz sevgi dolu, güzel huy ve davranışlarınızla bebeğimizi konuşturabildiniz. Ve bu ormana gelmeyi başardınız” (UVKB, 2014, p. 103).

Bebek, ateşböceğine ışığıyla yardımcı olduğu için teşekkür etmiştir.

“Ateşböceği:

-Orman karanlığında şöyle bir dolaşayım dedim, o sırada sesinizi duydum, ışığım işinize yarayabilir diye düşümdüm.

Bebek teşekkür etti” (UVKB, 2014, p. 106).

Sara, Ulduz ve Yaşar’a bebeği konuşturdıkları için teşekkür etmiştir. Yazar, teşekkür etmenin önemini dolaylı olarak aktarmak istemiştir:

“Sara:

-Lafı daha fazla uzatmayayım. İlk cemrede yine toplanır görüşürüz. Sözlerime son verirken, sevgili iki konuğumuza, candan davranışlarıyla bebeklerini konuşturdıkları için teşekkürlerimi iletmek isterim” (UVKB, 2014, p. 108).

(K41.2) Fedakâr Olmak

Ateşböceği, ışısız toplantıları aydınlatmak için her zaman orda olacağını dile getirmiştir. Yazar, fedakâr olmanın önemini dolaylı olarak dile getirmek istemiştir.

“Ateşböceği:

-Tavşan yoldaş, ben hep başkalarının ışısız toplantılarını aydınlatmak isterim. Varsın alaya alsın kimi dostlar beni, bir çiçekle bahar olmaz diye, boşuna uğraşıyorsun, cılız ışığın ormanı aydınlatmaz diye” (UVKB, 2014, p. 107).

(D2.2) Batıl İnançlara Kapılmamak

Batıl, din dışı ve dayanağı olmayan şeylerdir. Batıl inançlar toplumdaki bilinçsiz kişileri etkisi altına almaktadır. Üvey anne, uçuşan güvercinleri cin sanmıştır. Behrengi de dolaylı olarak batıl inançlara kapılmamak gerektiğini iletmek istemiştir:

“Ulduz’un babası:

-Ortalığı ne diye velveleye veriyorsun? Güvercinlerden korkmamış mıydın? İşte uçup gittiler.

Gürültüye Peri de uyandı. Üvey anne elinde ateşlik, duvarın dibinde öylece duruyordu:

-Yine konuşuyorlardı. Bunlar cin.

Peri şaşakalmıştı” (UVKB, 2014, p. 113).

Üvey anne oyuncak bebeğin karnındaki çocuğa uğursuzluk getireceğini düşünmüştür. Behrengi, dolaylı olarak batıl inançlara kapılmamak gerektiğini iletmıştır:

“Üvey anne:

-Karnımdaki çocuğa bir şey olsun istemiyorum. Anladın mı? Uğursuzluk getirir senin bebeklerini iyi saatte olsunlar çağırır evimize” (UVKB, 2014, p. 132).

(D5.2) Dua Etmek

Dua, Tanrı’ya yalvarma, yakarış için söylenen dinî metin (tdk.gov.tr). Üvey anne, olanlardan kurtulmak için dua etmeye başlamıştır. Dua etmek iletisi dolaylı olarak şöyle iletilmiştir:

“Üvey anne:

-Bana kalırsa bu bebekte bir iş var. Başımıza dert açacak diye korkuyorum.

Üvey anne hemen dua etmeye, kendini okuyup üflemeğe başladı” (UVKB, 2014, p. 115).

(K29.2) Başkalarının İşine Karışmamak

Yaşar, Ulduz’un üvey annesinden dayak yediğini düşünerek annesine onu kurtarmasını söylemiş. Annesi ise başkalarının işine karışmamak gerektiğini dile

getirmiştir. Behrengi, başkalarının işine karışmamamız gerektiğini dolaylı olarak iletmeğini istemiştir:

“Yaşar:

-Üvey anne yine Ulduz’u dövüyor sanırım. Onlara bir uğrasana

Annesi:

-Bizi ilgilendirmez oğlum. Herkes kendi işini daha iyi bilir” (UVKB, 2014, p. 118).

(K7.2) Tedbirli Olmak

Ulduz, üvey annenin bebeğiyle olan gerçekleri öğreneceğini hissedince daha tedbirli davranmaya karar vermiştir. Yazar, dolaylı olarak tehlikeli durumlarda tedbirli olmak gerektiğini iletmeğini istemiştir:

“Ulduz:

-Üvey anne pusuya yatmış, kuşkuluyor. Öyleyse birkaç gün birbirimizden uzak dursak iyi olacak” (UVKB, 2014, p. 119).

(K9.2) Korkusuz Olmak

Yaşar, korkusuz bir çocuktur. Behrengi, korkusuz olmak iletisini dolaylı olarak şöyle iletmiştir:

“Korkma, ben önden gideyim, sen beni izlersin.

Behram’ın içine kurt düştü:

-Yani sen korkmuyor musun karanlıktan?

-Korkmuyorum. Geceleri tek başıma damda yatarım. Hiç korkmam” (UVKB, 2014, p. 125).

(K23.2) Bilime Önem Vermek

Yazar, dolaylı olarak cahilliğin bilimle yok edilebileceğini iletmeğini istemiştir:

“Güldü Yaşar.

- Yok, canım, cahillerin yakıştırması. Bunlar yan yana irili ufaklı bir yığın yıldız kümesidir. Ama sakın birbirlerine bitişik sanma. Çok uzaklar. Ama buradan öyle görünüyor.

Behram:

-Peki, neden hac yolu derler?

Yaşar:

-Neden olacak? Cahillikten... Eskiden insanlar bilimden yoksundu. Açıklayamadıkları konular için birer masal uydururlardı. Bu da masallardan biri işte” (UVKB, 2014, p. 126).

(K19.2) Çalışmak-Çalışmaya Değer Vermek

Yaşar ve annesi evin geçimini sağlamak için çalışırlardı. Yaşar, küçük yaşına rağmen evin geçimini esas sağlıyordu. Behrengi, dolaylı olarak çalışmaya değer verme iletisini okuyucuya şöyle sunmuştur:

“Yaşar’ın annesi işe gidemiyordu. Evde kalıp kocasına ve Ulduz’a bakıyordu. Kimi zaman evde hamam kesesi yapar, ya komşu kadınlara ya da hamam kapılarında müşterilere satardı.

Ama evin esas geçimini halı işçiliği yaparak, Yaşar sağlıyordu” (UVKB, 2014, p. 129).

(K39.1) Dostluğun Önem Vermek

Behrengi, yazdığı hikâyenin sonunda Ulduz’un Yaşar’la ve kargalarla kurduğu dostluğu dolaylı olarak dile getirmiştir. Kurdukları bu dostlukla Ulduz üzüntülerinden kurtulmuştur:

“Eğer kargalar ortaya çıkmasaydı, Ulduz üzüntüsünden ölüp gidecekti. Ama Anne Karga’nın ortaya çıkışı ve çocukların kargalarla kurdukları dostluk, işleri tamamen değiştirdi. Ulduz ve Yaşar yine neşelendiler ve var güçleriyle uğraşıp Kargalar Kenti’ne gidebildiler” (UVKB, 2014, p. 134).

3.1.13 Adsız hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K16.2) Hakka Saygı Göstermek

Hikâyede gün boyunca çalışıp didinen adam; akşam evine gelince sadece birkaç lokma ekmek ve yemek ile karşılanmıştır. Bu duruma öfkelenen adam kendisine haksızlık yapıldığını düşünüp, bu duruma karşı çıkmıştır. Behrengi, haksızlığa karşı çıkmak gerektiği iletisini dolaylı olarak şöyle iletilmiştir:

“Kadın keşk aşını bir parça bayat ekmekle kocasının önüne koydu:

-Al zıkkımlan! Bunu da bin zahmetle yaptım.

Adam düşündü:

-Bu sabah sana verdiğim paralar ne oldu peki? Sabahın köründen akşama kadar çalış, didin; sonra önüne konulan bayat bir dilim ekmekle keşk aşısı. Oldu mu ya bu?"
(A1, 2012, p. 41).

(K6.2) Sabırlı Olmak

Karısının güveç almaya gönderdiği adam, iki saatlik sabırlı yolculuğun ardından eve varmıştır. Hikâyede sabırlı olmanın önemi dolaylı olarak şöyle dile getirilmiştir:

"Bir saat yürüdüktan sonra adam evine geldi, kapıyı çaldı. Açılmadı. Yine çaldı kapıyı. Bu sefer içinden kapıyı tekme atmak geldi. Kapının üstünden bir tuğla düşüp başını yarıdı. Yine de hiçbir şey demedi. Elini başına sürdü, akan kıpkırmızı kana bakarak acı acı güldü" (A1, 2012, p. 44).

(K31.2) Doğru İletişim Kurmak

Yerine göre konuşmadığımız zamanlarda başımıza olmadık işler açabiliriz. Hikâyede, her doğrunun her yerde söylenmemesi gerektiği dolaylı olarak üç yerde şöyle aktarılmıştır:

"Adam yola koyuldu. Unutmamak için sık sık tekrarlıyordu:

-Yarım avuçtan fazla, bir avuçtan az... Yarım avuçtan fazla, bir avuçtan az.

*Harman savrulan bir tarla kenarından geçiyordu. Adamcağızın tekrarlayıp durduğu şeyi işitince üstüne çullandılar, yer misin yemez misin bir güzel dövdüler...
Harmancılar:*

-Bir daha böyle halt etme dediler" (A1, 2012, p. 46-47).

"Adamcağız evin yolunu tuttu. Yüksek sesle tekrarlıyordu:

-Biri bin olsun; Allah bereket versin. Biri bin olsun; Allah bereket versin.

Giderken tabut taşıyan bir kalabalığa rastladı. Yakınlarından biri ölmüştü. Adamın tekrarlayıp durduğu sözleri işitince çullandılar üstüne; eşek sudan gelen kadar dövdüler" (A1, 2012, p. 47).

"Adamcağız yürümeye başladı. Bir taraftan da tekrarlayıp duruyordu:

-Görüp göreceğiniz bu olsun; bir daha Allah yüzünü göstermesin.

Bir kalabalığa rastladı. Damat evine gelin götürüyorlardı. Adamcağızın sözünü işitince, biri gelinin bindiği atı tuttu; diğerleri üşüştüler üstüne. Yer misin yemez misin dövdüler” (A1, 2012, p. 48).

İnsan yerine göre davranmasını bilmeli, nerede nasıl hareket edeceğine çok dikkat etmelidir. Hikâyede, yerine göre hareket etmek gerektiği, dolaylı olarak üç yerde şu şekilde aktarılmıştır:

“Sonra yola düştü. Başından akan kanlar burnundan süzülüp damlarken gülüyordu. Seviniyor, çığlık atıyor ama surat asmıyordu. Zıplıyor, şapkasını havaya atıyordu. Bir taraftan ıslık çalarken ağzından burnundan kan geliyordu. Gülmekten gözleri yaş doluyordu. Şapkasını havaya attığında ortasındaki delikten gökyüzü görünüyordu. Bu sırada bir güvercinciye rastladı. Güvercinlerini dam kenarına dizmiş, komşuların güvercinini kapmak için onlara yem saçıyordu.

Güvercinler adamcağızın bağırmasından ürüp kaçtılar. Güvercinci çok sinirlendi; sokağa çıkıp adamcağızı bir güzel dövdü” (A1, 2012, p. 49).

“Adamcağız:

-Anlıyorum. Çok iyi anlıyorum. Belimi bükeceğim; sesimi kısacağım, şapkamı sımsıkı tutacağım, nefes bile almayacağım, duvar kenarından yavaşça geçeceğim.

Böylece yola koyuldu. İki büklüm olmuş, nefesini tutmuştu.

Bu kez sürekli ”Bunların hepsi karımın başının altından çıkıyor,” diyordu. Derken bir kalabalık gördü. Bir mücevherci dükkânının önünde toplanmışlardı. Öğleyin güpegündüz dükkâna hırsız girmiş, herkes hırsız arıyordu.

Adamcağız bu halde gördükleri zaman onu hırsız sanıp üstüne çullandılar. Öyle bir dövdüler, öyle bir dövdüler ki ne sen sor ne ben söyleyeyim. Adamcağız kan revan içinde kaldı” (A1, 2012, p. 50).

“Adamcağız:

-Ne diyeceğim peki?

-Kaldır başını, dik tut belini, yürü.

Adamcağız yine yola koyuldu. Başını kaldırmış, belini dik tutuyordu. Bu hal hoşuna gitmişti. Sanki şimdiye kadar bir şey arıyordu da şimdiye kadar bulamamıştı bir türlü. Bu düşünceler içinde yürürken önünde bir merdiven beliriverdi. Merdiven bir

evin kapısından çıkıp karşıdaki evin kapısına giriyordu. İnsanlar geçerken eğiliyordu. Adamcağız eğilmedi. Bu güzel pozisyonunu kaybetmek istemiyordu çünkü. Dimdik yürüyordu. İnsanlar onun bu haline şaşırıp kaldı ve deli olduğuna hükmettiler. Adamcağızın kafası küt diye çarptı merdivene. Merdiven de bitecek gibi değildi hani” (A1, 2012, p. 51).

3.1.14 Alışma hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K24.2) Kararlı Olmak

Hikâyede yer alan öğretmen, diğerlerinden çok farklıydı, beklentileri ve istekleri konusunda oldukça kararlıdır. Behrengi, kararlı olmak iletisini dolaylı olarak şu şekilde iletmiştir:

“Şu bizim öğretmen ölmeyecek kadar ekmeği olmasını isteyene birçok insan gibi değildi. Başkalarının beklentisinden çok daha fazla beklentisi vardı. Başkalarının öngörebildikleri bir yaşantıdan daha iyisini istiyordu” (A2, 2012, p. 55).

(K38.2) Eleştiriye ve Karşıt Fikirlerle Açık Olmak

Behrengi, eleştirel bakışa ve karşıt fikirlere açık olmanın gerektiği iletisini dolaylı olarak okuyucuya şu yolla iletmiştir:

“Bir defasında öğretmen okulunun durumu hakkında yazdığı sert yazılar yüzünden onu okuldan kovmak istemişler ama tarih ve coğrafya öğretmeni onu savunarak ‘ Bunu yazmak kötüyse, hangisi iyi olacak peki? Artık bunların kalemini sınırlamamalı!’ demişti. Bu olayı hatırladığı zaman gözlerinde zevkli bir gurur kıvılcımı parlıyordu” (A2, 2012, p. 56).

(K36.2) Kötü Yürekli Olmamak

Hikâyede dolaylı olarak kötü yürekli olmamak gerektiğine vurgu yapan yazar; “kötü yürekli olmamak “ iletisini şu şekilde sunmuştur:

“Bunların temel ahlaki özelliklerinden biri pintilikleri ve kötü yürekli olmalarıydı. Bu köyün öğretmeni için bile ne hikâyeler düzmüşlerdi. Örneğin, bir gün öğretmen kalabalığın içinde “ Yirmi beşlik ampulün ışığı kuvvetli olmaz,” deyince birisi “Benim bütün ampullerim otuzluktur,” demişti” (A2, 2012, p. 57).

(U1.1) Vatansever Olmak

Behrengi, köy öğretmeninin nasıl bireyler yetiştirmesi gerektiğini söyleyerek “vatansever olmak “ iletilisini doğrudan bir dille okuyucuya aktarmıştır:

“Öğretmen beyin işte böyle bir köyde canını dişine takıp toplum için vatansever, yürekli gençler yetiştirmesi gerekiyordu” (A2, 2012, p. 57).

(K41.2) Fedakâr Olmak

Köy öğretmeni, zor şartlara aldırmadan işini yapmaya gayret ediyordu. Hikâyede fedakâr olmak iletilisi dolaylı olarak şu şekilde okuyucuya sunulmuştur:

“En ufak bir ilgisizlik dahi göstermeden işine koyuldu. Her zaman olduğu gibi maaşını dört beş ay sonra ödüyorlardı ve o zamana kadar cepten yemesi lazımdı.

Şehre gitmek için kilometrelerce yürüyor, ama yola çıkınca otobüs veya kamyon bekliyordu. En az yarım saat, ortalama bir iki saat bekledikten sonra bir arabaya binip şehre gidiyordu. Kışın kar, tipi, soğuk, aç kurtların saldırısına uğrama korkusu anasından emdiği sütü burnundan getiriyordu” (A2, 2012, p. 58).

3.1.15 Mandalina Kabuğu hikâyesindeki eğitsel iletiler

(T3.2) Yardımsever Olmak

Köyün öğretmeni şehirden mandalina kabuğu isteyen kahvecinin isteğini geri çevirmemiş, ona yardıma hazır olduğunu dile getirmiştir. Hikâyenin bu bölümünde dolaylı olarak yardım etmenin önemi iletilmek istenmiştir:

“Öğretmen Bey mademki şehre gidiyorsun, sana bir zahmet, biraz mandalina kabuğu alıp getiriver.

Sahibali nargileyi getirdi, önüme koydu, sözlerimi dinlemek üzere kenarda ayakta dikildi. “Baş üstüne Nevruş Bey; mutlaka getiririm,” dediğimde Sahibali öyle sevindi öyle sevindi ki sanki annesini iyileşip ayağa kalkmış görmeye başladı” (MK, 2012, p. 62).

(K27.2) Merhametli Olmak

Öğretmen, annesini kaybeden Sahibali için çok üzülmüştür. Behrengi merhametli olmak iletilisini dolaylı olarak şöyle sunmuştur:

“Ah! Sahibali annesiz kaldı. Zavallı çocuk! Sınıfta yemesi için sabahları kim çıkınına ekmek koyacak?” (MK, 2012, p. 63).

(K34.2) Düşünceli Davranmak

Köyün öğretmeni getirdiği mandalinayı birilerinin ihtiyacı olur diye köyün yaşlısı Boncuk nineye vermiştir. Bu düşünceli davranışı yazar dolaylı olarak şöyle iletmiştir:

“Sahibali’nin annesinin ölümünden sonra mandalinayı götürüp Boncuk nineye vermiştim ihtiyacı olan biri gidip ondan alsın diye” (MK, 2012, p. 67).

(K11.2) Yalan Söylememek

Behrengi hikâyeyi kendi başından geçmiş bir olay olarak çocuklara anlatırken; birbirlerine yalan söylememeleri gerektiğini doğrudan şu şekilde iletmiştir:

“-Çocuklar, Haydar Ali’nin mandalina kabuğunu gören söylesin. Birbirimize yalan söylememeliyiz. Biz dostuz birbirimizle” (MK, 2012, p. 68).

(K29.2) Başkalarının İşine Karışmamak

Başkalarının işine karışmak, iki kişi konuşurken araya girmek toplumda hoş karşılanacak davranışlar değildir. Behrengi, dolaylı olarak başkalarının işine karışmamak gerektiğini şu şekilde dile getirmiştir:

“Bunu Sahibali’yi konuşturmak için söyledim. Başka da bir amacım yoktu. Kahveci müdahale etmek istedi ana bizim işimize karışmamasını rica ettim. Sahibali bir şey demedi” (MK, 2012, p. 71).

3.1.16 Bu Gelen Köroğlu’dur hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K16.2) Hakka Saygı Göstermek

Her çeşit haksızlığa, zulme ve zalimlere karşı çıkmak güzel bir davranıştır. Behrengi, dolaylı olarak haksızlığa karşı çıkmak gerektiğini şöyle iletmiştir:

“Ali kişi, ölürken içi rahattı. Biliyordu ettikleri sürgün vermişti artık. O, Ruşen’in, onun yapmadıklarını yapacağını, onun ve diğer ezilmiş insanların intikamını alacağını biliyordu” (BGK, 2013, p. 14).

Ne kadar zulme uğramış, hakkı yenmiş varsa Çenli Bel’de toplanıp haksızlığa karşı çıkmıştır. “Haksızlığa karşı çıkmak “ iletisi dolaylı olarak şöyle dile getirilmiştir:

“Çok geçmeden, ne kadar zulüm görmüş, özgürlük seven ve hanlardan intikam almak isteyen varsa Çenli Bel’e yığılmış, sığınmış. Çenli Bel pehlivanları, hanların, paşaların kervanlarını soyuyor, mallarına el koyuyor ve hepsini yoksul insanlar arasında dağıtıyordu” (BGK, 2013, p. 14).

Köroğlu Kel Hamza’nın da Hasan Paşa’ya karşı savaşması gerektiğini söylemiştir. Behrengi haksızlığa karşı çıkmak gerektiğini dolaylı olarak şöyle sunmuştur:

“Sen onlara karşı savaşacağına, kalkmış onlara yardım ediyorsun! Sen Çenli Bel’e ve milyonlarca vatandaşına ihanet ediyorsun. Getir Kırat’ı, dönelim Çenli Bel’e. Sen Çenli Bel’deki yarenlerle olmalısın, Hasan Paşa’ya karşı savaşmalısın” (BGK, 2013, p. 48).

Behrengi, Nigar Hanım’ın sözleriyle haksızlığa karşı çıkmak gerektiğini dolaylı olarak şöyle iletmiştir:

“Çenli Bel’e neden geldiğinizi unuttunuz mu? Biz burayı kanımızla kurduk ve bu ülkede bir tek ezilmiş insan kalmayıncaya kadar da mücadelemize devam edeceğiz” (BGK, 2013, p. 54).

(T1.2) Toplumsal Eşitlik

Toplumun adalet ve eşitlik içinde yaşaması bireylerin mutlu olması açısından önemlidir. Behrengi, toplumsal eşitlik iletisini, Çenli Bel yasalarıyla, dolaylı olarak şöyle iletmiştir:

“Çenli Bel’i kendileri için güçlü bir kale haline getirenlerin bir yasaları vardı: Çalışanlar yaşamalı ve onun bunun emeğini çalarak hayat sürenler ise yok olmalıdır. Ekmek varsa herkes yemeli, yoksa herkes aç kalmalı. Herkes ekmek için çalışmalı. Şayet refah ve mutluluk varsa herkes için olmalı, yoksa kimse için olmamalı” (BGK, 2013, p. 16).

Çenli Bel’de insanlar eşitti. Yazar, toplumsal eşitlik iletisini doğrudan şu şekilde iletmiştir:

“Çenli Bel’de insanlara gösterilen saygı giysisine ya da servetine göre değişirdi. Varlıklar herkesindi. Herkes çalışır, herkes yer ve yerine göre de şarap, saz, oyun ve şarkı meclisleri kurulurdu” (BGK, 2013, p. 34).

(T2.2) Birlik Ve Beraberlik Sağlamak

Birlik ve beraberlik içinde hareket edilirse başarıya daha kolay ulaşılır. Özellikle bu toplumsal konularda daha çok işe yarar. Behrengi, dolaylı olarak toplumda birlik ve beraberlik iletisini şöyle sunmuştur:

“Burada hazır bulunanlar! Bir süreden beri bir avuç hırsız, çapulcu eşkiya dağlarda toplanmış, ülkenin emniyetini ve dirliğini bozmaya çalışmaktadır. Bu hırsızların başı da Koroğlu adında at çalışmaktadır. Biz kıpırdamaz, oturur beklersek bir gün göreceğiz ki Çenli Belliler bütün topraklarımızı işgal etmiş ve varımızı yoğumuzu ele geçirmiş” (BGK, 2013, p. 19).

(K1.2) Kibirli Olmamak

İyi insan kibirli olmamalıdır. Etrafındakilere karşı alçak gönüllü davranmalıdır. Behrengi dolaylı olarak kibirli olmamak gerektiği iletisini okuyucuya şöyle iletmiştir:

“Paşa:

-Söyle bakalım nedir istediğin?

Hamza:

-Senin kızını istiyorum

Bunu duyan Paşa çok sinirlendi ve koltuğun kolçağına bir yumruk indirerek bağırdı:

-Bu aptal çapulcuyu atın buradan. Bir kelliği var, benim damadım olmak istiyor” (BGK, 2013, p. 26).

(K37.2) Aklını Kullanmak

İnsan aklını kullanarak başarılı olabilir. Kel Hamza Paşa’ya damat olursa hem Paşa’nın kızını alacağını hem de birçok mala sahip olacağını hesaplamıştı. Behrengi aklını kullanmak iletisini dolaylı olarak şöyle sunmuştur:

“Paşam sen de biliyorsun ki kellerin bin bir fendi var. Ben de az buçuk kendi çıkarımı düşünüyorum. Biliyorsun ki az önce söylediğin üç şeyi bir arada bana vermezsin. Yani hem dünya malına boğacaksın hem kendi oğlun yapacaksın hem de beylik unvanı vereceksin. Yapamazsın. Ama şayet ben senin kızını alırsam hem senin damadın olurum ki damatlık da bir çeşit evlatlık sayılır hem dünya malına konarım hem de kendiliğinden bir makamım olur” (BGK, 2013, p. 27).

(K7.2) Tedbirli Olmak

Kel Hamza Paşa'nın sözünden vazgeçme durumuna karşı tedbirli davranmış ve bir anlaşma imzalamıştır. Behrengi tedbirli davranmak gerektiğini dolaylı olarak şöyle iletmiştir:

“Hamza:

-hayır paşam! Böyle verdim demekle olmaz. Lütfen iki satırlık bir anlaşma yaz ve altına da mührünü bas ki ben cebime koyayım! Sonra da bir müddet ver” (BGK, 2013, p. 28).

Çenli Belliler Kel Hamza'ya güvenmedikleri gibi ona karşı tedbirli olmaları gerektiğini düşünmüşler. Behrengi, dolaylı olarak tanımadığımız kişilere karşı tedbirli olmamız gerektiğini iletmiştir:

“Nigar Hanım

-Sen doğru söylüyorsun Deli Hasan, ama bu kez Köroğlu yersiz bir sevgi gösteriyor. Bu adamın Hasan Paşa'nın bir habercisi, casusu olmadığı ne malum?” (BGK, 2013, p. 33).

(K2.2) Hoşgörülü Olmak

Kel Hamza Köroğlu'nun hoşgörülü ve yiğit olduğunda bahsetmiştir. Behrengi, dolaylı olarak hoşgörülü olmanın önemini iletmiştir:

“Şimdi Köroğlu'nu görmeye geldim. Onun ayaklarına kurban olurum. Duyduğuma göre çok hoşgörülü bir yiğittir. Bir lokma ekmeği kimseden esirgemez” (BGK, 2013, p. 32).

Affetmek: Bağışlamak, mazur görmek ve hoşgörü ile karşılamaktır. Bize karşı hata yapan ve özür dileyen insanları affetmeliyiz. Nine, civcivden özür dilerken civcivde onu affetmiştir. Dolaylı olarak affetmenin güzel bir davranış olduğu şöyle iletilmiştir:

“Neden olmasın nineciğim, kalkayım, sen de yarama merhem sür ama” (NVSC, 2014, p. 159).

(K32.2) Onurlu Yaşamak

İnsan başkalarına muhtaç olmadan onurlu yaşamasını bilmelidir. Behrengi Köroğlu'nun dilinden dolaylı olarak onurlu yaşamak gerektiğini şöyle iletmiştir:

“Köroğlu, Hamza'yı yerden kaldırdı ve ona dedi ki:

-Kalk! Sen bir erkeksin! Erkek olan bir lokma ekmek için başkasının ayaklarına kapanmaz!” (BGK, 2013, p. 32).

(K14.2) Güven Duymak

İnsan sevdiği ve değer verdiği kişiye karşı güven duyar. Köroğlu, kel Hamza’ya güvenmiştir. Behrengi, Güvenmek iletisini dolaylı olarak şöyle iletmiştir:

“Köroğlu’nun yarenleri, Durat’ın Hamza’ya emanet edilmesinden hiç memnun değildi. Ama Hamza, Köroğlu’nun gönlünde öyle bir yer etmişti ki Köroğlu ona karşı en ufak bir kuşku duymuyordu” (BGK, 2013, p. 35).

İnsan her önüne gelene güvenmemelidir. Behrengi, dolaylı olarak bunu şöyle iletmiştir:

“-Kalk ayağa! Uyku zamanı değil artık! Kel Hamza, Durat’ı kaçırmış.

Çenli Bel Çalkalanmaya başladı. Yarenlerden kadın erkek, herkes Köroğlu’na sitem etmeye başladı:

-Sana her önüne gelene güvenme demedik mi biz?” (BGK, 2013, pp. 38-39).

(K33.2) Sevgiye Değer Vermek

Köroğlu atına çok değer verip, onu severmiş. Onun hastalanmasını istemezmiş. Behrengi, dolaylı olarak hayvanları sevmek, iyi davranmak gerektiğini şu şekilde iletmiştir:

“Köroğlu sakın bir sesle Hamza’ya:

-Hey Hamza, çok hızlı geldin. Kırat terlemiş. Ona şimdi böyle binersen hastalanır. İn aşağı, biraz yürüt, atın teri kurusun!” (BGK, 2013, p. 46).

(K20.2) Vefalı Olmak

İnsan yapılan iyilikleri unutmamalı, nankör davranmamalıdır. Behrengi, vefalı olmanın önemini şu şekilde iletmiştir:

“Sonunda Köroğlu dayanamadı:

-Nankör seni, neden benim gözlerimin önünde hayvana işkence ediyorsun? Sen benim onu kendi gözümden de fazla sevdiğimi bilmiyor musun? Sana ettiğim iyiliklerin karşılığını çok güzel verdin” (BGK, 2013, pp. 46-47).

(K1.2)Kibirli Olmamak

Behrengi dolaylı olarak kibirli olmamak gerektiğini Nigar Hanım'ın cümleleriyle şöyle aktarmıştır:

“Altının değerini en iyi kuyumcular bilir. Sen şimdiden kendini beğenmeye başladıysan nasıl halka yardım edeceksin, onları ayaklanmaya mücadeleye çekeceksin?” (BGK, 2013, p. 56).

3.1.17 Deli Dumrul hikâyesindeki eğitsel iletiler

(K9.2) Korkusuz Olmak

Deli Dumrul hiçbir şeyden korkmayan, cesur, yiğit biridir. Yazar korkusuz olmak iletisini okuyucuya şu şekilde sunmuştur:

“Azrail de kim oluyor? Cesareti varsa çıksın karşıma! Tanrım şu Azrail'i buraya gönder. Gözüme göster ki dövüşeyim onunla” (DD, 2014, p. 23).

Hikâyenin devamında Deli Dumrul Azrail'e olan korkusuzluğunu şu şekilde dile getirmektedir:

“Evet, yine söylüyorum: Azrail'i görürsem kanatlarını koparıp beynini dağıtacağım” (DD, 2014, p. 31).

(T2.2) Birlik ve Beraberlik Sağlamak

Deli Dumrul sadece kendi mutluluğunu değil, kendi halkının da kutlu olmasını sevinç içinde birlik beraberlik içinde yaşamasını isteyen bir kahramanmış. Behrengi, mutluluk içinde, birlik beraberlik içinde yaşayan bir toplum özlemini hikâye karakterleri aracılığıyla pek çok hikâyede olduğu gibi bu hikâyede de dolaylı olarak şu şekilde vermek istemiştir:

“Yaşam sevinçle dolu olsun, sevinç herkesin olsun istiyormuş. Ortak bir sevinç istiyormuş. Tıpkı daha önce kendi halkı için kahramanlık yapıp mutluluğu ve sevinci kendi ülkesine getirdiğinde olduğu gibi” (DD, 2014, p. 37).

(K41.2) Fedakâr Olmak

Deli Dumrul'un karısı Deli Dumrul için canını verecek kadar fedakâr olduğunu söylemektedir. Yazar, fedakâr olmak iletisini okuyucuya şu şekilde sunmaktadır:

“Yer gök şahidim olsun, Tanrı şahidim olsun, kabilenin yiğitleri, erkekleri ve kadınları şahidim olsun ki ben gönül rızasıyla canımı sana bağışladım” (DD, 2014, p. 56).

3.2 Samed Behrengi Hikâyelerindeki Eğitsel Olmayan İletiler

Samed Behrengi hikâyelerinde eğitsel olarak tanımlanamayacak, yazarın kendi ideolojik düşüncelerini okuyucuya sunduğu iletilerde bulunmaktadır. Bu iletiler günah, hırsızlık, helal-haram başlıkları altında toplanmıştır.

Günah

Behrengi, Anne Karga'nın yavrularını açlıktan ölmeleri için hırsızlık yapmasının günah olmayacağını, dolaylı olarak çocuklara iletmiş, gıdanın eşit ve adil paylaşımının önemini anlatmıştır:

“Günah da ne demek? Benim ve yavrularımın açlıktan kırıldığı bir zamanda hırsızlık yapıp onları beslemem mi günah? Ben ve yavrularım aç kalırsak, açlıktan ölürsük, işte asıl o zaman günah olur. Yani aç bırakılmaktır asıl günah olan. Asıl günah, bir yerde yiyecekler çöpe giderken diğerlerinin açlıktan ölmesidir, senin anlayacağın” (UVK, 2014, p. 13).

Yaşar, kargalara zarar veren köpeği öldürmeyi planlamaktadır. Böylelikle kargalar köpekten kurtulmuş olacaktır. Ama Yaşar günahın ne olduğunu bilmemektedir. Hikâyede, Behrengi dolaylı olarak günah kavramını çocuklara iletmiştir:

“-Köpeği mi öldürelim.

-Evet, öldürelim. Böylece kurtulmuş oluruz ondan.

-Korkuyorum.

-Kokma, ben öldürürüm.

-Peki, ama günah değil mi?

-Ben günahın ne olduğunu bilmiyorum” (UVK, 2014, p. 43).

Helal-Haram

Keloğlan Kendince soru-cevap yaparak, Hacının malının kendine helal olduğu kanısına varıyor. Yazar, dolaylı olarak “helal mal nedir?” aktarımında bulunmuştur:

“Gereği düşünüldü. Soru ve yanıtlardan elde ettiğimiz sonuca bakılırsa, işçiler çalışır, kazanç hacinin cebine akar, Hacı onlara azıcık bir ücret verir. Öyleyse hacinin malı mülkü kendinin değildir, bana da helaldir” (KG, 2014, p. 168).

Hırsızlık

Hırsızlık, izinsiz olarak başkasının malını almak olarak adlandırılabilir. Ulduz, hırsızlığın günah olduğunu dile getirmiştir. Behrengi burada hırsızlığın günah olup olmadığını dolaylı olarak Anne Karga'nın şu sorusuyla sormuştur:

“Niçin hırsızlık yapıyorsun, Anne Karga? Günah değil mi?” (UVK, 2014, p. 13).

Hikâyenin devamında Behrengi, kargaların keyfi hırsızlık yapmadıklarını dile getirmektedir. Dolaylı olarak hırsızlık sorgulanmıştır:

“Anne karga bağırap çağırarak ‘ Cahil kadın! Sen kargaların keyifleri için hırsızlık yaptıklarını mı sanıyorsun, biz bunu karnımız doyurmak için yapıyoruz. Anladın mı? Senin karnın doyuyor diye dünyadaki tüm canlıların doyduğunu mu sanıyorsun?’ dedi” (UVK, 2014, p. 34).

3.3 Samed Behrengi Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletilerin Değerlendirilmesi

Amaçlarına göre 5 kategoriye ayrılan eğitsel iletiler, sunuluşlarına göre de 2 kategoriye ayrılıp kodlanmış ve iletilerin hikâyelere göre dağılımları Çizelge 9'daki gibi oluşturulmuştur.

Çizelge 3.1 Samed Behrengi Hikâyelerindeki Kodlanmış İletilerin Hikâyelere Göre Dağılımı.

NO	HIKÂYE	KGDİ	TGDİ	DGDİ	UGDİ	EGDİ
1	UVK	K3.2-K4.2-K5.2-K6.2-K7.2-K8.2-K9.2-K10.2-K12.2-K13.2-K14.2-K15.2-K16.2-K17.2-K18.2-K19.2-K20.2-K21.2-K22.2-K33.2	T1.2-T2.2-T3.2-T8.2	D1.2-D2.2		E1.2
2	UVKB	K3.2-K7.2-K1.2-K9.2-K23.2-K29.2-K34.2-K39.1-K41.2		D2.2-D5.2		
3	PÇ	K20.2-K24.2-K25.2-K26.2-K32.2				
4	DİK	K7.2-K24.2				
5	KTS	K27.2	T2.2			
6	NVSC	K2.2-K14.2-K27.2-K28.2-				
7	KKB	K1.2-K3.2-K9.2-K24.2-K40.2-K41.2-K43.2-K44.2	T2.2			
8	BŞBŞ	K7.2-K8.2-K16.2-K24.2-K33.2-K41.2-K45.2	T1.2			

Çizelge 3.1 (Devamı) Samed Behrenği Hikâyelerindeki Kodlanmış İletilerin Hikâyelere Göre Dağılımı.

9	PD	K41.2-K42.2-K46.2	T7.2	D1.2-D4.2		
10	BK	K6.2-K7.2-K35.2	T2.2	D2.2		
11	AF	K37.2				
12	BGK	K1.2-K7.2-K14.2-K16.2-K20.2-K32.2-K37.2-K55.2	T1.2-T2.2			
13	AD	K6.2-K16.2-K31.2				
14	AL	K24.2-K41.2-K38.2-			U1.1	
15	MK	K27.2-K29.2-K34.2-K11.2	T3.2			
16	DD	K9.2-K41.2	T2.2			
17	KG	K25.2-K30.2-K32.2-K40.2	T3.1-T5.2-T6.2	D3.2		

17 hikâyede yer alan eğitsel iletilerin amaçlarına ve sunuluşlarına göre ayrıntılı olarak dağılımı yukarıdaki çizelgede görülmektedir. Çizelge verilerine göre araştırmanın inceleme nesnelerini oluşturan hikâyelerde en çok kişisel gelişimi destekleyen iletilerin oluşturduğu görülmekteyken ulusal gelişimi destekleyen iletilerle, evrensel gelişimi destekleyen iletilere en az rastlanmıştır.

Çizelge 3.2 Samed Behrenği Hikâyelerindeki İletilerin Kullanım Sıklığı.

İleti Kodu	İleti Adı	Toplam	İleti Kodu	İleti Adı	Toplam
K1	Kibirli Olmamak	5	K25	Alçak Gönüllü Olmak	2
K2	Hoşgörülü Olmak	2	K26	Cömert Olmak	1
K3	Teşekkür Etmek	6	K27	Merhamet Etmek	3
K4	Temiz Olmak	1	K28	Pişmanlık Duymak	1
K5	Bilinçli Olmak	1	K29	Başkalarının İşine Karışmamak	2
K6	Sabırlı Olmak	4	K30	Açık Sözlü Olmak	1
K7	Tedbirli Olmak	13	K31	Doğru İletişim Kurmak	6
K8	Yaşama Sevinci Duymak	3	K32	Onurlu Yaşamak	3
K9	Korkusuz Olmak	6	K33	Sevgiye Değer Vermek	7
K10	Özgür Olmak	4	K34	Düşünceli Davranmak	2
K11	Yalan Söylememek	1	K35	İspiyonculuk Yapmamak	1
K12	Bencil Olmamak	2	K36	Kötü Yürekli Olmamak	1
K13	Sır Saklamak	2	K37	Aklını Kullanmak	2
K14	Güvenmek	5	K38	Eleştiriye Açık Olmak	1
K15	Merak Etmek	2	K39	Dostluğa Önem Vermek	1
K16	Hakka Saygı Göstermek	8	K40	Zorda Kalana Yardım Etmek	2
K17	Verdiği Sözü Tutmak	1	K41	Fedakâr Olmak	6
K18	Karamsar Olmamak	1	K42	Aç Gözlü Olmamak	1
K19	Çalışmak-Çalışmaya Değer Verme	2	K43	Araştırmacı Kişiliğe Sahip Olmak	3
K20	Vefalı Olmak	3	K44	İzin İstemek	1
K21	Okumaya Önem Vermek	1	K45	Arkadaşlık-Arkadaş Sevgisi	1
K22	İyi İnsan Olmak	1	K46	Sorunlara Çözüm Bulmak	1
K23	Bilime Önem Vermek	1	K47	Anne Sevgisi	1
K24	Kararlı Olmak	9	T8	Emanete Sahip Çıkmak	1

Çizelge 3.2 (Devamı) Samed Behrengi Hikâyelerindeki İletilerin Kullanım Sıklığı.

T1	Toplumsal Eşitlik	4	D1	Günah	1
T2	Birlik ve Beraberlik Sağlamak	8	D2	Batıl İnançlara Kapılmamak	8
T3	Yardımsever Olmak	3	D3	Helal-Haram Bilmek	1
T4	Gelenek ve Göreneklere Yaşatmak	1	D4	Şükretmek	1
T5	Emeğe Saygı Göstermek	1	D5	Dua Etmek	1
T6	Paylaşmak	1	U1	Vatansever Olmak	1
T7	Selam Vermek	1	E1	Barış İçinde Yaşamak	1

Samet Behrengi'nin 17 hikâyesindeki iletilerin kullanım sıklığı çizelgesine göre: Kişisel gelişimi destekleyen iletilerden en çok kullanılanlar: “Tedbirli olmak” ve “kararlı olmak” iletileridir. Bu kategoride en az kullanılan iletiler ise: “Bilinçli olmak”, “temiz olmak”, “yalan söylememek”, “verdiği sözü tutmak”, “karamsar olmamak”, “cömert olmak”, “pişmanlık duymak”, “ispiyonculuk yapmamak”, “kötü yürekli olmamak” iletilerdir.

Toplumsal gelişimi destekleyen iletilerden en çok kullanılanı “birlik ve beraberlik sağlama” iletilisidir. Onu en sık kullanımla takip eden iletiler sırasıyla, “toplumsal eşitlik” ve “yardımsever olmak” tır. Toplumsal gelişimi destekleyen iletiler kategorisinde en az kullanılan iletiler ise “paylaşmak”, “selam vermek”, “gelenek ve göreneklere yaşatmak” ve “emeğe saygı göstermek” tir.

Dinî gelişimi destekleyen iletilerden en çok kullanılanı “batıl inançlara kapılmamak” iletilisidir. “Günah”, “helal-haram bilmek”, “şükretmek”, “dua etmek” iletileri en az yer verilen iletilerdir.

“Vatansever olmak” iletilisi ulusal gelişimi destekleyen iletiler kategorisinde bir kez kullanılarak aynı anda en az ve en çok kullanılan ileti olmuştur.

“Barış içinde yaşamak” iletilisi evrensel gelişimi destekleyen iletiler kategorisinde bir kez kullanılarak aynı anda en az ve en çok kullanılan ileti olmuştur.

Amaçlarına göre sınıflandırılmış iletilerin hikâyelere göre dağılım çizelgesi şu şekildedir:

Çizelge 3.3 Amaçlarına Göre Hikâyelerdeki İleti Sayıları

Sıra No	HİKÂYE	KGDİ	TGDİ	DGDİ	UGDİ	EGDİ	Toplam
1	UVK	39	6	6	-	1	52
2	UVKB	13	-	3	-	-	16
3	PÇ	5	-	-	-	-	5

Çizelge 3.3 (Devamı) Amaçlarına Göre Hikâyelerdeki İleti Sayıları

4	DİK	4	-	-	-	-	4
5	KTS	1	1	-	-	-	2
6	NVSC	3	-	-	-	-	3
7	KG	5	3	1	-	-	9
8	KKB	13	1	-	-	-	14
9	BŞBŞ	12	1	-	-	-	13
10	PD	5	1	1	-	-	7
11	BK	4	1	1	-	-	6
12	AF	1	-	-	-	-	1
13	BGK	16	3	-	-	-	19
14	AD	8	-	-	-	-	8
15	AL	4	-	-	1	-	5
16	MK	4	1	-	-	-	5
17	DD	3	1	-	-	-	4
TOP.		140	19	12	1	1	173

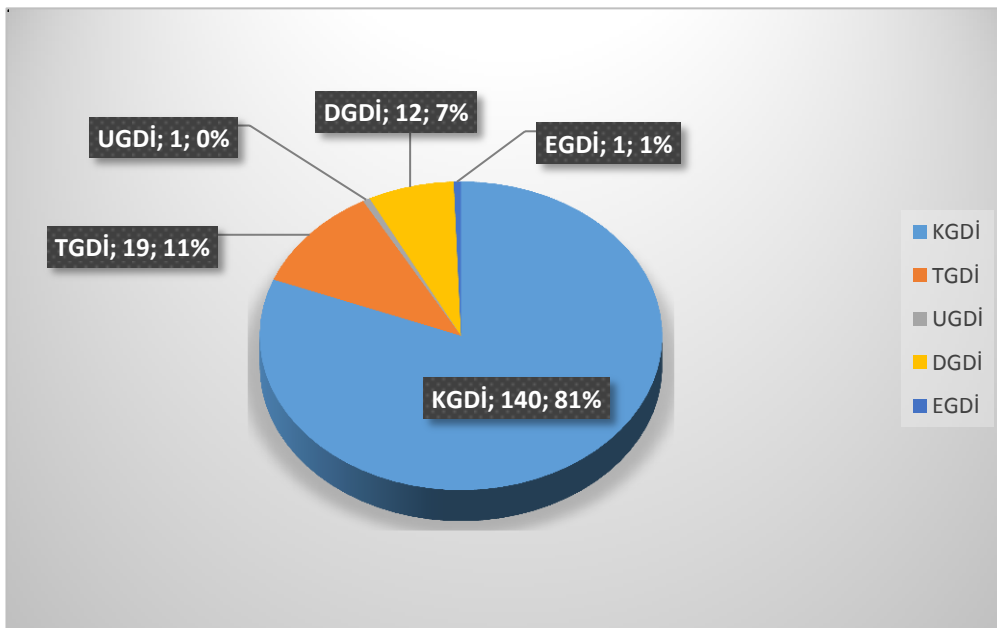
17 hikâyede yer alan toplam 173 iletinin kategorilere göre dağılımı ayrıntılı olarak yukarıdaki çizelgede görülmektedir.

173 iletinin dağılımı şöyledir: Kişisel gelişimi destekleyen 140, toplumsal gelişimi destekleyen 19, dinî gelişimi destekleyen 12, ulusal gelişimi destekleyen 1, evrensel gelişimi destekleyen 1 iletidir.

Samed Behrengi'nin en fazla eğitsel ileti aktardığı eseri elli iki iletiyle “Ulduz ve Kargalar” adlı hikâyesidir. Behrengi'nin hikâyelerindeki eğitsel iletilere baktığımızda en az iletinin dört ileti ile “Kar Tanesinin Serüveni” hikâyesidir.

Behrengi'nin hikâyelerinde yer alan iletilerin oranları aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

Şekil 3.1 İleti Sayılarının Kategorilere Göre Dağılımları.

Samed Behrengi'nin hikâyelerinde toplam 173 eğitsel ileti tespit edilmiştir. İletilerin büyük bir bölümü 140 ileti ile %80'lik orana sahip olan kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletilerden oluşmaktadır. Bunun dışında toplumsal gelişimi destekleyen eğitsel iletiler 19 ileti ile %11'lik orana, dinî gelişimi destekleyen eğitsel iletiler 12 ileti ile %7'lik orana, ulusal gelişimi destekleyen eğitsel iletiler 1 ileti ile %1'lik orana, evrensel gelişimi destekleyen iletiler 1 ileti ile %1'lik orana sahiptir.

Sunuluş biçimine göre eğitsel iletilerin hikâyelere göre dağılımı şu şekildedir:

Çizelge 3.4 Sunuluş Biçimine Göre Hikâyelerdeki İleti Sayıları

Sıra No	Hikâye	Doğrudan A.İ.	Dolaylı Y.A.İ.
1	UVK	0	52
2	UVKB	1	15
3	PÇ	0	5
4	DİK	0	4
5	KTS	0	2
6	NVSC	0	4
7	KG	1	8
8	KKB	0	14
9	BŞBŞ	0	13
10	PD	0	7
11	BK	0	6
12	AF	0	1
13	BGK	0	19
14	AD	0	8
15	AL	1	4
16	MK	0	5
17	DD	0	4
TOPLAM		3	170

17 hikâyede doğrudan aktarılan 3 ileti, dolaylı yoldan aktarılan 170ileti ile karşılaşmıştır. Doğrudan aktarım yapılan eğitsel iletilere şu dört hikâyede rastlanmıştır: Ulduz ve Kargalar, Ulduz ve Konuşan Bebek, Kel Güvercinci, Alışma.

173 iletinin 170'unda dolaylı yoldan aktarım vardır. Behrengi, iletilerin çocuklara aktarılmasında genel olarak dolaylı yoldan aktarım dilini kullanmıştır.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1 Sonuç

Çocuklar için yazılmış eserler: Çocuğun kişisel gelişimini tamamlaması, insani değerler edinmesi, içinde yaşadığı topluma uyumlu hale gelmesi, çevreye ve hayvanlara karşı duyarlı olması, ulusal ve evrensel anlamda ihtiyaç duyulan değerlere sahip olması açısından çok önemlidirler.

Çocuk edebiyatı ürünleri eğiticilik görevini okuyucusuna sunduğu eğitsel iletilerle gerçekleştirir. Bu iletiler çocuğun kişisel, toplumsal, evrensel, dinî, ulusal gelişimine katkı sunacağı gibi bazı durumlarda yazarın kendi ideolojik fikirlerini sunduğu araç olarak da kullanılabilir.

Bu araştırma sonucunda, Samed Behrengi hikâyelerinin çocuğun kişisel, toplumsal, evrensel, dinî ve ulusal gelişimine destek verici eğitsel iletiler sunduğuna, bu iletilerin aktarılış biçiminin genel olarak dolaylı anlatım olduğuna ve dolaylı anlatım biçiminin anlam ya da anlamlar oluşturma sorumluluğunu çocuğa bıraktığı sonucuna varılmıştır.

Samed Behrengi'nin 17 hikâyesinde 173 eğitsel ileti tespit edilmiştir. Bu iletilerin 140 tanesi kişisel gelişimi destekleyen iletilerden oluşmaktadır. Kişisel gelişimi destekleyen iletilerin bu kadar çok olması, Samed Behrengi'nin kişisel gelişime destekleyen iletilere önem verdiğini ve bunları dolaylı da olsa hikâyelerinde vurguladığını göstermektedir. Samed Behrengi çocuklar için yazdığı kitaplarla çocukların, içinde yaşadıkları toplumun bir parçası olarak, toplumun sorunlarına ve gerçeklerine yabancı kalmamalarını, duyarlı olmalarını amaçlamıştır. Samed Behrengi gibi birçok yazarın hikâyelerinde de kişisel gelişimi destekleyen iletilerin ilk sırayı aldığı görülmektedir (Gülgönül,2014; Akkaya, 2008; Kaplan, 2013 vd.).

Behrengi'nin kişisel gelişimi destekleyen iletiler içinde en çok “tedbirli olmak” iletisine yer vermiş, hikâyelerinde 13 kere kullanmıştır. Yazar, hikâye kahramanlarının başlarına gelebilecek kötü durumları engellemek için kahramanların her zaman tedbirli davranmalarını önermiştir. Bu hikâyeleri okuyan çocukların zor

durumlarda kalmamaları, başlarına kötü şeylerin gelmemesi için hayatları boyunca tedbirli olmaları gerektiğini dolaylı olarak çocuklara anlatmaya çalışmıştır.

Behrengi, “tedbirli olmak” iletisi dışında, en çok “kararlı olmak”, “hakka saygı göstermek”, “sevgiye değer vermek”, “doğru iletişim kurmak”, “fedakâr olmak”, “korkusuz olmak” iletilerini kullanmıştır. Hikâyelerinde çocuklara başkalarının hakkına saygı göstermek, diğer insanlarla doğru iletişim kurmak, fedakâr olmak, sevgiye değer vermek, kararlı olmak, korkusuz olmak gerektiğini dolaylı olarak vurgulamış ve bu durumu kahramanlarının ağzından, etkileyici bir dille sunmuştur. Bu yönüyle kişisel gelişimi destekleyen iletileri hissettirmeden, çocuğun kendi çıkarımlarını yapmasına fırsat vererek okuyucuya iletmek istemiştir.

Yazar, çocuğun toplumsal gelişimini desteklemek adına en çok “birlik ve beraberlik sağlamak” ve “toplumsal eşitlik” iletilerine yer vermiştir. Bireyin içinde yer aldığı toplumun birlik ve beraberliğinin önemli olduğuna hikâyelerinde sıklıkla yer vermiştir. İçinde yaşadığı toplumun sorunlarını doğru algılayıp bunların çözüm yollarını hikâyelerindeki iletilerle, geleceğin büyükleri olan çocuklara sunmuştur.

Behrengi hikâyelerinde, dinî gelişimi destekleyen iletilere de yer verilmiştir. Bu iletilerin sayısı kişisel gelişimi ve toplumsal gelişimi destekleyen iletiler kadar değildir. Dinî gelişimi destekleyen 5 iletiye rastlanmıştır. Bunlar: “Günah işlememek”, “batıl inançlara kapılmamak”, “helal-haram bilmek”, “şükretmek” ve “dua etmektir”.

Dinî gelişimi destekleyen iletilerden en çok kullanılanı “batıl inançlara kapılmamak” iletisidir. Behrengi bu iletiyi 8 kez kullanmıştır. İnsanların dini kandırmaçılardan uzak, uydurma günahlardan arınmış bir dünyada yaşamalarını amaçlamaktadır. Din ile kol kola girmiş, baskıcı düzenlere karşı çıkmak dinî yanlış anlamalardan arındırmak maksadıyla bu iletilere yer vermiştir.

Ulusal gelişimi destekleyen iletilerle ilgili olarak sadece “vatansever olmak” iletisine rastlanılmıştır. Behrengi, vatansever olmanın gerekliliğini doğrudan bir dille ortaya koymuştur. Bunu aktarırken satır aralarına sıkıştırıp, dolaylı yoldan bir aktarıma başvurmamıştır. Ulusal değerlerle ilgili sadece bir iletiye yer vermesi ile Behrengi’nin ulusal değerlerle ilgili iletileri tercih etmediği sonucuna varılabilir.

Evrensel değerlere önem veren Behrengi’nin hikâyelerinde bunu destekleyen “barış içinde yaşamak” iletisine de yer verilmiştir. Behrengi, toplumun barış içinde

yaşamının önemine vurgu yaparak, evrensel değerlerin desteklenmesi yönünde çocuklara dolaylı yoldan mesaj iletmiştir.

Samed Behrengi'nin hikâyelerinde eğitsel iletilerin dışında yazarın kendi ideolojik yapısına ya da değer yargılarına uygun iletiler de sunduğu gözlemlenmektedir. Hikâyelerinde eğitsel olarak nitelendiremeyeceğimiz günah, helal-haram, hırsızlık başlıkları altında toplanabilecek iletilere rastlanmıştır.

Behrengi, aç kalan bir bireyin zorunlu hallerde başkasının yiyeceğini alabileceğini, hikâye kahramanlarının dilinden sunmaktadır. Öte yandan birilerini az maaşlarla çalıştıran patronların mallarını almak, onları başkalarına dağıtmanın da helal olacağı, Behrengi'nin verdiği iletiler arasındadır. Behrengi amaçladığı adaletli bir dünya düzeni, ücretlerin eşit olarak dağıldığı bir çalışma hayatının oluşması için bu iletileri sunmuştur. Uzaktan bakıldığında adaleti, kişilerin haklarını korumayı amaçlayan bu iletiler, küçük çocukların aklında soru işaretleri oluşturabilir, onların dünyalarında doğru yanlış dengesini değiştirebilir. Hırsızlığı, başkasının malına el uzatmayı zaman zaman normalleştirebilir.

Behrengi hikâyelerinde yer alan iletileri çocuklara sunarken genel olarak dolaylı aktarım yöntemini kullanmıştır. İletilerini çocuklara aktarırken, metnin içerisine sindirmiş, cümlelere örtük bir anlam yüklemiş, zihnindeki düşünceyi hemen ortaya koymamıştır. Bu nedenle Behrengi hikâyelerde verdiği iletilerde anlam oluşturma sorumluluğunu çocuğa bırakmıştır. Sever(2013, p. 143) de bunu şöyle ifade etmiştir: “Sunulan örtük iletiler, anlamın oluşması için çocuklardan da katkı bekler. Bu metinlerde, sanatçının sunduğu iletilerden anlam ya da anlamlar oluşturma sorumluluğu çocuğa bırakılmıştır.”

Behrengi'nin hikâyelerindeki iletiler çocuğun zihinsel, dilsel, sosyal, kişisel, dinî ve ahlaki açıdan gelişimine katkı sağlayan niteliklere sahiptir. Kişisel, toplumsal, dinî, ulusal ve evrensel gelişimi destekleyen iletiler çocuğun zihinsel, sosyal ve toplumsal açıdan gelişimini de destekler niteliklerdedir. Behrengi hikâyelerinde sıkça yer verdiği kişisel, toplumsal, dinî, ulusal ve evrensel gelişimi destekleyen iletilerle çocukların dilsel, bilişsel, kişilik ve toplumsal gelişimini amaçladığı ortaya çıkmaktadır.

Yazarın hikâyelerinde işlediği temalar, iletiler, olay ve kahramanlar gerçek hayatta karşılaşılabilecek türdendir. Behrengi, hikâyelerini şu aşamaları kullanarak inşa

etmiştir: “Sorgulama-Bilinçlenme-Ayrışma Aşaması; Mücadele Etme Aşaması; Özgürleşme Aşaması” (Ceren, 2005, p. 438). Yazar, bu aşamalarla oluşturduğu hikâyelerle çocukların içinde yaşadıkları dünyayı sorgulayıp bilinçlenmelerini, karşılaşılabilecek sorunlarla mücadele etmelerini ve sonuç olarak da özgür birer birey olarak yaşamalarını amaçlamaktadır.

4.2 Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen bulgu, yorum ve sonuçlar ışığında ulaşılabilecek öneriler, çocuk edebiyatı yazarlarından başlanarak öğretmenlere, ebeveynlere kadar sıralanabilir.

Çocuk edebiyatı yazarları aktarmak istedikleri iletileri, çocuğa nasihat vermek yerine örtük yolla, iletileri çocukların bulmalarına imkân verecek biçimde çocuğa anlam ya da anlamlar oluşturma fırsatı vermelidirler.

Çocuk edebiyatı yazarları çocuk kitaplarında yer alacak iletileri seçerken ırkçılıktan, düşmanlıktan, öç alma duygularından ve ideolojik sloganları kullanmaktan kaçınmalıdır. Bu tür eğitsel olmayan iletiler yerine çocuğun bilişsel, duyuşsal, devinişsel özelliklerine uygun; çocuğun kişisel, toplumsal ve sosyal yönden gelişimini destekleyici eğitsel iletilere ağırlık vermelidirler.

Öğretmenler ve ebeveynlerin, çocuklar için kitap seçiminde dil ve anlatım özelliklerinin uyumlu olmasına dikkat etmelerinin yanı sıra, yazarın aktarmak istediği iletilerin çocuğun gelişim evrelerine uygunluğuna da dikkat etmeleri önemlidir. Burada öğretmenlere, ebeveynlere ve eğitimcilere önemli görevler düşmektedir. Öğretmenler ve ebeveynler, çocukların okuyacağı kitaplarla ilgili bilgi sahibi olmalı, kitapların içeriğini ve vermek istediği mesajları kontrol etmeli, gerektiğinde eğitsel olmayan iletilerle ilgili açıklamalar yapmalıdırlar. Yanlış yönlendirmelere sebep olacak ideolojik sloganlarla yüklü çocuk edebiyatı ürünlerinden kaçınmalı; ırkçılık, düşmanlık, öç alma duygusu içeren kitaplara karşı bilinçli olmalıdırlar.

KAYNAKLAR

- Akif, E.** (2010). *Eğitimde Etkili İletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akşit, G.** (2002). *Sözün Ötesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Akkaya, A.** 2008, 'Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerindeki İletiler ve Bu İletilerin Çocuğa Görelik İlkesi Açısından İncelenmesi', Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Aldı, M** 2005, 'Sembolik Yönelimli Popülist ve Partizan masalların Muhalefeti: Samed Behrengi'. *Hece dergisi*. Vol.104-105, pp. 166-174.
- Arseven, T** 2005, 'Mesaj Açısından Çocuk Kitapları', *Hece Dergisi*. Vol.104-105, pp. 46-51.
- Baş, B.** 2006, '1985-2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma', Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Behrengi, S.** (2014). *Bir Günlük Düş ve Gerçek (Farsçadan Çevirenler: Rahmin Cabbarlı, Türkan Urmulu)*. İstanbul: Kaynak Çocuk.
- Behrengi, S.** (2013). *Bir Şeftali Bin Şeftali (Farsçadan Çevirenler: Deniz Canefe)*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Behrengi, S.** (2012). *Bir Vardı Bir Yoktu (Farsçadan Çevirenler: Aydın Tebrizi)*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Behrengi, S.** (2013). *Bu Gelen Köroğlu'dur (Farsçadan Çeviren: Haşim Hüsrevşahi)*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Behrengi, S.** (2014). *Deli Dumrul (Farsçadan Çevirenler: Rahmin Cabbarlı, Türkan Urmulu)*. İstanbul: Kaynak Çocuk.
- Behrengi, S.** (2014). *Küçük Kara Balık (Farsçadan Çeviren: Haşim Hüsrevşahi)*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Behrengi, S.** (2012). *Mandalina Kabuğu (Farsçadan Çevirenler: Mehmet Kanar)*. İstanbul: Say Yayınları.
- Behrengi, S.** (2014). *Toplu Masallar (Farsçadan Çeviren: İlknur Kurtulan)*. İstanbul: Büyülü Fener Yayınları.
- Behrengi, S.** (2014). *Ulduz ve Kargalar (Farsçadan Çeviren: Haşim Hüsrevşahi)*. İstanbul: Can Çocuk Yayınları.
- Beyreli, L., Çetindağ, Z., & Celepoğlu, A.** (2005). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Boynukara, H** 2005, 'Hikaye ve Hikaye Kavramları', *Hece Dergisi*, Vol. 46-47, pp. 131-137.

- Ceran, S** 2005, ‘Çocuklar İçin Başkaldırı İmkânı: Samed Behrengi Masalları’, *Hece Dergisi*, Vol. 104-105, pp. 434-443.
- Çılgin, A.S.** (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Dayıoğlu, G.** (1987). *Çocuk Yayınları*. Çocuk Yayınları Sempozyumu Bildirisi. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, Türkiye, 11-13 Kasım.
- Demiray, K.**(1973). *Türkçe Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Basımevi.
- Demirel, Ş., Uludağ, M. E., Tozlu, N., Seven, S., ve Çeçen, M. A.** (2011). *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilidüzgün, S.** (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Doğan, M., Yakıcı, A., Mustafa, Y., ve Yelok, V.** (2005). *Yazılı 1 Yazılı Anlatım*. Ankara: Bilgi Kitabevi.
- Ergin, A., & Birol, C.** (2005). *Eğitimde İletişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erol, M.** (2000). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Sofos Yayınları.
- Ertan, GG** 2011, ‘Samed Behrengi'nin Hikayeciliği ve İran Çocuk edebiyatındaki Yeri’, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Vol. 26, pp. 163-171.
- Gardner, M., & Gardiner, H.** (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi (Yay.Haz.: B.Onur)*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Göğüş, B.** (1998). *Anlatım Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Dil Derneği yayınları.
- Güleryüz, H.** (2003). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Gülgönül, B.** 2014, ‘Bilgin Adalı'nın Hikâye ve Romanlarında Yer Alan Eğitsel İletiler’, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- İnanç, B. Y., Atıcı, M. K., & Bilgin, M.** (2005). *Gelişim Psikolojisi (Çocuk ve Ergen Gelişimi)*. Adana: Adana Nobel Kitabevi.
- Kaplan, K.** 2013, ‘Hidayet Karakuş'un Roman ve Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletiler’, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., & Aksoy, Ö.** (2011). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayınları.
- Kıbrıs, İ.** (2010). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kıran, Z., & Kıran, A.** (2006). *Dilbilimine Giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kolcu, A.İ.** (2011). *Öykü Sanatı*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Mazlum, A.** (2009). *Türk Çocuk Edebiyatında Bilim Kurgu*. İstanbul: Bizim Kitaplar.
- Nazik, H., & Bayazit, A.** (2005). *İnsan İlişkileri ve İletişim*. İstanbul: Ya-pa Yayın.
- Oğuzkan, A.** (1981). *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Oğuzkan, F.** (2013). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayınları.
- Öner, C.** (2000). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Özdemir, E.** (1981). *Yazı ve Yazınsal Türler*. İstanbul: Karacan Yayınları.

- Özdemir, E.** (1983). *Yazı ve Yazınsal Türler*. İstanbul: Varlık yayınları.
- Özdemir, E.** (1999). *Yazınsal Türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, E.** (2011). *Eleştirel Okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, E.** (2012). *Sözlü ve Yazılı Anlatım*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özgül, M** 2005, 'Hikayenin Romanı', *Hece Dergisi*, Vol.46-47, pp. 33-41.
- Püsküllüoğlu, A.** (2002). *Türkçe Sözlük*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Sever, S., Dilidüzgün, S., Neydim, N., & Aslan, C.** (2009), *İlköğretimde Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Sever, S.** (2013). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Sever, S.** (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. İzmir: Tudem Yayınları.
- Tür, G., & Turla, A.** (2005). *Okul Öncesinde Çocuk, Edebiyat ve Kitap*. İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu.** (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Uçan, H** 2005, 'Modern Türk Öyküsünde Maupassant ve Çehov Uzantısı ya da Bir Genelleme Kırılmalılığı', *Hece Dergisi*, Vol 46-47, pp. 161-167.
- Yalçın, A., & Aytas, G.** (2011). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H.** (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Zengin, A. Y., & Zengin, N.** (2007). *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Truva Yayınları.

İnternet Kaynakları:

Millî Eğitim Temel Kanunu

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html

Türk Dil Kurumu. (2015, Nisan18). *Türk Dil Kurumu*. Türk Dil Kurumu: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55a248f85bca71.04997638 adresinden alındı.

ÖZGEÇMİŞ

Adı-Soyadı : Serhat AKÇAY
Doğum Tarihi ve Yeri : 1975-Çıldır
E-posta : serhatakay1975@yandex.com.tr

ÖĞRENİM DURUMU :

Lisans : 2006, Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği

Yüksek Lisans : 2015, İstanbul Aydın Üniversitesi, İlköğretim Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Programı

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

Sınıf öğretmenliği görevine 2006 yılında İstanbul Tayakadın İlköğretim Okulu'nda başlamıştır. Daha sonra sırasıyla Güngören 75.Yıl İlköğretim Okulu'nda ve Şehitler İlkokulu'nda görev yapmıştır. Eyüp Serdar Aksun İlkokulu'nda sınıf öğretmenliği görevini sürdürmektedir.

TEZDEN ÜRETİLEN YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

Akçay, S., Baş B., Samed Behrengi hikayelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 77-90